

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

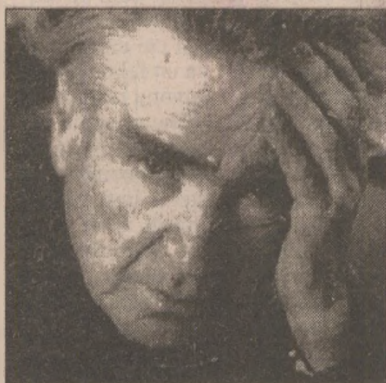
4 - 10 martie 1998

(Anul XXXI)

8

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

EMIL CIORAN - INEDIT

(pag. 12-13)

POLEMICI

- Gheorghe Grigurcu îi răspunde lui Nicolae Manolescu
- Gabriel Andreescu îi răspunde lui Alex. Ștefănescu

(pag. 5, 10)

CÎINII PREȘEDINȚILOR

(pag. 11)

Cine gîndea la „GÂNDIREA”...

(pag. 7)

Centrismul izbăvitor

(pag. 4)

Universitatea în România: Quo vadis?

(pag. 3, 18)

UN AUSCHWITZ PE ADRESA DUMNEA- VOASTRĂ

(pag. 2)

Flaubert, persoana I singular

(pag. 20-21)

Contele de Monte- Cristo și comunismul

ÎNSEMNĂRILE de mai jos au două puncte de plecare foarte diferite. Documentîndu-se pentru teză, un doctorand al meu a descoperit peste douăzeci de romane apărute în foiletonul ziarelor de la sfîrșitul secolului trecut. E vorba de romane "populare", senzaționale sau de mistere, cum mai sînt numite, originale, traduse sau adaptate, și care n-au fost reluate în volum. Genul se bucura așadar de un mare succes de public, la noi, ca și în Franța, Anglia, Italia, își avea fanii și autorii preferați. Juca rolul telenovelelor de astăzi. Tiraajul ziarelor era net superior celui al volumelor, așa încît descoperirea prezintă o anumită importanță pentru cunoașterea gusturilor și a formației culturale a generațiilor de după 1900. A doua sursă a observațiilor mele o constituie o carte a lui Umberto Eco (ediție italiană 1978, ediție franceză 1993), intitulată *De la superman la supraom*, în care fenomenul este examinat pe arie occidental-europeană. Încercînd să explice natura romanului popular, Eco notează caracterul *consolator* al deznodămîntului. Dacă la Dostoievski, de exemplu, o dată produs catharsisul, problema morală rămîne intactă, la E. Sue, ea se rezolvă, în sensul satisfacerii așteptărilor cititorului. "Romanul popular - scrie Eco - este socialo-democratico-paternalist sub raport tematic, dar și sub raport structural, pentru că se simte obligat să crezeze crize (psihologice, sociale, narative) care pot fi rezolvate [...] Romanul devine astfel, în mod necesar, o mașinărie de produs gratificații și, de vreme ce trebuie să se facă simțită înainte de finalul textului, gratificația nu poate fi încredințată liberei decizii a cititorului (ca în romanul problematic), căruia [...] îi place să se predea cu arme și bagaje romanului, mașinărie de visat gratificații fictive." Romanul popular este și populist, și demagogic.

Printre autorii italieni de astfel de romane se numărau Garibaldi și Mussolini. Marx și Engels au polemizat în *Sfînta Familie* cu *Misterele Parisului*. Surpriza nu e afit de mare pe cît pare. Gramsci își nota undeva (și Eco citează) impresia că nu Zarathustra este originea și modelul doctrinal al supraomului nietzschean, ci Contele de Monte-Cristo. Printre rădăcinile doctrinale ale fascismului și comunismului n-a fost identificată, după cîte știu, și aceasta: pasiunea oamenilor politici de extremă dreapta și extremă stînga din secolul nostru pentru romanul popular. Sursa este cu afit mai atractivă, cu cît se știe astăzi că gustul care i-a dat naștere și care s-a hrănit din romanul de acest gen este tocmai acela al micii burghezii nesatisfăcute în plan politic, însă foarte înclinată să-și ofere o revanșă în ficțiune. Eroii excepționali ai romanelor populare au structură sufletească revanșardă. Ei răzbună, în toate cazurile, o nemulțumire difuză, dar profundă; denunțînd contradicțiile societății, pun în practică soluții consolatoare. Eco are dreptate să remarce faptul. Dar iată: liderii politici moderni, din mintea cărora s-au născut, gata înarmate, nazismul, fascismul și comunismul, procedează întocmai ca personajele lui Sue, Dumas, Hugo, Filimon (în fond, autori de romane populare), promișînd, la capătul soluționării tuturor conflictelor, paradisul social. Din acest punct de vedere, fascismul și comunismul sînt ideologii consolatoare, inspirate de morala consolatoare a *Misterelor Parisului* sau a *Contelui de Monte-Cristo*: doctrine paternaliste, "socialiste", demagogice, ivite din ficțiuni narative de același tip.

Rămîne întrebarea dacă actuala preferință a milioanele de telespectatori pentru versiunile televizate ale romanelor populare de odinioară, în mod evident rod al aceleiași nevoi de consolare fictivă, nu conține riscul de a crea, în plan politic, alte ideologii consolatoare de felul celor care au bîntuit secolul XX.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihaiescu

UN AUSCHWITZ PE ADRESA DUMNEAVOASTRĂ

LĂȚUL "anticipatelor" se strânge tot mai mult în jurul guvernului Ciorbea. Lucrul a devenit vizibil încă de la sfârșitul anului trecut, când țăraniștii și fesenistii au început marea zădărnici. Rămâne încă o enigmă de ce dl. Constantinescu se încapățânează să-l mențină în funcție pe Victor Ciorbea, un premier evident depășit de funcție și incapabil să rezolve chiar și cea mai mică problemă a societății românești. Nu știu ce datorii are de plătit președintele, pentru că încă de acum devenise o axiomă că dl. Ciorbea e complet lipsit de autoritate și de orice imaginație politică. Blegeala guvernării sale s-a cronicizat, astfel încât invitația de a lăsa urgent locul liber e de domeniul bunului simț.

Lentoarea de melc, indecizia deja legendară, egalată doar de aceea, celebră, a șoarecelui veșnic ezitant între bucata de slanina și aceea de brânză, și care, în cele din urmă, se autoghilotinează frecându-și gâtul de lama bine ascuțită dintre cele două produse alimentare, nu sunt o bună reclamă pentru România. Popor altminteri vijelios, aprinzându-se din nimic și agitându-se tot pentru nimic, românii arată o incredibilă clementă față de acest prim-ministru lovit de paralizie managerială. Mai slab decât toți antemergătorii lui iliescieni, Victor Ciorbea e ilustrarea pe două picioare a falimentului învingătorilor din noiembrie 1996.

Un faliment nu doar al Convenției Democratice, dar și al președintelui Constantinescu. Urmând, inconștient, funesta traiectorie a lui Ion Iliescu, actualul șef al statului și-a legat destinul, ca de niște pietre de moară, de fragila siluetă a fostului lider sindicalist. Încapățănarea d-lui Constantinescu o imită pe aceea a lui Ion Iliescu în mod alarmant și ea va conduce la o identică înfrângere. Nu știu dacă prăbușindu-se împreună cu Ciorbea se vor simți mai bine și dacă le va fi mai moale. Se verifică, încă o dată, că scurtimea memoriei la români e o boală nevindecabilă.

În această ordine de idei, nu știu câți dintre noi își mai amintesc de râsetul sardonice al lui Nicolae Văcăroiu care, la investitura de după alegerile din 1992, a fost întâmpinat de către fosta Opoziție cu un hohot de râs asurzitor când și-a anunțat intenția de a administra țara timp de patru ani. Fără să-și piardă cumpătul, fostul premier le-a spus: "Râde mai bine cine râde la urmă". În felul lui primitiv, dl. Văcăroiu a avut dreptate: vreme de patru ani, ne-a cam pierit orice zâmbet de pe buze.

Din nefericire pentru actualii potenți, nici măcar ulciorul politic nu merge de mai multe ori la fântână. Dacă dl. Constantinescu își face genul de calcule pe care și le-a făcut Ion Iliescu, e trist pentru el și tragic pentru țară. De bine de rău, între o închidere a ochilor la marea jecmăneală națională și tragerea clapei la sancțiunile ONU, Văcăroiu a oferit măcar pentru o clipă iluzia așa-numitei *macrostabilități*. Exporturile, după cum se știe, au crescut prin 1993-1994 - chiar dacă, mai apoi, totul avea să se prăbușească sub presiunea unei clase politice alcătuită, parcă, din animale de pradă.

Victor Ciorbea n-a fost supus, cel puțin până acum, unor presiuni de acest tip. N-a ieșit la iveală ca asupra primului ministru să se facă altfel de presiuni decât de a începe odată reforma! Veșnic adormit, incapabil să realizeze pe ce lume se află, timorat și mototol (însă cu neașteptate puseuri de mitocănie), dl. Ciorbea e un incurcă-treabă și un moaie-gHEME ce-ar merita studiat ca fenomen unic de disfuncție generalizată a rolului politicianului. Alergând după măririi și onoruri cu o sete deloc ardelenască, Ciorbea e un tipic vânător de zestre politică. Pe când era mare lider sindicalist, a fost la un pas de-a intra în solda lui Iliescu. Oferindu-i-se mai mult, a trecut în tabăra adversă. Ajuns primar general al Capitalei, a dat bir cu fugiții când i s-a plimbat pe sub nas un os mai gras și mai arătos. Acum, ca prim-ministru, își dă adevărata măsură: un veleitar obsedat de glorie.

Fără indoială că șantajismul dezgustător al fesenistilor merită pus la punct. Însă, dincolo de sindromul obsesional dezvoltat de Basescu, Duvăz, Sassu, Berceanu și ceilalți, adevărul este că Victor Ciorbea trebuie să plece. Și nu din cauza domnilor enumerați mai sus - care domni, de altfel, s-au aflat, un an batut pe muche, în aceeași ambarcațiune cu melcul ardelenesc, contribuind, în felul lor, la dezastrul național. El trebuie să plece pentru că a distrus din neputință, indiferență, neștiință, inabilitate sau din cine știe ce cauze cel mai important lucru adus de victoria Convenției Democratice asupra comuniștilor și securiștilor: el a distrus speranța.

Mă văd obligat să mai spun o dată că vorbele aspre la adresa guvernanților țării nu pornesc din ură față de ei. Pornesc din disperare, din spaima că vom rata iarăși - că deja ratăm - încercarea de a ne ridica din mlaștina rău mirositoare în care ne bălăcim de o jumătate de secol. Nu nostalgizez deloc după cumplitetea vremuri ale iliescianismului, dar nu pot să nu văd niște adevăruri durezoase. Nepregătiți pentru guvernare, oamenii fostei opoziții s-au dovedit a nu fi chiar atât de inocenți pe cât păreau. Am descoperit, încă din campania electorală, că pot să mintă la fel de sfruntat ca Iliescu. Chiar dacă n-au apelat la mijloace atât de joase precum faimoasele "telefoane murdare", multe dintre intervențiile lor publice n-au fost departe de neadevărurile gogonate ale iliescienilor. Adevărul e că s-a mințit pe rupe, iar noi eram fericiți că "ai noștri" s-au maturizat politic!

Ca într-o Biblie a declasării naționale, *ai noștri* au văzut că minciuna le aduce foloase și nu s-au mai despărțit de ea până în ziua de azi. A mințit și dl. Constantinescu, atât de scârbit că va trebui să locuiască acolo unde locuise vreme de șapte ani odiosul Iliescu, încât ne era teamă că se va sinucide, aruncându-se de pe zidurile palatului. Iată-l că, după un an și mai bine de conviețuire cu fantoma lui Ilici a rămas și cu scârba (căreia i-a conferit, mai nou, o nobilă întrebuintare politică), a rămas și cu Cotroceniul! Dacă cineva ar îndrăzni să-i reamintească astăzi vorbele din noiembrie 1996, probabil că ar fi tratat drept nebun sau iresponsabil.

S-a mințit și în privința celor cincisprezece mii de specialiști-speraclu, iar picioarele scurte ale minciunii au fost văzute imediat de către aliații-adversari fesenști. Descoperind goliciunea împăratului înaintea inamicilor (dar și înaintea electoratului) ei nu s-au sfii să vină cu pretenții disproporționate față de ponderea lor reală în alianță. S-a mințit și în legătură cu intenția de a curăța societatea românească de corupție, crimă și banditism. Înafara unor declarații demagogice, nimic. Stau și mă întreb ce s-a ales de spiritul justițiar al țăraniștilor și de înfoierea în pene a d-lui Constantinescu, pe care apropiații abia îl puteau opri să nu se repeadă cu ghioaga asupra asasinilor din decembrie 1989, asupra corupților de toate nuanțele? Unde sunt zecile de miliarde de investiții străine pe care dl. Constantinescu ni le-a garantat fără să i se miște vreun fir din legenda barbuță?

Într-o lume normală, în care mai pălăie spiritul onoarei, președintele ar trebui să fie solidar cu guvernul pe care îl susține într-un amor contra firii și contra poporului. Ar fi normal ca el să-ți dea demisia nu pentru că a avut o mână proastă când l-a extras pe Ciorbea din urna cu neputințioși, ci pentru că, de un an de zile, dă dovadă de o cecitate inspăimântătoare. România din vremea lui Constantinescu trăiește cu același blestem pe care l-am învățat pe de rost între 1989 și 1996. Faptul că sub omul Moscovei dezastrul se producea după un plan riguros, bagheta anarhiei fiind mânăuită de dinjori de marcă iar prăbușirea avea ritmurile de requiem, în timp ce acum se improvizează, într-un jazz al inconștienței, e un amănunt. Cam de dimensunile Auschwitz-ului, însă.

POST-RESTANT

de Constanta
Buzea

DACĂ, prin absurd, nu ne-ar interesa părerea contemporanilor despre ceea ce scriem și nici nu ne-ar preocupa soarta textelor noastre rămase la bunul plac al posterității, ar fi OK. Prin absurd spuneam, pentru că tot omul care scrie pune scrisul pe primul plan indiferent dacă vreo altă meserie cinstită îi asigură pâinea cea de toate zilele. Tot omul care scrie, mai bine sau mai puțin bine, trăiește un frison neliniștitor în ideea că s-ar putea să fie bun, chiar foarte bun, și el să nu-și dea seama. El are nevoie de certitudine, el are nevoie de o confirmare, de fie și o singură propoziție încurajatoare din partea cuiva care se pricepe cât de cât în domeniu și este și dispus să-și pună timpul la bătaie luând fenomenul în serios. Puține sunt însă publicațiile care pun la dispoziția celor interesați spații pentru dialog, pentru poșta de acțiune, pentru răspuns la întrebarea, naivă în fond, *am sau nu am talent, și dacă am talent, ce soartă mi se lasă?* Puține fiind publicațiile acestea, deci, mă întreb de ce n-ar fi ele mai multe, pentru ca numărul foarte mare de corespondenți aspiranți la idealul unui deșut literar în reviste, să se distribuie respirabil, și părțile să fie satisfăcute și servite. Nu poți să știi *când și de unde sare iepurele*. Riscul ar fi ca, preț de câte un an deschizi plicuri cu producțiile jalnice ale unor grafomani, agramati, uneori chiar ale unor bolnavi psihici și care prin scris își calmează handicapul. Riscul ar fi ca, nefiind *mașină de citit* texte de un nivel uneori extrem de scăzut, să clachezi, să nu mai ai răbdarea proaspătă a bunului samaritean, să nu mai distingi corect între cei care au nevoie de un răspuns mai lung și cei care pot fi lămurți în două vorbe. Textul acesta încearcă să spună, în fine, ca un fel de scuză, dacă vreți, de ce o mare parte dintre cei care ni se adresează, așteptând răspuns în această rubrică, îl primesc cu întârziere sau nu-l primesc deloc. Cine se simte *valoros*, (dar cine nu se simte, Dumnezeuule, valoros!) este rugat, deci, să insiste. ● Primul lucru pe care vi l-aș recomanda este să vă deblocați resursele. Poemele dv. dovedesc un spirit bogat, cultivat, uneori limpede exprimat, alții însă sunteți nepăsătoare până la inconștiență de dezordinea în care vă complaceți. Cine să vă facă ordine, între emisiile valabile, superbe uneori și cele obscure, indescifrabile, cu cheile rătacite? Harta lirismului dv. halucinează între zone coerente, precis conturate și zone tulburi în care înțelesul se pierde. Ideile vi le puteți păstra, ce mă interesează pe mine este să le oferți un veșmânt lingvistic accesibil cititorului priceput. Fiți sinceri cu dv., și până la capăt, pentru că știu că vă interesează să comunicați. Cine este în stare să pună pe hârtie versuri minunate și de atmosferă precum acestea: "noaptea simt lanțurile ce leagă muntele de sare/ de mâinile care-l măruntesc", sau "mă las altora mai îngroziți decât mine", sau "Nu-mi mulțumi, primește mai bine această concretă neliniște" sau "točmai de aici nevoia de a vorbi cuiva/ ținând ușa întredeschisă" sau "curând numai picioarele noastre vor alerga" ca și, aproape în întregime, poemul intitulat *Spațiu de gândire* (a cărui strofă de final ar putea să devină cândva motto-ul unei cărți întregi), nu-și mai poate permite, decât dacă intenționează să se sinucidă ca autor, versuri ambigue, sintagme banale precum *ridurile ochilor, drumul care ne curge altfel, înainte ca cel strigat, vorbele iertării se conțin în largul căii greșite*. Un mic exercițiu, în final. Sesizați diferența dintre "hai să ne vedem de drum mai departe și/ să ne împăcăm cu această pribegie" și "să ne vedem de drum și/ să ne împăcăm cu pribegia". Și sunetul și semnificația celei de a doua variantă câștigă sobrietate prin eliminarea poftei de verbaij. Cam în felul acesta aș vedea deblocarea resurselor dv. reale, printr-un lucru, la sânge, asupra întregului material, care acum e la voia întâmplării, nesupravegheat artistic, deci în cea mai mare parte eşuat. (N.D., Oravița) ● Un teribil elan în buna mărturisire de sine, în discursuri lirice spontane și care emoționează cititorul de-atâtea ori ostenit de platitudini crase și de găselnițe abracadabrante. Încep prin a transcrie poezia *De moarte și voi încheia cu aceea intitulată Rânduri...* Nu sunt chiar cele mai bune din grupaj, dar acestea mi se pare că spun mult despre starea de spirit a tânărului poet care sunteți. Într-o viitoare carte de debut, cu siguranță ca voi citi variantele perfecte ale acestora: "Înfloream/(Ah), înfloream și priveam în/ Același timp prin fereastra copilăriei/ Mirat foarte de florile ce creșteau/ Neconținut înspre ceruri din brațele/ Mele, brăzdate încă de sângele/ Proaspăt al mamei./ Înfloream./(Ah), înfloream, în mijlocul înghețului din Ianuar./ Înfloream./ (Ah), înfloream în lumina rece/ A lunii, în urletele infometăților lupi/ Mă trezeam într-o dimineață la/ Geam înflorind, (ah), înflorind cu/ Rădăcinile în sus, amenințător către/ Cer", "Nu mai scriu./Nu mai citesc./.../ Sunt în toamnă./ Când viața mea se/Va stinge, asemeni unei/Stele ce cade din noapte./ Voi aprinde o lumânare/Pentru cei vii". (Petru Bădică, Cugir, Alba).

România literară

Editată de:

- *Fundația "România literară", cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii*

Director: Nicolae Manolescu

Redactia: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ruxandra Dinu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

E-MAIL:romlit@buc.soros.ro și romlit@romlit.sfos.ro

HTTP://WWW.ROMLIT.RO
HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT

Universitatea în România: Quo vadis?

Concurs de admitere sau bacalaureat?

ASOSIT timpul să ne punem câteva întrebări esențiale privind învățământul superior românesc: vrem ca selecția studenților să se bazeze pe un *bacalaureat* puternic la nivel național sau prin concursuri de *admitere* la facultate ca pînă acum, vrem un învățământ superior *modular*, cu mai multe trepte de calificare și forme de absolvență sau studii în *bloc*, concepute pe trunchiul cit mai solid al cursurilor obligatorii și orientate către nevoile unei singure calificări, vrem ca studenții să facă *cercetare* în Universitate, să înceapă să-și facă *meseria în facultate*, să *producă* știință sau să *reproducă* cunoștințe, să *mimizeze* competența, să-i *copieze* la propriu și la figurat pe profesorii lor, aceștia la rîndul lor reproducîndu-se liniștit de la an la an, de la promoție la promoție, de la student la student?

Deprimant e că și cele mai bine intenționate persoane care gîndesc la reforma învățământului în România se împiedică de un insurmontabil "la noi nu se poate". De aceea nu vreau să reiterez aici motivele pentru care "nu se poate" să avem un bacalaureat pertinent, relevant și onest și să renunțăm la admitere, vreau să mă uit în schimb dincolo de acest "nu se poate". Dacă am avea un bun bacalaureat și am renunța la admitere, distribuția candidaților către universități s-ar face fie de către o agenție națională, ca în Germania, în funcție de nota de bacalaureat, opțiune exprimată și eventual de numărul limitat de locuri la o facultate sau alta (*numerus clausus*), ca și de prestigiul ei, strict cuantificat, fie candidații și-ar îndrepta scrisori de intenție către mai multe universități, urmînd să fie selectați în funcție de aceleași criterii și eventual printr-un interviu personal de către acestea, ca în Statele Unite. Concurența între universități ar fi în acest moment deschisă, iar valoarea lor ar deveni publică. Sigur că asta nu este pe placul tuturor. Mult mai comod este sistemul de admitere actual, pentru că, timp de mai mult de o lună în fiecare an, profesorii mediocri de prin toate facultățile (alături de ei cîțiva inocenți care-și închipuie că asta e de datoria lor și de care ți se face realmente și milă și silă) își găsesc sensul vieții în "Comisiile Centrale de Admitere": ți pa și fac ordine, dictează cu aroganță candidaților ce să scrie în fișele de înscriere și ștampilează coli de examen. Ritualul e străvechi și sacru, nu i se pot aduce îmbunătățiri. Urmează supravegherea la examene, isteria polițienească, corectura de dimineața pînă noaptea, sortatul lucrărilor pe nume, discipline, note etc.; introdusul pe calculator, panica, învinuirile, dezertările, "trasul la răspundere", sentimentul propriei mizerii, verificatul și răs-verificatul pînă la publicarea rezultatelor, iar apoi luni întregi înapoierea dosarelor către candidații respinși. Statul plătește cadre universitare cu cea mai înaltă pregătire mai mult de o lună de zile pe an ca să ștampileze coli, să indosarieze acte și să rînduiască muniți de dosare. Dacă tot eșafodajul de pretexte administrative și birocratice s-ar prăbuși, ar ieși brusc la iveală că *singura* datorie a corpului

didactic universitar era să lucreze, să scrie, să publice și să-și întilneasca studenții.

Dar mi-am zis că ar fi bine să vedem nu numai că "nu se poate", ci "cum se poate", dacă nu la noi deocamdată - deși Ministrul Educației a lăsat mină liberă Senatelor universitare din toată țara să gîndească admiterea așa cum cred de cuviință - măcar aiurea. Am ales modelul german al educației pentru că și acesta, ca și "modelul" românesc se află în plină reformă.

Modelul german: proteste și reformă (avansată)

AR PUTEA părea destul de neserios să facem apel la "modelul german", cu atît mai mult cu cît toată lumea știe că de curînd întreaga Germanie a fost cuprinsă de un val de greve, avînd drept obiect tocmai critica educației. La începutul lui noiembrie 1997 universitățile germane au intrat unele după altele "spontan" în grevă. A surprins nu numai amploarea protestului, ci și durata lui: o lună de manifestații, happening-uri de stradă și marșuri către Berlin și Bonn ale studenților din toată țara, cărora li s-au adăugat elevii, profesorii din ciclul gimnazial, profesorii universitari, bibliotecarii, administrația universităților și organizațiile de părinți. Greva a fost suspendată cu o săptămînă înaintea vacanței de iarnă, urmînd să fie reluată, dacă politicienii nu vor găsi un răspuns adecvat cererilor formulate de protestatari. Cel mai dificil punct în discuție este intenția guvernului federal de a introduce din acest an taxe de studii pentru studenții din semestrelor superioare, ceea ce nu este lipsit de importanță și pentru bursierii români. Motivul declarat pentru care se dorește ca studenții să se autofinanțeze este acela că lipsesc de la bugetul educației șase miliarde de mărci: taxele trebuie să acopere măcar o parte a costurilor de școlarizare, în vreme ce statul va suporta totuși greul, ținînd seama că studiile de drept ale unui singur student costă în jur de 30.000 de mărci, iar cele de medicină peste 270.000 de mărci.

Din nefericire, puțini politicieni, puțini profesori și și mai puțini studenți acceptă că motivul introducerii de taxe de școlarizare la universitate este cu totul altul: criza de supraproducție de absolvenți de învățământ superior în condițiile unui bacalaureat lax, unui învățământ superior gratuit, dar care nu dispune de finanțe mai serioase decît cele din 1972, și unei rate ridicate a șomajului, care nu-i încurajează pe tineri să iasă mai repede de pe băncile școlii în economia "socială" de piață. Evident alta este situația în România unde numărul de studenți este alarmant de mic - tocmai de aceea ar trebui, cu responsabilitate și luînd aminte la alții, să dăm drumul porților la universități, la anume specialități, unde ne lipsesc oameni calificați. Coordonatele principale ale învățământului superior în Germania sînt următoarele: admitere la facultate în cursul inferior (*Grundstudium*) pe baza notei de bacalaureat, acesteia îi urmează după patru pînă la șase semestre un examen de admitere dur (*Zwischenprüfung*) în cursul superior

(*Hauptstudium*) care are o durată nedeterminată și se structurează pe trei direcții paralele: examen de stat, masterat sau doctorat. Nu există examene de an, ci doar obligativitatea de a obține un număr de note. Nu există cursuri obligatorii, fiecare student configurîndu-și pe risc propriu curriculum-ul. În cursul superior studentul se relaxează, în sensul că își poate lua atît timp cît îi trebuie, trei-patru-cinci ani ca să ducă la bun sfîrșit facultatea și să fie pregătit fie pentru draconicul examen de stat, care îți dă dreptul să profesezi în învățămînt, fie pentru mai blîndul masterat, care te orientează către profesii libere, dacă nu ai în prealabil și examenul de stat, fie pentru un doctorat de durată. Neobișnuit poate părea în sistemul german că poți face un master sau doctoratul înaintea examenului de stat, care are mai mare greutate, dacă vrei să devii profesor. Astfel universitatea scapă de obligația de a deveni pentru toți "fabrică de profesori", deschiind celor cu alte aptitudini alte căi, desigur pe riscul fiecăruia. Unul dintre avantajele majore ale acestui sistem este acela că lasă studentului timpul de a se desăvîrși și nu-l constrînge să termine facultatea într-un număr limitat de ani, pentru toată lumea același. Dezavantajul este că lumea se lenevește și adoarme în proiect, uitînd să finalizeze. O soluție ar fi ca examenul de absolvență al ciclului inferior și admitere în ciclul superior să ofere o diplomă, ca în Statele Unite (*bachelor grade*), care să califice absolventul pentru anumite profesii, eliberîndu-l astfel de obligația de a termina o facultate ca tot a început-o. În orice caz eliminarea concursului de admitere se conjugă cu introducerea unui examen la mijlocul facultății, care de preferință să acorde o calificare celor care nu mai vor sau nu mai pot pe moment să meargă mai departe. Instituirea unui examen median ar trebui avută neapărat și la noi în vedere acolo unde se renunță la admitere, pentru a elibera facultățile de studenți care vor să se oprească aici și vor să meargă către profesii care cer o calificare medie. În condițiile actuale în Germania, unul din trei absolvenți de bacalaureat dintr-o promoție se înscrie la facultate, patru pînă la cinci bugete ale angajaților care plătesc impozite înaintează un loc de studiu la facultate. Facultățile sînt suprapopulate: patru mii de studenți sînt înscriși la departamentul de germanistică al Universității din Freiburg, patru sute frecventează regulat cursurile, patruzeci dintr-o promoție au un loc de muncă asigurat în învățămîntul de stat.

Șase deziderate pentru un învățămînt viabil

PREȘEDINTELE Roman Herzog a intervenit în această dispută de pe o poziție surprinzător de curajoasă și novatoare. Discursul pe care Roman Herzog l-a adresat ministrilor educației și guvernului federal purta titlul: *Rupeți lanțurile. Educație și elită: Știința este cea mai importantă resursă* (*Sprengt die Fesseln. Bildung und Elite: Wissen ist die wichtigste Ressource*, publicat în "Die Zeit" din 7 noiembrie 1997, p. 49-50), iar cu-

vintele de ordine erau: reforma, creșterea motivației studenților și profesorilor, stimularea efortului, susținerea elitei, încurajarea creativității și a inițiativei universitarilor, flexibilizarea învățămîntului și debirocratizarea lui, orientarea către criteriile și formele de organizare internaționale ale educației. Roman Herzog vorbea despre *șase însușiri* de care trebuie să dea dovadă într-o măsură mai mare decît pînă acum sistemul german de învățămînt; aceste șase însușiri se pot pretinde și sistemului educației din România. *Prima* se referă la faptul că educația trebuie să transmită nu în primul rînd cunoștințe ori deprinderi, ci *valori*, înțelegînd prin aceasta nu numai virtuțile de comportament - pe care Roman Herzog nu a ezitat să le numească: onestitate, seriozitate, disciplină, punctualitate - ci și abilitatea de a gîndi critic, creativitatea, sensibilitatea, competența socială și comunicațională, toleranța, solidaritatea, libertatea și responsabilitatea socială (interesant este faptul că nu s-a vorbit despre patriotism ori sentiment național, ci despre valorile care orientează o opțiune de viață mai complicată, deschisă către un orizont mai larg decît cel al națiunii). *A doua* însușire de capătii pentru un învățămînt viabil ar fi *orientarea practică* a educației. Învățămîntul preuniversitar este invitat să renunțe să mai conceapă fiecare materie ca pe un propedeuticum academic: fizică pentru fizicieni și lingvistică pentru lingviști se găsește din belșug la facultate. Domeniile științei sînt în dispersie continuă, iar școala nu le va putea cuprinde pe toate vreodată. Mai degrabă ea ar trebui să-și propună să devină interdisciplinară, sensibilizînd elevii pentru interdependența dintre științe, dintre biologie, chimie și etică, dintre matematică și electronică, dintre sociologie și economie, de exemplu. Se preconizează, de asemenea, introducerea de *career centers*, ca în Statele Unite, pe lîngă școli, care să-i ajute pe elevi să-și aplice mai bine aptitudinile și șansele pentru o profesie. Pentru învățămîntul universitar această cerință se îndreaptă către sporirea proiectelor, comenzilor și rezultatelor cercetării universitare, căci Universitatea este prin excelență locul unde se face cercetare efectivă ca o pregătire pentru viitoarea profesiune. Statul nu oferă locuri de studiu la Universitate pentru a primi ceva în schimb peste patru-cinci ani, aceasta ar fi o gîndire neeconomică și neproductivă. Statul ți-ne tineri în facultăți ca să beneficieze la modul concret și imediat de pe urma muncii lor. *A treia* însușire vizează orientarea internațională a învățămîntului, căruia i se cere să arate "cosmopolitism": să încurajeze predarea în limbi străine, înființarea de departamente la toate nivelurile cu predare în limbi străine și chiar să aprobe susținerea de examene finale și eliberarea de diplome de absolvire în limbi de circulație. Internaționalism înseamnă evident și programe de învățămînt, forme de organizare și diplome similare cu cele ale altor țări, ca și colaborare cu capacități de interacțiune în predare și cercetare.

Romanița Constantinescu

(Continuare în pag. 18)

Centrismul izbăvitor

ÎNAINTE de a începe lectura noii cărți a lui Radu Cosașu, cititorii se vor fi întrebat, ca și mine, ce este cu acel cuvânt greu pronunțabil din titlu, *insisificare*, tipărit pe copertă cu două caractere de literă, astfel încât o parte din el (...sisif...) să se detașeze vizual de rest. O notă ne lămurește că insolita vocabulă a fost creată de nimeni altul decât de N. Ceaușescu, într-o imprudentă jurare în care acesta, bâlbâindu-se, cu i se întâmpla la oboseală sau la nervi, ar fi spus, la un miting, "*insisificarea...*" în loc de "*intensificarea efortului*". Făcea astfel aluzie, fără intenție și fără să fi cunoscut, probabil, mitul lui Sisif, la chinurile munci zadarnice la care își obliga poporul. Un accident literar vizual - să-i zicem astfel - ale cărui răsunări simbolice par a se răsfărge și azi asupra noastră, în viziunea lui Radu Cosașu pe care, de ce n-aș recunoaște-o? mă văd tot mai mult ispitit să o îmbrățșez. Căci la rândul meu mă întreb: cum altfel decât sisifică am putea numi, după opt ani, biata noastră tranziție ce nu se mai sfârșește, purtându-ne hurducat spre nu știm unde și spre nu știm ce? Iar titlul cărții despre aceasta vorbește și îmi pare rău că este, ca titlul, atât de crispant. "Urechea ascuțită" a lui Radu Cosașu, evocată pe drept de C. Stănescu în recenzia din *Adevărul*, nu i-a perceput, după cum ne dăm seama, ușorul scrâșnet de sticlă zgâriată.

Dar să trecem de titlu care nu este obligatoriu să fie cel mai bun lucru dintr-o carte (deși uneori se întâmplă și asta!). Faptul de cel mai mare interes în noua carte a lui Radu Cosașu aș spune că este disputa cu sine în care autorul mereu se află. Pe de o parte el repudiază, principial, politicul și mai ales politica, în aceasta din urmă văzând o indeletnicie mereu generatoare de intoleranță, de ură și de urât, de oarbe partizanate, împingând la compromisuri și la compromitere morală, dar, pe de altă parte, nimic nu-l poate hotărî să-și întoarcă privirile de la ce se întâmplă în spațiul politicului, de la mișcarea politică, cea plină de atâtea păcate, iar cartea, cartea de față, în care ia apărarea mult huliților "apolitici", este impregnată de politic până la ultima celulă a febrilului text. Iată disputa cu sine a autorului. Dezaprobă, la alții, angajarea politică, de orice culoare, la confrății de breaslă mai ales, și faptul că apolitismul este la noi cam de toți rău văzut ("...în lumea asta unde a fi apolitic constituie - într-un larg și durabil consens al dreptei și al stângii, - unul din cele mai grele păcate cu care se poate împovăra o conștiință"), dar el însuși, în fapt, nu se poate abstrage măcar de la contemplarea, de la evaluarea desfășurărilor politice, care nicio dată nu-l vor lăsa nepăsător, rece. Ba se poate spune că, în cartea de față, îl preocupă, îl atrag mai mult decât orice altceva.

Să fiu înțeles exact: Cosașu nu face politică militantă, de partid, fugă de aceasta ca de foc, dar viețuiește activ în climatul politicii, este prea adesea ceea ce se cheamă un om de opinie, deloc indiferent la ce se petrece în lumea politică și la înfățișările pe care aceasta le-a tot luat, la noi, după 1990, de când putem vorbi în România, după cincizeci de ani de inexistență, de o viață politică reală. Și cum ar fi putut fi altfel Radu Cosașu, adică impasibil față de fierberea socială din jur, față de spectacularul și spectaculosul - atâtor evenimente din ultimii ani, cu mărirea și decăderea atâtor figuri, Cosașu,

devoratorul avid de gazete, ahtiatul de cele mai noi știri de pe tot globul, omul de presă impenitent pentru care cel mai grăitor și fericitor semn al libertății postdecembriste a fost faptul că și-a putut achiziționa *Le Monde* de la Chioșcul din Piața Romană, admiratorul asului ziaristicii dintre războaie, pe numele său Mircea Grigorescu, și al ultimului mare constructor de reviste pe numele său George Ivașcu, cum ar fi putut deci Cosașu, cu aceste date ale firii și ale formației sale de intelectual, să se închidă mesajelor venite din sfera vieții politice, să nu le recepteze ru-moarea?

Vorbeam însă de conflictul cu sine al omului fascinat de politic și, în același timp, dezamăgit, dezgustat de politică, din considerente morale în primul rând. Din ce observă în jur și se impune concluzia îngrămădirii fatale a răului în jurul *oricărui* pol al vieții politice, a urii, a intoleranței ce însoțesc *orice* acțiune politică, a judecăților prestabilite, a instinctelor violente și dominării care la fel îi mână "pe toți apucații, atât ai domnului Iliescu cât și ai domnului Coposu", trăsături și comportamente ce ar fi în natura *oricărei* activități politice și ale oamenilor politici de *orice* convingeri, fie de "stângă" fie de "dreapta". Și atunci, dacă tot nu poate să evadeze din acest marasm, ce altă soluție mai bună să aleagă Cosașu decât situarea *la egală distanță* de toate orientările, de toate curente, decât plasarea în centru, în centrul centrului, ca observator lucid-imparțial, de pe acest îngust promontoriu, a tot ce se întâmplă? "Extremismul" acesta de "centru", proclamat oximoronic, și ironic, în rubrica din *Dilema*, îl va feri, crede Cosașu, de extremismul extremiștilor reali, de judecățile partizane și mai ales de ura ce îi activează pe aceștia în mod fatal: "...așa cum n-am putut urî în chip comunist, din cauza binecuvântatelor mele rădăcini mic-burgheze, n-o să urăsc nici în chip anticomunist, fiindcă avem de-a face cu aceeași topică săracă..."

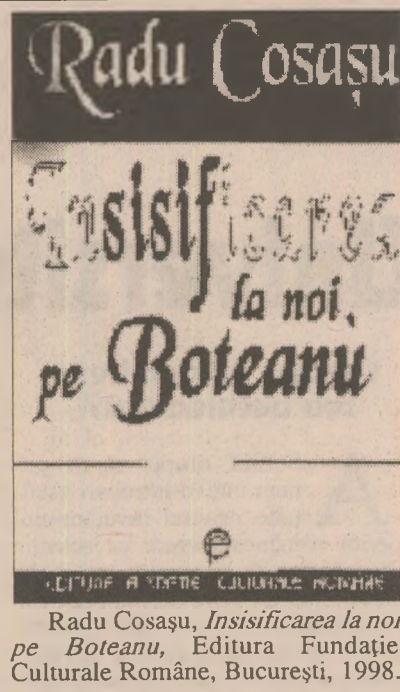
Fericit, izbăvitor refugiu acest indisolubil centrism al lui Radu Cosașu, dar se pune întrebarea dacă în realitate el s-a putut plasa chiar totdeauna exact în centru și dacă, admitând că totdeauna s-a plasat, a și reușit să distingă limpede, cum pare a fi convins, ce poziții se confruntă în câmpul de luptă politic, ce forte se opun cu adevărat unele altora? Cel mai des vorbește despre comu-

nism și anticomunism, dezavuându-le pe amândouă ca forțe purtătoare, în egală măsură, de fanatisme și de uri ireductibile, dar cu adevărat aceștia sunt termenii polari, antinomici, între care se duce astăzi o luptă? Eu credem, cred în continuare, că între comunism și *democrație* se duce. De nu ar fi așa, atunci, într-adevăr, m-aș strânge și eu la centru, la centrul centrului, lângă Radu Cosașu, spre a contempla împreună involburatele ape, adesea murdare, ale politicianismului.

Până atunci, constat însă că o discutabilă concepție promovează extrem-centrismul atunci când pune semnul egalității, al perfecte egalități între comunism și anticomunism, care s-ar suprapune până la ștergerea oricărei diferențe prin faptul că amândouă sunt intratabile, necedând nimic unul celuilalt. Ni se vorbește despre "comunista ură anticomunistă", despre "curatul proletcultism anticomunist" al unei cronice de film, despre "comuniștii aia (care) l-au urât (pe Sadoveanu, n.m.) cum știau să urască comuniștii: exact ca anticomuniștii", despre faptul că "urând, de bunăseamă, marxismul, oamenii noștri politici și filosofi sunt bolșevici, precum monsieur Jourdain prozator". Nu ne putem reține o întrebare: dacă "ura anticomunistă" e "comunista", dacă ura față de marxism nu este altfel decât "bolșevică", ura față de nazism cum s-o numim? Hitleristă, nazistă? Iar antifasciștii ce sunt? Fasciști, precum același personaj molieresc prozator fără să știe? Observăm că extremismul de centru nu poate frâna chiar toate derapările de la logică.

Din acel punct de perspectivă înalt, ca să nu spun ideal, al extremismului de centru, vedem că se șterg diferențele dintre curente și atitudini politice, chiar și acelea clasice dintre "stângă" și "dreapta". Cu atât mai mult se șterg diferențele când demonstrația apelează, schimbând terenul discuției, la exemplul unor opere literare și al poziției exprimate în aceste opere de marii lor autori clasici.

"«Scrisoarea pierdută» (...) este de «dreapta» sau de «stângă»" întreabă retoric Radu Cosașu, sigur cum pare de răspunsul că nu poate fi nici de un fel nici de altul, că "nu-i a niciunui partid", că, fiind o mare operă, transcendente imediatul ș.a.m.d. Lucrurile nu stau totuși chiar așa. Sigur că transcendente imediatul, dar nici nu putem trece peste adevărul că, raportată la contex-

tul ivirii ei și la izvoarele ei ideologice (n-am alt termen), *Scrisoarea pierdută* este expresia unei ideologii și a unor credințe politice care sunt, îmi pare rău pentru Radu Cosașu, eminate de *dreapta*. Sunt de altfel lucruri prea cunoscute, dar mă văd nevoit să le reamintesc: este, în *Scrisoarea pierdută*, ca și în tot teatrul comic al lui Caragiale, o critică a liberalilor făcută de pe pozițiile junimismului politic conservator, cum a fost tot criticismul social al Junimii căruia Caragiale i s-a încadrat perfect, din profunde convingeri, o critică împotriva stângii reprezentată, în România anilor '80 ai veacului trecut, de liberali ("roșii"), socialiștii fiind încă nenăscuți politic. De altfel Cosașu cade și el în eroarea frecventă de a considera că în *Scrisoarea pierdută* este vorba de luptă dintre două partide, când acolo bătălia se da între două facțiuni (aripi, am zice azi) ale unuia și aceluiasi partid liberal: aripa moderată al cărei exponent este Brânzovenescu ("nu exagerațiuni!") și aripa radicală reprezentată de liber-schimbistul Cațavencu, acesta ciupind și coarda națională ("țărișoara", "faliții", "nu voi, stimabile, să știu de Europa dumitale"). Deci toți protagoniștii jocului politic din *Scrisoarea pierdută* sunt liberali, în afara unuia, Cetățeanul turmentat, care nu știe cui să-și dea votul și pe care unii malițioși de azi l-ar putea numi fie apolitic fie centrist. Sigur că, în timp, comedia lui Caragiale nu a mai fost percepută ca în epocă, drept numai o comedie de moravuri politice, ea încărcându-se de încă multe alte sensuri.

Am stăruit poate cam mult asupra unor zone din carte în care văd altfel lucrurile decât Radu Cosașu, dar n-am făcut-o, cum sunt sigur că va înțelege, pentru a-l șicană. Atitudinea lui tranșantă, categorică, peste tot inechivocă, mi-a impus să procedez în același spirit cu preopinental meu. El a fost de altfel totdeauna un "incitator", un "agitator", un creator de probleme, cum a fost aceea a "adevărului integral", despre care drept este să se spună odată apăsător că a fost primul act de dizidență românească ideologică sub comunism. Ca și în alte cărți ale lui Radu Cosașu, de publicistică și eseu, și în aceasta îi regăsim fervoarea dezvoltării ideilor, forța evocatoare de neîntrecut poet al Bucureștilor, cu talentul său portretistic irizat de umor (v. memorialul portret pe care i-l face lui T. Stoiljan, fostul prim-ministru ce "a împins «aventura limbajului» până în pânzele albe"), cu asocierile repezi de gânduri și cu nedomolita poftă de a arunca în aer solemnitățile și mohorâtele poncife ale limbii de lemn. Și reușind să o facă mai totdeauna. Calamburul, butada spirituală, alunecarea rapidă în anecdotă, în ludic, spre a reveni tot repede la registrul grav, acestea sunt și ele calități, de mult știute, ale scrierilor lui Radu Cosașu, care le fac farmecul și indiscutabila originalitate.

Cărți primite la redacție

- ◆ Ștefan Bănuțescu, *Un regat imaginar*, nuvele și povestiri, cu o addenda cuprinzând "Căntece de câmpie", prefată de Georgeta Horodincă, Editura Alfa, București, 1997, 396 p., preț nementionat.
- ◆ Pavel Șușară, *Urmuz* (e vremea rozelor ce mor), "reverii politicești", cu cincisprezece desene de Dan Perjovschi, Editura Crater, București, 1998, 96 p., preț nementionat.
- ◆ Dan Pavel, *Cine, ce și de ce?*, interviuri despre politică și alte tabuuri, prefată de Vladimir Tismăneanu, Editura Polirom, Iași, 1988, 212 p., preț nementionat.
- ◆ Katia Fodor, *Atlas de nori*, versuri (volum de debut), Editura Cartea Românească, 1997, 112 p., preț nementionat.
- ◆ Ovidiu Pecican, *Europa - o idee în mers*, studiu, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 1997, 196 p., preț nementionat.
- ◆ Z.Ornea, *Medalioane*, cuprinde secțiunile: "Recitindu-i pe clasici", "Memorialiști și epistolieri", "Cugetători", "Istoriografie și istoriografi", Institutul european, Iași, 1997, 390 p., preț nementionat.
- ◆ Romul Munteanu, *Farsa tragică*, poetică a teatrului absurdului, Editura Pro Humanitate, București, 1997, 268 p., preț nementionat.
- ◆ Ion Manolescu, *Alexandru*, roman, prezentare de Mircea Martin, Editura Univers, colecția "Prima verba", București, 1997, 200 p., preț nementionat.

Critică și revizuire

IATĂ că, citind editorialul intitulat *Critică revizuirii*, al lui Nicolae Manolescu, din *România literară*, nr. 49/1997, mă văd pus în situația de-a răsuci iarăși cele două vocabile ce formează subiectul prezentei însemnări. Și aceasta nu dintr-un impuls fortuit, capricios, ci din simplul motiv că ele desemnează acum unul din imperativele de căpetenie ale vieții noastre literar-culturale. Căci între critică și revizuire se decide conștiința nu doar a ceea ce am fost, ci și conștiința a ceea ce sîntem, a ceea ce se cuvine a deveni în planul valorilor spiritului. Împlinind țelul caracterizat de E. Lovinescu drept "o sincronizare a manifestărilor noastre sufletești și, deci, între altele, și o conștiință literară actuală și strict critică", ele ne apar cu atît mai necesare în momentele de răscruce, precum cel post-totalitar pe care-l străbatem cu mai mult ori cu mai puțin succes. Sincer vorbind (iar în afara unei constante sincerități ne temem că actul critic nu are rost), nu ne îndoim că Nicolae Manolescu va fi gata oricînd a-și exprima acordul cu ideea revizuirilor, idee nu doar lovinesciană, adică ținînd de cea mai importantă ascendență a criticii noastre, ci și relaxîndu-se precum o evidență, devenind coincidentă cu bunul simț în materie. Dar sînt declarații și declarații. Un alt foarte cunoscut critic al nostru de azi își exprima de asemenea adeviziunea la conceptul în cauză, fără însă a i se conforma în realitate, ci dimpotrivă, opunîndu-se din răspuseri discuțiilor, controverselor, reexaminării punctelor nevralgice, refuzînd cu suficiență perspectivele innoitoare... Hotărîtor e faptul că autorul *Lecturilor infidele* se străduiește a-și armoniza principiile cu practica. Spre deosebire de unidirecționarea tendențioasă, nelipsită de mîhnitoare accente agresive și de un iz de trivialitate, tot mai descurajantă în ultima vreme, a unor periodice subordonate direcției ce se pretinde "apolitică". *România literară* înțelege a adăposti puncte de vedere diverse, într-un climat democratic indernegabil. Mono-toniei teoretice, din care derivă primejdia alunecării în intoleranță și fanatism (noi considerăm că

fenomenul nu e fără legătură cu mentalitatea dogmatică a ideologizării, ce îmbină, fie și cu o anume discreție, temelia unor conștiințe, aidoma unei igrasii), îi răspunde o polifonie de semnături, opinii, atitudini, radiind un aer de toleranță. *România literară* e o piesă însemnată în dispozitivul periodicelor noastre de bună condiție intelectuală și etică, dintre care mai menționăm *Vatra*, *Familia*, *Jurnalul literar*, *Convorbiri literare*, *Orizont*, *Echinoc*, *Calende*, *Viața Românească*, *Ramuri* etc. Mediul publicației e unul deschis. Prezența rubricilor semnate de Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Dorin Tudoran, Gabriel Dimisianu, Alex. Ștefănescu, a altora, prin excelență "bătăioase", datorate Ilenei Malancioiu și lui Mircea Mihaies, precum și numeroase texte polemice ocazionale, traduc în act principiul dezbaterii vii, neconvenționale, neconcesive. Să fie oare și excepții? Nu sîntem în măsură a ne rosti acum. În ce ne privește, am colaborat totdeauna cu plăcere la *România literară* și ne-am bucurat cînd ni s-a oferit posibilitatea de-a practica în coloanele sale cronică literară. Nădăduim ca, rezistînd tentațiilor conjuncturaliste, care nu o dată adoptă forme insidioase, provocînd cedări din aproape în aproape, la început ca și insesizabile, pînă cînd se constată o schimbare de netăgăduit a peisajului, hebdomadarul bucureștean să-și păstreze mereu ținuta liberală care i-a adus o solidă, binemeritată reputație.

Desigur, terenul revizuirilor e, prin definiție, unul labil, aflat în neîncetată reconfigurare. Dacă, în genere, fiind conștiințe distincte, nu putem fi în nici un caz cu toții exact de aceeași părere în toate privințele (cum s-ar zice: într-o "deplină unanimitate", proclamată doar în fiorosul *guignol* totalitar), cu atît mai firească e pluralitatea reacțiilor noastre într-o sferă ce se declară a unei mobilități specifice. Chiar dacă dispunem de numitorul comun al unor idei și orientări, nu putem, cel puțin în aplicații, în aprecierea unor cazuri particulare, a nu ne manifesta personal, deci cu o divergență mai mare ori mai mică a unuia în raport cu altul (cu alții). Fie că ne convine, fie că nu, aceasta e si-

tuatua. În atari circumstanțe e normal a ne contrazice uneori, explicit ori prin subînțeles. Chiar dacă ne aflăm în același "sediu", în aceeași încăpăre a colocviilor cordiale, la aceeași masă a afinităților, deosebirile de vederi sînt, în anumite proporții, inevitabile. A ne publica o opinie sau alta nu înseamnă însă neapărat o atitudine intolerantă. Nu înseamnă, în principiu, a bloca, a "interzice" opinia celui alt, pe care nu trebuie să-l percepem, într-o optică sartriană, drept un "dușman". Credem că e cu puțință a ne exprima orice opinie, dacă se respectă două condiții minime. Mai întîi, discursul să fie logic, argumentat, comunicativ, cu un fond leal și într-o manieră a civilității, a măcar minimului protocol dictat de dignitatea lexicală. Iar în al doilea rînd, să fie asigurat dreptul la replică. În absența acestuia, se instaurează arbitrarul, haosul. Cîrmuirea unui dialog nu se cuvine a fi rezultatul nici al unei decizii autoritariste, nici al unui calcul de "tact", de "oportunitate", în spatele căruia se ascunde indeobște ipocrizia, ci o sleire a substanței sale, o epuizare a tensiunii de la care a purces, resimțite de "combatanți". Sînt dispus a asculța pe oricine, a accepta tipărirea oricărei aserțiuni, atîta vreme cît am puțință de a răspunde așa cum consider de cuviință. Revizuirile - stare intelectuală de impact - impun în chip special o fluență a dialogului.

Dar să ne întorcem la textul ce ne privește, al lui N. Manolescu. D-sa scrie că din "serialul" nostru, *Revizuirea criticii*, "un cititor neprevenit poate trage concluzia că, de la Nicolae Moraru la E. Simion, toată critica anilor '50-'80 a fost o apă și un pămînt". Nu e imposibil. Tema pe care am schițat-o doar în puținele noastre pagini e pasibilă de dezvoltări mult mai ample, eventual de dimensiunile unui volum. Ne-am concentrat exclusiv asupra cîtorva aspecte pe care le-am socotit mai relevante și, fiind vorba de revizuire, avînd un caracter... negativ! Cititorul interesat (căci, oricum, cel "neprevenit" nu poate rămîne un etalon) are prilejul a se convinge că sîntem departe de-a aprecia critica noastră postbelică drept un deșert, citind numeroasele comentarii ce i le-am închinat de-a lungul multor ani și care compun cîteva cărți. Nu e complet neîntemeiat nici reproșul confratelui nostru privitor la o latură "constructivă" a lui Ov. S. Crohmălniceanu, *id est* la textele în care acesta și-a dovedit "perspicacitatea critică", pe care am amintit-o. O asemenea latură e reală și asemenea pagini există. Avem în vedere, în speță, cercetarea asupra expresionismului în literatura română, precum și eseurile grupate sub titlul *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, propunînd nu o dată ingenioase disocieri și asocieri. Facem cuvenitul adaos, nu fără a ne reafirma impresia asupra oportunității de care a dat dovadă criticul în chestiune, atît de apăsător și de prelungit în timp, încît poate fi socotit o "faculté maitresse" a sa. Nu-i refuzăm nici d-sale nici altora dreptul la "convertire", așa cum am arătat de cîte ori am avut ocazia. Numai că dl. Crohmălniceanu n-a făcut uz de acest drept imprescriptibil, după cum ar fi fost de așteptat, nici măcar în *Amintirile*

deghizate, ce ar fi constituit un nimerit prilej de autorevizuire morală. Discursul d-sale, divagant și evaziv, de o frivolitate subiacentă, nu face decît a-i sublinia pînă la capăt postura de "abilă" adaptare *ad infinitum*...

Din alte cîteva observații ale lui Nicolae Manolescu rezultă că intenția noastră n-a fost bine înțeleasă, așa încît înscriem precizările de rigoare. De acord cu interlocutorul nostru că, eventual, "cele cîteva fraze îngust-ideologice de la relansarea lui", ale lui Al. Piru, nu "trag" foarte greu la cîntar, reamintim că am pus, totuși, accentul pe evoluția lui conjuncturală tot mai dezamăgitoare, pînă la finala prestație ziaristic-senatorială în favoarea președintelui Ion Iliescu (ce senectute urît!), ca și pe dezorientarea criticului în fața valorilor literare postbelice, cînd nu mai dispunea de "îndreptarul" lui G. Călinescu și al criticilor interbelici. În această adaptare interesată, care a cunoscut diverse etape și implicații, conjugată cu opacitatea față de contemporani, a constat drama lui Al. Piru. Istoric literar laborios și foarte ambițios, el n-a fost ajutat, din păcate, de un "organ" de percepție estetică, măcar pe departe comparabil cu cel al magistrului său, pe care l-a calchiat frecvent. Din această insuficiență ce nu se recunoștea pe sine, a rezultat, așa cum spuneam, un soi de imagini statice, moarte, precum un set de fotografii, în comparație cu derularea unui film...

Evident că, în primul rînd, conținea opera critică, dar cedările oportuniste ale criticilor care n-au prejudiciat-o, n-au deteriorat-o? Rămîne de stabilit în ce grad și cu ce consecințe, de la caz la caz. Separarea planului literar de cel politic, dezirabilă la modul teoretic nu e întrutotul posibilă la modul concret al analizei, întrucît însăși opțiunea politică a autorilor a constituit, de regulă, un factor de distorsiune și de perturbare estetică. Vinovației civile i se adaugă, la oamenii artei cuvîntului, o vinovație a acesteia din urmă, peste care nu putem trece. Nu ignorăm acele "mecanisme de supraviețuire" pe care critica (și creația, în general) și le-a produs pentru a se apăra împotriva cenzurii mutilante și a dirijismului, dar nu ne-am putut ocupa de ele în spațiul restrîns în care ne-am manifestat. Am avut în vedere mai curînd mecanismele de supraviețuire personală pe care și le-au constituit unii critici "orientați". Mai puțin în beneficiul cauzei critice, citînd într-al celei proprii. E drept, neîndoios, al lui E. Simion "să creadă în virtuțile apolitismului" și al lui Mircea Iorgulescu "să fie «dilematic»". Însă nu acest drept l-am pus în chestiune, cum are impresia N. Manolescu, ci autenticitatea "apolitismului" și a posturii "echidistante", care nu ni s-au înfățișat suficient de convingătoare (și nu doar nouă!). Înscriși într-o zonă a existenței în care contactele noastre personale s-au redus la minimum, în chip natural s-au redus și riscurile unor "răfuiele personale", pe care ni le presupune interlocutorul. N-am de împărțit cu nimeni nimic. La ce bun astfel de "răfuiele", cînd te-ai convins de inanitatea lor, cînd, oricum, e tîrziu, prea tîrziu? Jocul nostru - nu știm cît de izbutit, rămîne la aprecierea altora - e unul de texte și principii.

INSTITUTUL EUROPEAN NOUTĂȚI

Remy de Gourmont Fizica dragostei

Traducere de Ani Boboce. Prefață de Roland Purnal
Din sumar: Scara sexelor; Dimorfismul sexual și feminismul; Organele dragostei; Mecanismul dragostei; Parada sexuală; Poligamia; Dragostea la animalele sociale; Problema aberațiilor; Instinctul etc.

Alfred Jarry Căutarea Messalinei

Prefață, traducere și note de Luca Pițu
Din sumar: Casa fericirii; Împărăteasa își caută zeul; El dansa uneori noaptea; Sub lămpile Diane persane; Cel mai frumos dintre romani; Nunta adulterică; Imitîndu-l pe Bacchus; Prin mijlocirea curtezanelor etc.

În pregătire: Dumitru Preda, *România și Antanta*
• Răth-Végh Istvar, *Sărbătoarea nebunilor* • Jean Giraudoux, *Bella*

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e-mail: rtvnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

Actualitatea culturală

Remember Valentina Massini

În Panteonul marilor artiști s-a mai stins o flacără. A fost Valentina Massini. Mi-o amintesc și acum pe Valentina, când am intrat la operă în ansamblu, domnia-sa era o solistă consacrată, având deja un repertoriu și un prestigiu obținut cu trudă și ambiție. Era o artistă complexă care și-a cunoscut cu mult discernământ și obiectivitate posibilitățile, specializându-se pe o anumită manieră de dans. Nu a abordat niciodată rolurile din repertoriul clasic universal, în schimb s-a apropiat de dansul de caracter, eroic, de rolurile de compoziție, excelând în interpretări de refe-

rință. O priveam cu admirație în Zarema din *Fântâna din Baccisara*, visând la ziua când voi putea și eu dansa un asemenea rol.

Rămân de neuitat creațiile sale din *Călin*, *Iancu Jianu*, *Întoarcerea din adâncuri*, *Simfonia fantastică*, *Tricornul*, *Bolero*, *Priculiciul*, *La piață*, *Don Quijote* și altele.

Din repertoriul românesc nu cred că poate fi uitată vreodată *Domnișoara Nastasia*, un rol de o complexitate dramatică ce a depășit chiar personajul din teatru și pe cel din film. Valentina Massini își trăia cu intensitate sentimentele, realizând dimensiunea

tragică a eroinei cu o încărcătură emoțională inimaginabilă. Am secondat-o în acest balet, fiind fascinat de fiecare dată de personajul pe care l-a creat. Era o colegă bună, care știa să comunice cu partenerul și cu întregul colectiv pentru ca spectacolul să se desfășoare la cota cea mai înaltă.

Valentina Massini a avut o anumită noblete, detașându-se net printr-o eleganță a mișcării dansului. S-a datorat cu o pasiune ardentă profesiei sale, oficiind fiecare reprezentare cu o anumită sacralitate.

Solitară și modestă și-a

Valentina Massini în rolul Zarema. Fotografii din caietul-program, stagiunea 1957-1958.

trăit ultimii ani de viață în Italia, fiind roasă de o boală nemiloasă. A luptat cu suferința, impunându-și să trăiască. A fost o ființă credincioasă și aș putea spune că spiritul ei religios i-a dat forța de a-și învinge boala.

A plecat discret în lumea

umbrelor, senină și convinsă că destinul ei s-a împlinit.

Să vărsăm o lacrimă în amintirea ei și să ne rugăm pentru mântuirea sufletului său.

Somn ușor, scumpă Valentina.

Ileana Iliescu

Concurs de proză

Clubul Intelectualilor, în colaborare cu Primăria Oravița și Cenaclul de proză Caraș-Severin organizează a IV-a ediție a Concursului Național de Proză "Damian Izverniceanu". Faza finală va avea loc în ziua de **joi, 26 martie a.c.** la sediul Clubului Intelectualilor din Grădina de Tir a Oraviței. Pot participa la concurs, cu proze scurte ori fragmente de roman, acei creatori care n-au debutat până acum cu o carte sau n-au mai câștigat vreun pre-

miu la același concurs, la edițiile anterioare. Se primesc texte dactilografiate la două rânduri, în cinci exemplare, semnate cu un motto, datele exacte și adresa concurentului (inclusiv numărul de telefon unde poate fi contactat) fiind incluse într-un alt plic, închis, desfăcut o dată cu finalizarea jurizării. Data ultimă de expediere a plicurilor - pe adresele: Clubul Intelectualilor, Ocolul Silvic Oravița, Piața Ferdinand, nr. 8 sau Primăria Oravița (revista "Oravița"), strada 1 Decembrie 1918, nr. 60 - va fi ziua de **vineri, 20 martie 1998**.

Premiul de poezie "Ion Șugariu"

În urma inițiativei lansate de Editura "Ion Dumitru Verlag" din München, se instituie premiul pentru poezie "Ion Șugariu", ediția 1998, la care pot concura poeții din România. Vârsta participanților la concurs nu trebuie să depășească 31 de ani, vârstă atinsă de poetul Ion Șugariu, căzut eroic pe front în cel de-al doilea război mondial.

Participanții la concurs vor depune aproximativ 30 de poezii inedite în câte două exemplare dactilografiate sau scrise lizibil pe adresa doamnei Ileana Gheție, str. Nerva Traian nr. 1. Bl. K6, sc. A, ap. 12, cod poștal 74228, sect.3, București, tel: 01-62.00.344, cel mai târziu până la data de 21 aprilie 1998 (data poștei) cu mențiune expresă "pentru concursul de poezie Ion Șugariu, ediția 1998". Decernarea premiilor va avea loc la data 6 iunie 1998 în București, la ora și locul ce vor fi făcute cunoscute în timp util. Juriul solicită din partea concurenților un sumar Curriculum Vitae. Premiul va consta din DM 2000 și publicarea în

volum a poeziilor cu care poetul premiat va participa la concurs. Manuscrisele nu se restituie.

Oricare sponsor este binevenit. Contribuțiile se pot expedia la conturile de mai jos patronate și administrate de către doamna Lucia Soreanu, Aachen:

Banca Comercială Ion Țiriac S.A., București, cont nr. 4511003700

Volksbank Aachen Süd, Konto nr. 2104890019, BLZ: 39161490

Inițiativei lansării premiului de poezie "Ion Șugariu" se alătură: Editura Agora - Iași, Editura Excelsior - Timișoara, Editura Eminescu - București, Editura Mediana - Snagov, Societatea Pentru Păstrarea și Promovarea Culturii Românești, e. V. Aachen (lista rămâne deschisă).

Publicarea în volum a poetului laureat în prima ediție a concursului și-o asumă Editura Eminescu, București.

Din juriu fac parte personalități de seamă din lumea literelor românești.

CALENDAR

4.III.1915 - s-a născut *Emanoil Copăceanu* (m. 1996)
4.III.1919 - s-a născut *Mihai Stănescu*
4.III.1921 - s-a născut *Lucian Valea* (m. 1992)
4.III.1921 - s-a născut *Mihai Calmăcu*
4.III.1924 - s-a născut *Mihai Georgescu*
4.III.1927 - s-a născut *Virgil Bradățeanu*
4.III.1928 - s-a născut *Nina Stănculescu*
4.III.1952 - s-a născut *Gabriel Gafița*
4.III.1960 - a murit *Asztalos István* (n. 1909)
4.III.1977 - a murit *Ioan Șiadbe* (n. 1903)
4.III.1977 - au căzut victime seismului: *A.E. Bacovsky* (n. 1925), *Savin Bratu* (n. 1925), *Toma Caragiu* (n. 1925), *Daniela Caurea* (n. 1951), *Mihai Gafița* (n. 1923), *Veronica Porumbacu* (n. 1921), *M. Petroveanu* (n. 1923), *Nicolae Ștefănescu* (n. 1921), *Alexandru Ivașiuc* (n. 1933)
4.III.1991 - a murit *Ion Lăncrăjan* (n. 1928)

5.III.1920 - s-a născut *Radu Stanca* (m. 1962)
5.III.1939 - s-a născut *Ion Budescu*
5.III.1955 - a murit *Hortensia Papadat-Bengescu* (n. 1876)
5.III.1992 - a murit *Gheorghe Dumbrăveanu* (n. 1924)

6.III.1920 - s-a născut *Apostol Popescu* (m. 1984)
6.III.1924 - s-a născut *Ben. Corlaci* (m. la Paris)
6.III.1934 - s-a născut *Dimitrie Rachici*
6.III.1946 - s-a născut *Vări Attila*
6.III.1957 - a murit *C. Rădulescu-Motru* (n. 1868)
7.III.1845 - a murit *C. Făca* (n.1800)
7.III.1905 - s-a născut *Frida Papadache* (m. 1989)
7.III.1905 - s-a născut *Virgil Gheorghiu* (m. 1977)
7.III.1920 - s-a născut *Hornay István*
7.III.1929 - s-a născut *Székely János*
7.III.1973 - a murit *Ovidiu Hotinceanu* (n. 1942)

8.III.1895 - s-a născut *Agatha Grigorescu-Bacovia* (m. 1981)
8.III.1910 - s-a născut *Radu Tudoran* (m. 1992)
8.III.1917 - s-a născut *Dimitrie Stelaru* (m. 1971)
8.III.1925 - s-a născut *Alexandru Vergu*
8.III.1935 - s-a născut *Radu Ciobanu*
8.III.1937 - s-a născut *Marta Cuibus*
8.III.1937 - s-a născut *Corneliu Șerban*
8.III.1952 - a murit *Horia Furtună* (n. 1886)

8.III.1961 - a murit *Gala Galaction* (n. 1879)
9.III.1878 - s-a născut *Elena Farago* (m. 1954)
9.III.1887 - s-a născut *Ion Buzdugan* (m. 1967)
9.III.1906 - s-a născut *Radu Boureanu* (m. 1997)
9.III.1907 - s-a născut *Mircea Eliade* (m. 1986)
9.III.1913 - s-a născut *Bözödi György* (m. 1990)
9.III.1925 - s-a născut *Dimitrie Păcurariu*
9.III.1931 - s-a născut *Vitalie Tulnic* (m. 1973)
9.III.1936 - a murit *A. de Herz* (n. 1887)
9.III.1947 - s-a născut *Serafim Belicov*
9.III.1961 - a murit *Cezar Petrescu* (n. 1892)

10.III.1879 - s-a născut *Dumitru Caracostea* (m. 1964)
10.III.1935 - s-a născut *Bokor Katalin*
10.III.1993 - a murit *Dan Simonescu* (n. 1903)

11.III.1891 - s-a născut *Ion Pillat* (m. 1945)
11.III.1907 - s-a născut *George Potra* (m. 1990)
11.III.1919 - s-a născut *Petre Bucșa*
11.III.1920 - s-a născut *Radu Bogdan*
11.III.1923 - s-a născut *Grigore Tănăsescu*

11.III.1929 - s-a născut *N. Tertulian*
11.III.1932 - s-a născut *Emil Zegreanu*
11.III.1932 - s-a născut *Iosif Naghiu*
11.III.1936 - s-a născut *Dumitru Ciobanu*
11.III.1992 - a murit *Nicolae Țic* (n. 1928)

12.III.1913 - s-a născut *Alexandru Bardieru*
12.III.1925 - s-a născut *Constantin Chirifă* (m. 1991)
12.III.1936 - a murit *G. Ibrăileanu* (n. 1871)
12.III.1937 - s-a născut *Nicolae Bilețchi*
12.III.1941 - s-a născut *Mircea Anghelescu*
12.III.1965 - a murit *G. Călinescu* (n. 1899)

13.III.1891 - s-a născut *Felix Aderca* (m. 1962)
13.III.1900 - s-a născut *Grigore Popiți* (m. 1980)
13.III.1928 - s-a născut *Mihai Murgu* (m. 1985)
13.III.1935 - s-a născut *Liviu Damian* (m. 1986)
13.III.1935 - s-a născut *Romulus Rusan*
13.III.1936 - s-a născut *Alexandra Indrieș* (m. 1985)
13.III.1976 - a murit *Sergiu Dan* (n. 1903)
13.III.1991 - a murit *Dan Constantinescu* (n. 1921)

Radio România Cultural

Dintre emisiunile Redacției Literatură, Arte, Știință vă invităm să ascultați:

Joi, 5 martie, pe Canalul România Cultural (C.R.C.), la ora 9,50 - *Poezie românească*. Nora Iuga. Versuri în lectura autoarei. *Redactor: Ioana Diaconescu*.

Vineri, 6 martie, pe C.R.C., la ora 9,50 - *Poezie românească*. Constanța Buzea. Versuri în interpretarea actriței Simona Bondoc.

Pe C.R.C., la ora 21,30 - *Dicționar de literatură universală*. Gabriel Garcia Marquez (70 de ani de la nașterea prozatorului columbian). Colaborează Andrei Ionescu. *Redactor: Florin Constantin Pavlovici*.

Sâmbătă, 7 martie, pe C.R.C., la ora 11,30 - *Cultură și civilizație*. Modele, imagini, forme în artele sfârșitului de secol XX. Structuri, criterii și tipologii în cunoașterea artistică. *Redactor: Costin Nastac*.

Duminică, 8 martie, pe C.R.C., la ora 17,15 - *Revista literară radio*. Cronica literară de Gabriel Dimisianu; Poezii inedite de Rodica Draghinescu. Critica literară încotro? Anchetă printre poeți, prozatori și critici (I). *Redactor: Georgeta Drăghici*.

Luni, 9 martie, pe C.R.C., la ora 21,30 - *Între monolog și dialog*. În jurul unei cărți: "Anatomia mistificării" de Stelian Tanase. Participă: Cornelia Pillat și Al. Paleologu. *Redactor: Eugen Lucan*.

Cine gîndea la „Gândirea”...

La 50 de ani

ÎN 24 DECEMBRIE 1939, Nichifor Crainic împlinește 50 de ani. Cîteva luni mai tîrziu (aprilie 1940) este aniversat în propria revistă, într-un număr festiv de două ori mai gros decît de obicei, de care s-a ocupat Prof. I. Petrovici. Din cele 22 de nume care semnează cu acest prilej, unul singur, Sextil Pușcariu, scrie despre altcineva decît directorul revistei. Dar nu despre oricine și nici despre orice. Studiul său se ocupă de *Profilul muzical al „Rugăciunii” lui Eminescu*. Nichifor Crainic este subiectul celorlalte texte, fie ele eseuri, amintiri sau poeme. De 21 de ori Crainic, o dată Eminescu este proporția aleasă cu grijă, desigur pentru a face plăcere celui sărbătorit. Numele său apare în 15 din cele 21 de titluri, fără teamă de tautologie: *Activitatea lui Nichifor Crainic*, *Nichifor Crainic și timpul nostru*, *Destinul poetului la Nichifor Crainic*, *Nichifor Crainic și Ardealul*, *Nichifor Crainic și Italia* etc. Într-unul din ele, în locul numelui victorios pe care și-l alesese scriitorul se află *magister*, ceea ce e, desigur, foarte măgulitor pentru cel care ține să i se spună măcar *Profesore*. Cuprinsul cu toate aceste titluri este, conform tradiției revistei, pe prima pagină (la fel se întâmplă și la *Viața Românească*), sub genericul *Despre Nichifor Crainic la 50 de ani*. Probabil că în cele 143 de pagini ale numărului omagial, sărbătoritul a avut ocazia să-și citească numele de sute de ori. Cei mai importanți colaboratori ai revistei nu aveau cum să lipsească: V. Voiculescu cu un poem în distihuri, *Cincizeci de ani*, fără dedicație explicită, poem scris la persoana I și în care nu e pomenit nici un nume; Lucian Blaga cu o evocare *Începuturile și cadrul unei prietenii*; Ion Pillat cu sonetul *Lui Nichifor Crainic*, scris la persoana a doua; Tudor Vianu cu un articol despre *Sentimentul spațiului în poezia lui Nichifor Crainic*. Întreaga revistă are un ton reverent, aproape solemn și nu iese din făgașele care, dacă nu țin de tradiția *Gîndirii* din prima jumătate a deceniului 3, țin în schimb de tradiția impusă de înțelul de Nichifor Crainic. O pată de culoare în acest peisaj sobru este amintirea povestită de cel mai tînăr colaborator al revistei, Ștefan Băciu, care calcă regula încă din titlu, unde se plasează și pe sine: *Nichifor Crainic, un autograf și eu*; iar acest eu de la sfîrșit este, cu toate eforturile politicoase ale autorului, mult mai viu decît „personajul principal”.

La 20 de ani

DUPĂ scurt timp (decembrie 1941) o altă aniversare, tot întîrziată: *Gândirea* împlinește 20 de ani de existență (data exactă e 1 mai), dată la care se poate considera o revistă boîrnă. Lucian Blaga evocase, cu prilejul celeilalte festivități, anul înființării: „În 1921 apără *Gândirea*, foarte tinerească la început, ca un buchet de tîndinți centrifuge, și aproape ostentativ fără

program. Revista era piața de întîlnire a tinerelor talente, o manifestare reală dar fără de manifeste (...) Stăpînea în paginile ei, la început, o atmosferă de colectivitate întemeiată pe prietenie în primul rînd, iar nu pe ideologie. Uneori pe la redacție (camera lui Cezar [Petrescu, la Cluj, n.m.]) mai izbucneau dintr-un nimic și neînțelegeri, cari sucombau repede în explozii de amicitie (...) Cezar ne citia scrisorile primite de la Nichifor, [aflat la Viena, n.m.] care stăruia asupra necesității unor directive (sic) și ne certa cumplit cînd ieșeam prea mult din făgașele bunului simț” (apr. 1940, p. 225).

Gândirea este mult mai confuză aniversată decît fusese directorul ei sau, cum se spunea, redactorul responsabil. Lucian Blaga și Tudor Vianu nu sînt prezenți în acest număr. În afara genericului *După douăzeci de ani*, cum de altfel se numește și articolul lui Crainic (pp. 513-519), tonul și tematica textelor sînt în nota obișnuită. Crainic vorbește în numele tuturor celor care conduseseră revista, în numele colaboratorilor și în numele *Gîndirii* însăși, fără a-i vedea metamorfoza continuă și ca și cum ar fi singurul gînditor de la *Gândirea*. Numele revistei devine impropriu. Articolul *După douăzeci de ani* este cumplit. Iată ce gîndește Crainic:

Despre libertatea spiritului creator: „...noi am calificat această libertate *desrădăcinare* și ne-am plecat urechea la murmurul din veac al duhului românesc”.

Despre evrei: „În tot acest timp, lung cît o jumătate de viață, iudaismul a fost dușmanul nostru cel mai învîrșunat. Nu adversar, ci dușman. Iudaismul și acoliții lui recrutați dintre Români n-au dus cu noi o luptă de idei, cum nu ne-ar fi displicut, ci una de exterminare. Din clipa cînd am afirmat în paginile acestei reviste că nu concepem altă artă românească și altă cultură națională decît aceea înrădăcinată în autohtonism, între noi și curentul iudaic și iudaizant s-a creat prăpastia unei dușmăni fără leac. (...) Un spirit mai intolerant decît al Evreilor nu există. (...) Evreul nu s-a mulțumit să trăiască din vîlga noastră; el a voit să dicteze în cultură și să conducă statul. (...) Astăzi iudaismul e la pămînt. Cui a folosit monstruoasa intoleranță a unei liote de venetici cari, în loc să se simtă fericiți ca vîscul pe stejar, voiau să ne interzică nouă de a gîndi și de a vorbi din duhul țarinei și al neamului nostru?”

Despre continuitatea măsurilor culturale luate de Goga și Crainic: „Un

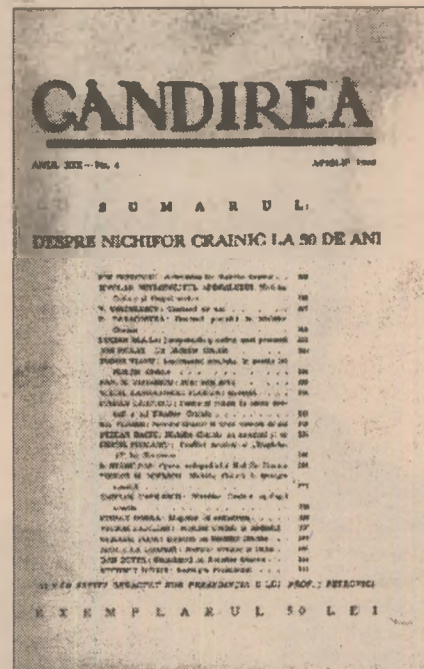
splendid act de dreptate românească a săvîrșit Octavian Goga cînd, în 1938, a suprimat *Adevărul*, *Dimineața* și *Lupta*. Restul abia în 1940 l-am putut duce la capăt eu cînd, în calitate de ministru al Propagandei, am stîrpit toate cotidienele și publicațiile săptămînale și lunare evreești din România. Dreptul sfînt de-a vorbi în numele românismului aparține exclusiv Românilor”. În cartea *Eu, scriitorul* de Liviu Malița (Prefață de Mircea Zăciu, Centrul de Studii Transilvane/Fundația Culturală Română, Cluj, 1997) se află anexată o scrisoare-document pe această temă.

Despre *Viața Românească*: „În scopul de-a ne-o face dușmană, un faimos bancher evreu a cumpărat pînă și *Viața Românească*, revista ieșeană care, și fără această vînzare, nu fusese nicio-dată anti-iudaică. Mijloacele folosite să ne destrame erau multiple. Întîi boicotul tăcerii”...

Despre G. Călinescu: „A simulat o vreme și crezul nostru, pentru a se rostogoli, în cele din urmă, direct în redacția *Adevărului literar*, ca simbrîș al faimosului iudeo-armean M. Sevas-tos, el însuș un biet interpus. Iudaismul își asimilează dintre goimi, după rudenia de structură, fie terenurile moralmente informe și afîinate, fie o pastă cerebrală cu deviații funcționale”.

Despre *Istoria literaturii române*, apărută în același an: „Un asimilat al spiritului iudaic se dovedește d. G. Călinescu în a sa *Istoria literaturii române*, haotic conglomerat de petice pamfletare, mare cît abia să încapă într-o tarăboanță. *Gândirea*, cu cei douăzeci de ani plini aproape nu există în această carte, unde fițiucile evreești, care au apărut cîte două sau trei numere, sînt expuse pe cearșafuri imense, ca și cum ar fi constituind evenimente epocale în cultura noastră. Pentru ca însemnătatea revistei să nu iasă în evidență autorul inventează diferite capitele fanteziste unde plasează cu incoherență umoristică pe scriitori care au făcut sau fac parte din grupare”. Unul din motivele de supărare ale lui Nichifor Crainic (care se întind pe aproape o pagină) este că mișcarea e trecută „sub titlul ironic”: „Iconografie mistică, doctrina miracolului” sau că Mateiu Caragiale nu e sub umbrela *Gîndirii* deși a publicat „toată proza” aici, că evreii Fundoianu și Voronca sînt trecuți la „Tradiționaliști, autohtonizarea simbolismului, poezia roadelor” etc. O consideră un anacronism, o carte „concepută în subordinea unor teluri iudaizante și în antinomie cu telurile statului actual”.

Despre critica de la *Gândirea*: „În

douăzeci de ani de viață literară, *Gândirea* nu s-a bizuit pe critică”.

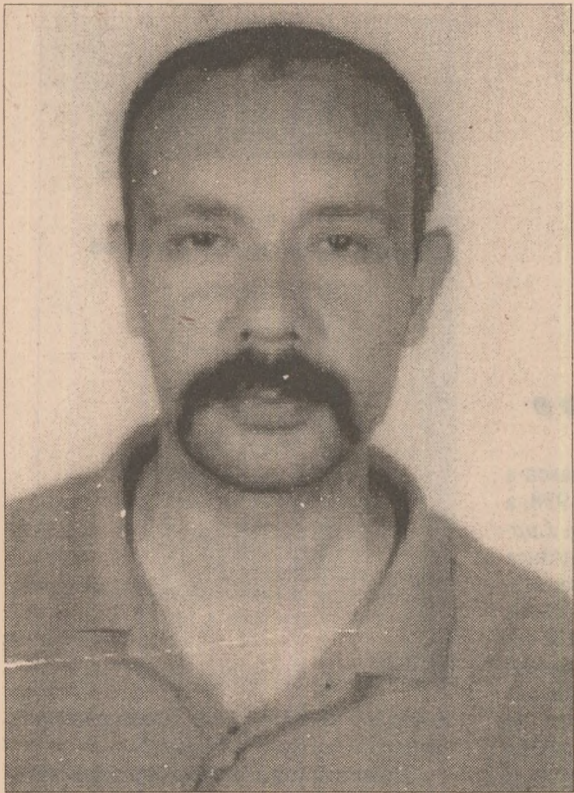
Despre cultura Germaniei: „Și Germania de ieri a avut Călineștii și Lovineștii ei, interesați să mențină cu ajutorul criticii literare o permanentă confuzie de valori (...) Astăzi însă nu mai e posibilă o asemenea confuzie calculată. Nimeni nu mai pomeniște în Germania de Heine, de Wassermann, de Stefan Zweig, de Emil Ludwig, de Alfred Döblin sau în filosofie de Hermann Cohen și de Husserl”...

Despre cultura Franței: „Franța, care a fost țara cea mai sedusă de iudaism, unde se instalase Marea Sinagogă a internaționalismelor, a căzut sub propriile-i păcate”. Toate aceste fraze incredibile sînt scrise în 1941, ca articol de bilanț aniversar. Indiferent de context, n-ar fi stricat puțină gîndire într-o publicație care-și spunea *Gândirea*.

În *Pragul de pe tobă* (Ed. Eminescu, 1995), Ștefan Băciu îi face lui Nichifor Crainic un portret nuanțat și credibil (pp. 327-351), fără să uite anii de închisoare ai lui Crainic. Voi zăbovi doar la ceea ce are legătură cu felurile diferite de a gîndi de la *Gândirea*. Nichifor Crainic își căuta nu atît colaboratori, ci prozeiști, „*gîndiriști*, adică autori *credincioși*, după părerea lui, nu numai revistei ci și ideilor ei, lucru care deseori a dus la situații dificile, cum ar fi, de pildă, cazul lui Tudor Vianu, colaborator fidel al revistei însă foarte puțin „gîndirist”.

Ion Pillat este, în amintirile poetului tînăr, un om de o rară distincție, „spirit european în cea mai nobilă accepție a cuvîntului”, a cărui cameră de lucru era „un adevărat laborator de poezie, unde se ascultau și se discutau versuri nu numai din Franța, Germania și Austria, ba chiar și din Spania și Portugalia, țări pînă atunci ‘inaccesibile’ poeziei din România”. Doctorul Voiculescu este, în amintirile lui Ștefan Băciu, o prezență pe cît de rară pe atît de puternică: „un om întors înspre lăuntru, din nobila și generoasa rasă a celor care ascultă în loc de-a vorbi, și dacă am să spun că am văzut în el, întotdeauna, un sfînt, nu mă refer numai la figura lui, coborîtă parcă dintr-o icoană bizantină, ci și la omenia și bunătatea lui”. Din cealaltă categorie, a colaboratorilor obscuri atrași în cercul *Gîndirii* este premiul Gheorghe Vrabie, premiat întrucît a fost unicul care a dat un manuscris pe tema „*Gândirea și Gîndirismul*” la concursul pe care editorul Georgescu-Delafras de la *Cugetarea* l-a organizat, la stăruințele lui Crainic. Singurul concurent a fost și cîștigătorul. În numele tuturor, în numărul aniversar din 1941, Nichifor Crainic spune „noi”. Ce vor fi gîndit ceilalți?

cîntecel (de cibernaut)

scotocit
scuturat internetul
ca pe o pînză de păianjen
în care s-ar fi prins
numele tău
m-am rătăcit
e seară
e liniște (știi la ce fac aluzie)
și melancolie
sînt
"mai lipsit de apărare
ca o frunză"

cîntecel

ai putea spune
comandă-ți un hamburger &
o coca-cola nu
te mai deosebești
prin nimic de cei din jur
(ba da tu le iei și pleci
grăbit)
n-ai walkman la tine
pe stradă nu-i nici un cîntăreț
dar ce contează
fast food love
pa dam pa dam
what could it be
pa da da da dam
i know just what
pa dam pa dam
it means to me
pa da da da dam
this is a song
pa dam pa dam
i wrote for you
pa da da da dam
happy birthday
pa dam pa dam
mister pooh
pa da da da dam
(aplauze fluierături etc)

***

îți amintești pielea mai palidă
urma slipului și parcă
n-ai văzut aceeași urmă
în partea de sus a trupului
îți vine să-i spui
că a-i vedea sîinii
e un privilegiu nu
un drept democratic
(să te droghezi și
să faci amor pe plajă
în aplauzele asistentei
scena asta ai luat-o
dintr-un film nu)
pînă la urmă îi spui

Romulus BUCUR

you're the best ever
po-vești îți răspunde
despărțind cuvîntul în
silabe sînt ok și-atîț
oare aura mea
are ochelari
(privirea serioasă
concentrată & textele tale
de adolescent nedus la femei)

* * *

își desenează pe încheietură o foarfecă
și scrie în dreptul venei SE DESCHIDE AICI
te apropii ai senzația că
dacă o atingi
o să se prăbușească
înăuntru ca pietrele desprinse
din peretele
unui put vechi
scrii
să-ți desenezi pe încheietură o foarfecă
să scrii în dreptul venei SE DESCHIDE AICI arzi
cuvintele macini
mărunt cenușa
țeși o pînză de păianjen s-o țină
laolaltă

(se termină cu un) cîntecel

o fetiță cu ghiozdanul în spate
îngrozită de bețivanul
cărui nu-i ajunge strada
pentru zigzagurile lui
o iei de mîină Ea te privește recunoscătoare
deși ai ei i-au spus că bîntuie tot soiul
de maniaci și o duci ocolind bețivul
pînă la școala ce și-așa ti-era în drum
(CE BINE MIROȘI, PUIULE!)
ea nici nu există cînd nu e de față
un pește făcut din noapte
DAR CÎT DE FIERBINTE
o mireasmă subtilă trenînd
în încăperea un cîntecel
batjocoritor și (n-ai încotro) tandru
a-ia-ia-ia-ia
lua-te-ar dracu să te ia
eu sînt mică și sînt rea
și pe mine nu mă ia

cîntecel

atîta vorbărie
(și ai lăsat afară
esențialul)
ca să ajungi
de fapt la mișcările
pelviene la
îmi faci un masaj
nu mă deranjează

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Fericirea genului epistolar

Domnului Gabriel Dimisianu

CUI i-a fost greu sufletul, mina căzută în
faldurii literelor neîndurător de triste,
inima trecută, cu anasina, din lacrimă de argint în
lacrimă coclită, cui i s-a dezvățat speranța să
aștepte și să încerce mereu, atingîndu-i culorile
calde cu degetele întinse, acolo unde se sprijină
în tălpi, pe pămînt, curcubeul, cui i s-au împot-
molit gîndurile în amărăciuni ciunte, uitînd (și-i
de-ajuns doar o clipă de neatenție!), nemaicre-
zînd că întotdeauna există un cer fraged dea-
supra, îmbogățit, ziua, de-un soare blind și
tămăduitor, noaptea cu lună și stele răsfirate în
raze subțirice, cui fluturii i-au amorțit în straturi
de praf vechi, roua rotundă nu i-a mai rostogolit
bile clare pe suprafața străvezie a geamului, fie-
căruia, om bun, om rău, scrisorile i-au adus și-i
aduc un dar și o împăcare în perne moi. Nu cu
telefonul, ci cu o dragoste largă, cuprinzătoare,
difuză, irizînd în ramura timpului bucuros de
apropiere și înțelegere tihnită, cu o iubire solidi-
ficată în pietre scumpe, înlesnind rubinului, to-
pazului, safirului să întărească turn apărător îm-
potriva spaimei, să alcătuiască încăperi umplute
cu o statornicie rostită alene, de din zori pînă-n
amiază, de din amiază pînă-n amurg, de din
amurg pînă-n seară. Iată odihna afectuoasă, atît
de la îndemină, precum o cană plină cu bucați de
apă limpede și rece, fragmente de izvor puse pe
masă lingă miresmele late. Și iată și nădejdea de
a pricepe lucruri simple, taine dezvăluite cu o
gravitate și o voioșie firească. Încrîncenarea slu-
tă, patima în vorbe oțărîte, zgura oarbă și surdă a
urii în răscurile de cucută, zeama zăcută a invi-
diei, sudalma de prisos în toiul cotidian, floarea
zdrențuită, în brînciul nerușinat de a-l năpastui pe
celălalt, petală cu petală, toate, toate s-au în-
depărtat, măcar pentru un scurt răstimp, să ne pu-
tem dezmetici o secundă, cît ieșim din buimă-
ceala traiului răvășit aiurea. Te îndrăvenеști în
casa ta, în familia ta, cu hrana ta, cu prietenii tăi.
Și o pomești, iarăși și iarăși, scuturat de întim-
plări, hărțuit de crini aprigi. Nu te sufoci în aerul
veșnic primenit, ci-n poceala prostiei. Călătorești
în singele tău prețios, în nervii tăi sfătuiți de des-
tin. Și surizi. E trebuincios și întremător să surizi,
cu îngăduință, în spațiul înțepat de tipetele melo-
dioase ale ingerilor.

oricît de tare ai apăsă
și la ah
poziția mea
preferată
zău
nu se merită

fire de tort

ca o pisică ținută în poală
ce-ncepe să toarcă și
să frămînte din picioare
cu ghearele scoase
degete lungi inele de argint
cu piatră neagră de fapt
sînt un tip fain
de felul meu
genunchiul unui picior
bîîîndu-se fără astîmpăr
ocupă centrul imaginii
știi că am cele mai frumoase
degete de la picioare
din lume
what's a nice kid like you
doing in a place like this
(forma unei pisici
o clipă
pînă cînd aerul își aranjează hainele
redevine demn)

CRONICA EDIȚIILOR

de
Z. Ornea

Anii de ucenicie

P RINTRE poezii fundamentale interbelice, cei care au avut norocul unor ediții critice a operei lor au fost numai doi, Bacovia și Blaga. Tentativa de a publica o ediție critică din opera lui Arghezi a eșuat încă în faza de proiect, datorită împotrivirii fiicei poetului, d-na Mitzura Arghezi, care a refuzat să pună la dispoziția editorului prezumtiv (dl. Gh. Pienescu) manuscrisele păstrate în depozit personal. Astfel încât am rămas cu ediția *Scrieri*, inițiată de poet și o vreme supravegheată de el, ajunsă acum la vol. 40. Dar o ediție critică Arghezi, absolut necesară, (cu utile variante și celelalte elemente ale aparatului critic) nu avem și e greu de crezut că în viitorul, chiar îndepărtat, se va găsi cineva care s-o alcătuiască. Blaga, cu opera sa, a avut - repet - noroc. Mai întâi a alcătuit fiica poetului d-na Dorli Blaga, o ediție completă din opera părintelui său. Apoi a apărut, benefic, extraordinarul editor care este dl. George Găină. D-sa a început ediția critică din opera lui Blaga în 1982 și astăzi, în 1997, ea a ajuns la al șaselea volum. Cum acest al șaselea volum al ediției programează *Hronicul...*, acesta era menit, atunci când a fost pomit, să încheie secțiunea literară a operei lui Blaga. Dar cum în 1991 a apărut, postum, romanul care a căpătat titlul *Luntrea lui Caron* însemnă că secțiunea literară a acestei impunătoare ediții se va încheia cu acel volum, probabil peste un an sau doi. E o faptă de cultură extraordinară, pe care nu vom ști să o omagiem niciodată îndeajuns. Și cită importanța are o ediție critică din opera unui scriitor fundamental o dovedește chiar această ediție întocmită de dl. George Găină. Și asta dacă studiem cum se cuvine efectiv născutarea secțiune a aparatului critic. Subcapitole de aici, mai ales variantele și receptarea critică, sint copleșitoare ca întindere și acribie nu numai filologică dar cumva paleontologică. Blaga scria cu creionul în citeva variante, în care mereu intervenea cu cerneală sau creion roșu. Editorul a ales, cum se cuvenea, ceea ce se numește textul de bază și straturile din celelalte exemplare manuscrise le-a considerat variante, transcriindu-le cu migală și dăruire de benedictin. Și astfel de variante sint, în laboratorul de creație al unui scriitor fundamental, de interes acut, îngăduindu-ne reconstituirea procesului creator al marelui scriitor și cugetător. Cine vrea să-și facă o imagine nu numai despre imensul travaliu al editorului, dar și despre neasemuita sa utilitate este rugat să citească acest segment al aparatului critic la cel din urmă volum, al șaselea, din grandioasa ediție critică Blaga. Iar subcapitolul receptarea critică a operei, aici, fatalmente, mai concentrată (prima publicare a acestei cărți poartă, se știe, data de 1965), pentru că s-a scris, relativ puțin și din capul locului, elogiativ. Dar în cazul precedentelor volume (două cuprinzând poezia și trei dramaturgia) opiniile au fost multe, diversificate, oscilind între negație și laudă (nu și fără acele note în registru de mijloc). Adunându-le pe toate între copertile unui volum (uneori chiar cu exces pentru că receptarea nu se oprea la data apariției unei cărți sau plachete, ci urca în timp, până la data alcătuirii aparatului critic), ele dau imaginea istoriei - dificultoase - a receptării operei literare a lui Blaga. Unii, neavizați, cred că această receptare a parcurs o linie uniform suitoare. În realitate, ea a avut parte, de prin 1920, de împotriviri negatoare de mare rezistență, care l-au neliniștit și amărât mult pe Blaga. Zărilor favorabilei receptări se deschid destul de târziu, de prin 1928-1929, adică atunci când tinerii care

vor constitui marea pleiadă a criticii literare interbelice vor căpăta autoritate și prestigiu. Tot acest proces, cu coborișuri și suișuri decise, e foarte bine desenat în aparatul critic al acestei monumentale ediții din opera lui Lucian Blaga. Avem nevoie acută de astfel de ediții critice din opera scriitorilor noștri fundamentali care, în alte culturi, sint de citeva tipuri, în timp ce la noi abia prididim să le avem în cite una. Dar, din păcate, nici această unică ediție critică nu e încheiată la toți (ca să nu spun la majoritatea) scriitorilor noștri fundamentali. Sintem, îmi pare rău că trebuie să o repet, parcă numai o cultură lirică, lipsindu-ne grav instrumentele de lucru, lucrările de sinteză, dicționare și alte asemenea. Iar că o ediție critică este un important instrument de lucru și o faptă culturală de primă însemnătate este inutil să depun stăruințe. De aceea, tocmai, tresalt cu bucurie și cu exclamații de recunoștință atunci când apar astfel de ediții critice, în care mă încapăținez să văd acte de nădejde salvatoare.

Cum se știe, Blaga a fost un scriitor total, în spațiul operei sale fiind prezentă, deopotrivă, poezia, dramaturgia, romanul, memorialistica, eseistica și aforismele, cărora li s-a adăugat, impresionantă, cugetarea filosofică, ce a căpătat dimensiunea unui sistem. În noiembrie 1945 scriitorul își anunța prietenii că lucrează la o carte de amintiri. Era un moment de cumpănă în viața politică a țării, Blaga mai putea încă, totuși, publica, dar zărilor vesteau întuneric, bine intuit de marele scriitor. În iulie 1946 avea gata ceea ce el numea, atunci, primul volum dintr-o serie autobiografică amplă. Îi găsise și un titlu potrivit, *Hronicul și cîntecul vîrstelor*. Și tocmai atunci începe dificultatea pentru poet (nu numai pentru el) a publicării. Mai revine asupra manuscrisului și, în martie 1947, îl dă unor prieteni să-l citească (printre alții și lui Octav Șuluțiu). În 1948, când a voit să publice cartea, nu se mai putea, autorul renunțând la idee. Poate că dacă vremurile nu i-ar fi fost potrivnice și publica această carte la vreme, ar fi continuat să scrie memorialistică. Dar cum negura l-a împresurat total, a renunțat. Am fi avut parte, în alte condiții, de o creație de amplitudine din ceea ce se numește, cu un termen potrivit, literatură subiectivă. Dar și ceea ce ne-a rămas - să nu-l miniem pe Dumnzeu - e o creație rezistentă din aceeași speță literară, care reconstituie copilăria, adolescența și formația intelectuală, adică viața sa până în anul 1919. E adevărat că după citiva ani scrie un roman, și el în registru

evocator, dar instalat în ficționar. În acest fel, evocarea vieții e, într-un fel, continuată. Dar, cum cred că romanul, în două dintre secțiunile sale, e ratat, regretul că nu și-a continuat amintirile continuă să se mențină. Cite n-am fi aflat despre trăirile scriitorului privind viața sa și încercările existenței creatoare, atât de tragică totuși, până la etapa marii recunoașteri a valorii sale. Ar fi fost extraordinar. Titu Maiorescu și-a scris, în 1908, o succintă autobiografie, pe care a semnat-o Mehedinți, cu pseudonimul Soveja, (e descoperirea mea, rezultată în urma atentei lecturi a jurnalului marelui critic) compusă, toată, la persoana a treia. Dar ce izvor extraordinar de informație despre autor și opera sa este această autobiografie concentrată a lui Titu Maiorescu! Încit prin comparație, pot aprecia cit de importantă ar fi fost această autobiografie completă a lui Lucian Blaga. N-a fost să fie și trebuie să ne mulțumim cu ceea ce avem. Și mă grăbesc să adaug, autobiografia lui Blaga, fără a fi deloc o scriere romanțată - cum ar fi fost cu puțință pentru cugetător? -, e scrisă (spre deosebire de cea a lui Maiorescu) în registru literar, prezența poetului, prin inflexiunile lirice în scriitură, se face fericit anunțată. Nu se poate spune că Blaga a compus un poem în proză. Dar deficiențele sale la capitolul epicitate sint strălucit compensate de însușirile lirice, fără ca aceasta - din fericire - să coboare în liricoid. Tabloul reconstituirii e efectiv tulburător. Memorabile sint, desigur, portretele părinților, poetul mărturisind, apoi, unor prieteni că de la tatăl său, preotul Isidor Blaga, a moștenit aplecarea spre cugetare și de la mamă predispoziția pentru fabulos, liric, și apropierea de pămînt, teluric. Tatăl său, deși preot, era un liber cugetător, citind cu pasiune pe Kant, pe Feuerbach, Schopenhauer și pe criticul (în sens negativ) al Evangheliilor, filosoful David Strauss. Satul copilăriei e surprins ca un tărîm al veșniciei, perceput ca atare de copilul care, până la patru ani, n-a putut vorbi. Cînd, miraculos, a început să vorbească, la îndemnul speriat al mamei, a fost ca o intrare în normalitatea vieții firești, deși tăcerile lungi au întovărășit viața poetului. În casa copilului, atmosfera intelectuală era una îndreptată spre mediul germanic. Toți frații săi (șase la număr, din cei nouă copii ciți au avut Isidor și Ana Blaga) au făcut școala primară și apoi studiile în școli nemțești. Viitorul poet a frecventat școala primară, la Sebeș, în limba germană, liceul la Brașov în limba română și studiile universitare în filosofie

BLAGA OPERE

EDITURA MINERVA

Lucian Blaga, *Opere*, vol. 6. *Hronicul și cîntecul vîrstelor*. Ediție critică de George Găină. Editura Minerva, 1997.

(teologia, frecventată în timpul, războiului la Sibiu pentru a scăpa de năpasta armatei, firește în limba română), la Viena, în limba germană. La 13 ani a rămas orfan de tată și, elev strălucit, rămas fără mijloace, vreo doi ani a fost privatist, dînd examenele de sfîrșit de trimestru în particular. Fundamental pentru începutul perioadei sale de lectură a fost citirea, în colecția *Convorbirilor literare*, a unui fragment din *Faust*. Aceasta îl va fascina, îndreptîndu-l spre lectură pasionată, din biblioteca tatălui său, păstrată, a operelor lui Schiller, Goethe, clasicii literaturii române, dar și broșuri care l-au familiarizat cu indianistica. A început să scrie, sau, cum spune Blaga, "îmi încercam cu unghia zimții darului poetic. Și-mi încordam urechea s-aud dacă metalul, launtric sună au nu?" De-abia în 1910, cucerit de un nou val liric, a debutat cu o poezie în ziarul *Românul* din Arad, cel mai important cotidian al românilor transilvăneni. Apoi, "metafizica devenea tot mai mult viciul meu fără leac, demonică patimă", citîndu-i, încă în clasa VI-a liceală, pe Kant și Bergson. A început să scrie și filosofie. *Lucașfărul* nu l-a publicat. A găsit audiență tot la *Românul*. Bacalaureat în 1914, a vrut să plece, cu o bursă, la Jena pentru a studia filosofia. A intervenit, perturbator, războiul. După avaturii s-a îndreptat, cam spre sfîrșitul războiului, la Viena, unde s-a produs întîlnirea. capitală pentru viața sa, cu Cornelia Brediceanu, de care s-a îndrăgostit și care îi va deveni, după înfrîngerea împotrivirii familiei ei, soție în 1919. La Viena și în prelungitele șederi la Sebeș, a scris poezie și aforisme, încît, în 1919, avea gata o plachetă de versuri și un volum de aforisme. Cornelia a avut inițiativa de a-i trimite lui Sextil Pușcariu, la Cernați unde conducea ziarul *Glasul Bucovinei*, un stoc de versuri, care apar însoțite de o prezentare foarte elogioasă. Încurajat, în același an 1919, publică, pe spezele sale, la Oraștie, amîndouă volumele (*Poemele luminii* și *Pietre pentru templul meu*) excelent primite peste tot, inclusiv la București, avînd privilegiul și al unei cronici elogioase semnate de N. Iorga. Cărțile, în jurul cărora s-a stîrmit mare interes, i se epuizează rapid și, cum cucerise instantaneu simă, obține un contract de reeditare a lor la Editura "Cartea Românească", obținînd și un frumos onorariu, cu care s-a putut reîntoarce la Viena pentru teza de licență. Cu debutul acesta eclatant și promisiunea de căsătorie din partea Corneliei se încheie amintirile lui Blaga. Și e bine că le-a oprit aici (deși, cînd le-a scris, se gîdea la o continuare a lor), pentru că, cu aceste două momente capitale, se încheie pentru scriitor, apoteotic, o epocă. Ceea ce a urmat n-a fost deloc apoteotic, ci aglomerat cu potrivnicii și plictiseala vieții grele. Autobiografia se încheie pentru a face loc biografiei, complexă și mult complicată. Dar e, negreșit, binefăcător că avem mărturisirile marelui scriitor despre copilăria, adolescența și devenirea sa creatoare.

Cărți primite la redacție

- ◆ Adrian Socaciu, *Orașul Stalin*, roman, Ed. Mașina de scris, col. "Autori români de azi", 1998. 296 p., 15.000 lei.
- ◆ Ion Ciurea, *Căutari*, poezii, Editura Junimea, Iași, 1998, preț nementionat.
- ◆ Dan Stanca, *Ultima biserică*, roman, Editura Eminescu, București, 1997, 350 p., preț nementionat.
- ◆ Grișa Gherghei, *O cafea sub un cearcăn*, poezii, prefață de Dan Cristea, Editura Eminescu, colecția "Poeți români contemporani", 266 p., 9.282 lei.
- ◆ Paul Magheru, *Literatura insignifiantului*, eseu, Editura Modus, Reșița, 1997, 202 p., preț nementionat.
- ◆ Ilinca Bernea, *Legile hazardului*, poezii, debut prezentat de Constanța Buzea, Editura Cartea Românească, București, 1997, 92 p., preț nementionat.
- ◆ Ion Beldeanu, *O dimineață pentru fiecare*, proză scurtă, Editura Cuvîntul Nostru, Suceava, 1998, 124 p., preț nementionat.
- ◆ Petre Manolache, *Pedeapsa divină*, poeme, Editura Porto-Franco, Galați, 1997, 70 p., 4500 lei.
- ◆ Violeta Modorcea, *Viziuni teatrale contemporane: Cehov și Gorki*, studiu, prezentare de Alexa Visarion, Editura Emin, București, 1997, 304 p., 20.000 lei.
- ◆ Nicolae Stoie, *Harpha noptii*, poezii, Editura Etios, Brașov, 1997, 136 p., preț nementionat.

Stimate Domnule Alex. Ștefănescu,

ELIMPEDE că nu am fost în stare să mișc ceva din credințele pe care le-ați exprimat recent în *România literară*. Articolele pe care le-am publicat de-a lungul timpului în revista 22 - după câte înțeleg, unele au căzut sub ochii d-ștră - s-au dovedit, iată, inutile. Puțin probabil, să realizez de această dată ceea ce nu am fost capabil până acum. Și totuși, o să citez câteva idei din articolul pe care l-ați publicat în *RI* nr. 2/1998 ("Dezordine"), adăugând câteva observații utile pentru cititorii *RI*.

1) "...atîta vreme cît limba oficială este limba română, ar trebui ca în învățămîntul de stat de toate gradele... să se predea exclusiv în limba română". Limba oficială este limba autorităților statului. Trebuie distinsă, ca urmare, tema folosirii limbii oficiale și tema limbii în care se face instrucția. Faptul că limba oficială este româna obligă la crearea unui sistem de învățămînt capabil să asigure însușirea limbii române de fiecare cetățean - pentru ca acesta să o poată folosi în relațiile sale cu autoritățile și mai general, să comunice. Într-adevăr, limba română este introdusă în programele de învățămînt de la clasa întâia pînă la ultima - inclusiv în sistemul de învățămînt maghiar. Care este limba de instrucție? Mi se pare firesc să fie limba maternă, pentru că în nici o altă limbă comunicarea nu este atît de simplă iar îmbogățirea noțiunilor cu inefabilul limbii (un detaliu la care cu siguranță sînteți sensibil) nu este atît de fermă.

2) "...cred cu tărie în datoria fiecărui cetățean de a se supune unor reguli de conviețuire". Desigur. Dar problema educației în limba maternă nu e o problemă a refuzului de însușire a regulilor de conviețuire, a "lenei". *Ci a dreptului de folosire a limbii materne*. Exemplele pe care le dați - aruncarea gunoaielor pe stradă, parcare încorectă a mașinilor - invită la o distincție absolut fundamentală, cea dintre *spațiul public* și *spațiul privat*. Utilizarea limbii materne este o problemă privată, păstrarea curățeniei pe trotuare este una publică. Civilizația înseamnă recunoașterea valorii spațiului privat simultan cu întărirea valorii (respectiv, respectării) spațiului public. Uneori, cele două spații par că se ating dar distincția rămîne. (Comentînd o frumoasă amintire pe care ați făcut-o "publică": desenarea unui trandafir într-un parc este un act privat, ruperea aceluiași trandafir afectează spațiul public.)

3) "Dacă am duce la ultimele consecințe teza respectării comodității... ar însemna să-i lăsăm în pace și pe românii care vorbesc o limbă încorectă". Repet, comoditatea nu constituie o motivație serioasă. Pe de altă parte, aș denunța crearea unei

mitologii privind exercițiul limbii. Ca orice exagerare și aceasta ne va împiedica să vedem lucruri importante. (Am în minte o admirabilă scrisoare publicată în revista 22. Un cititor, întristat de campania senatorului George Pruteanu, descoperirea ca fiind mai importantă gîndirea corectă decît vorbirea corectă.) Românii care vorbesc o limbă maternă (dacă vreți, oficială) încorectă sînt și trebuie lăsați în pace. Vor trece bachelatul cu cinci și nu cu zece, își vor pierde iubitele (iubiții) dacă partenerii sînt sensibili la gafele gramaticale etc. A viza "vindecarea" lor înseamnă a visa la un stat paternalist, ceea ce (dați-mi voie să vorbesc la plural) nu avem de ce să ne dorim.

Cei care nu se exprimă perfect în limba română trebuie lăsați în pace atît cît sînt lăsați în pace românii (ori maghiarii) care nu știu cum se transmit genele, care nu știu să înoate, care nu pot să calculeze evoluția unui fenomen exponențial, care nu înțeleg *bing-bang*-ului universului, care nu pot folosi Windows 95 ș.a.m.d. Tot ceea ce am numit reprezintă "bunuri" cu valoare personală dar sprijină în același timp comunicarea și conviețuirea în cadrul comunităților. E firesc să dorim (și să ajutăm) ca mult mai mulți semenii "să poată" și "să cunoască". Dar iluzia că am reuși să ameliorăm societatea prin soluții autoritare a fost constant plătită, prea scump și de prea multe ori, pînă acum.

4) "*Locuitorii unei țări (...) trebuie să dispună de un mijloc de comunicare pe deplin valabil pe teritoriul întregii țări. (...) Cu atît mai stringentă este necesitatea generalizării unei convenții pe teritoriul unei țări a oricărei convenții care reglementează viața publică*" (subl.meă). Și după exemplele cu liniștea publică spuneți: "*Pentru a ieși din dileme... se practică într-o mare (din ce în ce mai mare) parte a lumii metoda democratică a supunerii minorității față de voința majorității*".

VĂ ASIGUR, domnule Alex. Ștefănescu, că mișcarea contemporană este inversă: spre eliberarea din ce în ce mai mult a minorității față de voința majorității. Devoluția, autonomiile, regionalizarea, subsidiaritatea, executarea politicilor sociale prin organizații neguvernamentale, și nu prin instituții birocratice, renunțarea la celebrul *wellfare-state* fiind una dintre cele mai spectaculoase evoluții în democrațiile avansate - la limită, sofisticarea drepturilor și libertăților individuale demonstrează că direcția în care ne îndreptăm este contrară "*supunerii minorității față de voința majorității*".

A gîndi democrația ca "*supunere a minorității față de voința majorității*" este una dintre cele mai peri-

culoase înțelegeri. (Mă întreb dacă v-ați gîndit să urmăriți toate consecințele acestui fel de a gîndi. Fiți convinși că aparțineți unei minorități și, dacă apartenența dumneavoastră nu poate fi descoperită după urmele de ochelari, căutate de soldații lui Pol Pot, cu siguranță că limba folosită v-ar trăda ușor, în fața reprezentanților acelei categorii, cu siguranță în majoritate, care utilizează limba la un nivel inferior celui care vă e specific.)

Desigur, anumite convenții nu pot fi decît globale iar acestea presupun respectul majorității. Dar democrația modernă este concepută drept un sistem capabil să creeze instituții aflate în serviciul oamenilor. Cu excepțiile care fac apel la votul majoritar, acestea nu sînt servesc "oamenii în general" ci oamenii individual, sau grupuri de oameni. Oamenii trebuie să se simtă în siguranță și confortabil. De ce o justiție independentă, profesională este atît de importantă într-o democrație? Pentru că ea salvează individul, asociațiile de indivizi, comunitățile de arbitrarul pe care îl generează puterea, fie că puterea este expresia unei forțe financiare, instituționale ori a uneia pur numerice. De ce au proliferat astăzi în democrații mișcări ale obezilor, homosexualilor, persoanelor cu handicap, oamenilor singuri, femeilor etc.? Pentru că acești oameni au nevoie de demnitate și de siguranță, condiție care le-a fost refuzată atîta timp de cei "normali" ori "superiori". Ei reușesc să găsească demnitatea și siguranța doar în interiorul acestor comunități altă dată marginale ori discriminate.

În ceea ce privește situația romilor (dacă preferați, țiganilor) din România, referirea d-ștră la relativitatea mentalităților, ori la filozofia lui Henry Miller arată un lucru prețios, empatia pe care o aveți față de forme distincte de umanitate. Aveți dreptate și în ceea ce privește aplicarea strictă a legilor țării adoptate (nu dictate: dictatul înseamnă luarea în considerare a unui singur interes, ceea ce e o proastă soluție pentru lege) prin majoritate. Dar greșiți dacă vorbiți despre "țigani" în general așa cum greșesc occidentalii care vorbesc despre "români" în general. Țiganilor trebuie să le fie aplicată legea ca și oricărui român. În plus însă, trebuie avută în vedere situația unei comunități defavorizate (aveți oare o imagine asupra sărăciei cumplite a celei mai mari părți a țiganilor din România?) care are nevoie de programe de ajutor pentru a ieși din această stare. (Ieșirea din starea de precaritate are ca beneficiari pe țigani, dar întreaga societate se bucură de consecințele ei.) Ce poate sta la baza unei astfel de opțiuni? Desigur, sentimentul de solidaritate. Dar - aici aș insista - și un interes pur

rațional: interesele majorității care respectă legea. Am auzit pentru prima dată un înalt funcționar spunînd unei reuniuni de lideri ai țiganilor, acest lucru teribil: mai bine furați decît să vă lăsați copiii să moară de foame (dar decît să furați e mai bine să... etc.). Desigur, asta cere adevărata morală. Este o iluzie că se poate realiza prin coerciție o societate mai justă și mai corectă. Sancțiunea pentru ilegalitate rămîne doar o componentă, necesară dar departe de a fi suficientă, pentru ameliorarea "gradului de civilizație" a unei societăți. Aplicați legea persoanelor, introduceți programe pentru comunități.

INȚELEAG, sper, starea d-ștră, de om excedat de mizeria fizică și psihică din jur, de întîrzierile la întîlniri, de abuzurile de tot felul, de violul permanent al corupției mărunte, de furturi. Soluția? Progresul individual, crearea și întărirea unor instituții concepute în sens democratic, benefice unei mai bune existențe colective. Dacă vă lăsați dominat de sentimentul respingerii, în d-ștră se va dezvolta nostalgia unui autoritarism curat și luminat. *Eficiența acestuia este cu totul iluzorie*.

Mă simt dator, în final, să vă semnaliez nedreptatea făcută, urmînd logica raționamentelor de mai sus, unei colege ale mele, în tableta intitulată "Asociația pentru Apărarea Drepturilor Hoților" (*România liberă*, 28 ianuarie a.c.). Manuela Ștefănescu ("*doamna căruntă, cu ochelari, care își ține nasul în niște hîrtii și vorbește pe un ton grav*") absolventă a Facultății de franceză/ secundar spaniolă, unul dintre cei mai puțini "fandosiți" - alt calificativ al d-ștră - oameni pe care i-am cunoscut) nu face decît să susțină că ființa umană are dreptul la justiție și la respect. În civilizația noastră de origine creștină acest principiu este general valabil, incluzîndu-i și pe cei care au greșit și care trebuie să suporte, în consecință, rigorile legii.

ARGUMENTUL d-ștră, că dreptatea se face "în ordine", începînd cu majoritatea, apoi minoritățile, apoi marginalii, apoi vinovații etc. este în totalitate contrar principiilor justiției. Autoritățile sînt datoare să administreze ordinea și legea în același fel, pentru toți. Aveți dreptate, mult prea des instituțiile se dovedesc ineficace. Ați dori cumva o "Asociație pentru Prinderea și Pedepsirea Infractorilor"? *O astfel de asociație nu poate primi acceptul de funcționare*. Utilizarea forței - pe care o presupune asociația-apărătoare de infractori - trebuie să fie legitimă, și numai statul are legitimitatea utilizării forței (celebra definiție weberiană a statului).

Iată un "amănunt", printre altele, de care ne putem lovi în încercarea noastră de a "face o lume mai bună". Dacă iadul este pavat cu bune intenții, atunci paradisul - în măsura în care există - pare a fi pavat cu detalii.

Gabriel Andreescu

Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI
PIAȚA
UNIVE'SITĂȚI

CÎINII PREȘEDINȚILOR

BOMBARDATĂ, sufocată, oarecum epuizată de amănuntele oferite prin mijloacele de informare în masă despre ultima tragicomedie cu epicentrul în chiar Biroul Oval, opinia publică americană a mai cunoscut și momente de respiro. Cotidianul washingtonian semnala o tensiune infinit mai benignă din perimetrul Casei Albe decât cea creată de cutremurul Monica Lewinsky. Este vorba de concurența apărută între Socks, pisica familiei prezidențiale, și Buddy, puilul de labrador, considerat unul din cei mai fideli prieteni de astăzi ai incolțitului președinte William Jefferson Clinton. Și, cum bine știm, prietenul la nevoie se cunoaște. Nu e rău să te poți bizui pe Buddy, când George Stephanopoulos ori chiar Leon Panetta par să înceapă a se îndoi de tine.

Preluând date din cartea *First Dogs*, publicată anul trecut de Roy Rowan și Brookie Janis, ziarul semnala că printre tradițiile pe care actualul șef al executivului american este pe cale să le reinstaureze la Casa Albă ar fi și cea a prezenței ciinilor prezidențiali care de șase ani a fost

întreruptă de pisica Socks. Nu e tocmai rău fiindcă de reînnoirea unora din obiceiurile aduse, pare-se, în celebra reședință din Pennsylvania Avenue de președintele John Fitzgerald Kennedy nu se amuză chiar toți cei intervievați de-a lungul și de-a latul țării. După șocul pe care-l poate produce citirea unui volum precum cel al lui Seymour H. Hersh, *The Dark Side of Camelot*, o pagină mai relaxantă prinde bine. Nu este pentru prima oară când se vorbește despre furtul alegerilor prezidențiale din 1960; amestecul Mafiei, prin faimosul gangster Sam Giancana, în aducerea la Casa Albă a lui J.F. Kennedy, ca și despre posibilul rol al aceluiași în asasinarea președintelui; despre matrapazlicurile neobositului șef de clan Joseph P. Kennedy; despre transformarea unei părți a Casei Albe, zice-se, într-un bordel cu un singur client, J.F.K.; despre acțiuni de acoperire a numeroase acte mai mult decât murdare de către Robert Kennedy etc. dar este, probabil, pentru prima oară când asemenea acuzații sint prezentate nu doar cu aplomb.

Dar pînă vom afla ce este adevărat și ce este doar simplă alegație

despre aceste tulburătoare lucruri, să ne întoarcem, deocamdată, la momentul de relaxare oferit cititorilor săi de *The Washington Post*. Ziarul amintește paisprezece foști rezidenți canini ai Casei Albe și întâmplări care le-au asigurat un loc în istorie. Iată despre ce-ar fi fost vorba:

Pete, terierrul lui Theodor Roosevelt, a produs, prin ronțuire inversunată, o gaură de proporții în pantalonii ambasadorului francez în Statele Unite. Și asta chiar în timpul unei recepții. Lara, cățelușă președintelui James Buchanan, a rămas celebră pentru nenumăratele momente în care stătea întinsă, fără să dea vreun semn de viață, în jurul Casei Albe, cu un ochi deschis și celălalt închis. Yuki, proprietar - președintele Lyndon Johnson, își manifesta solidaritatea cu stăpinul său urlînd de fiecare dată când Johnson zbiera la cineva în Biroul Oval. Și, spune-se, Johnson zbiera destul de des și suficient de tare.

Jimmy Carter a adus și el un locuitor canin la Casa Albă. Cățelușă respectivă și-a smuls botnița și a ruinat o întâlnire în timpul căreia i se luau fotografiile pentru *Heartworm*

Awareness Week și un test de singe. Dar întâmplarea nu a scos-o din grațiile președintelui. James Garfield și-a botezat ciinele Veto spre a atrage atenția Congresului că nu este înțelept să adopte legi care ar fi putut să nu-i fie pe plac.

Deși o iubea foarte mult, Dwight Eisenhower a expediat-o pe Heidi, o Weimarener, la ferma sa particulară, întrucît cățelușă nu a dorit să respecte interdicția de a urina pe covorul din Camera Diplomatică a Casei Albe. "Memoriile" lui Millie, celebră cățelușă a lui George Bush, s-au vîndut în mult mai multe exemplare decât cele ale fostului președinte. Fido, pe care Abraham Lincoln l-a iubit enorm, a fost înjunghiat, pe stradă, de un bețiv.

William Henry Harrison a fost cel dintîi candidat la președinția Statelor Unite care și-a luat ciinele cu el în timpul campaniei electorale pentru a cîștiga sufragiul iubitorilor de animale. Și l-a cîștigat. Laddie Boy, canina președintelui Warren Harding avea obiceiul de a-și așterne un ziar pe un scaun "personal" din care "participa" la ședințele de cabinet. Dacă vizitatorii săi nu se mai dădeau plecați, președintele Gerald Ford fluiera după Liberty, splendidul său golden retriever. Liberty știa ce să facă spre a-i vedea pe musafiri odată plecați - de obicei, se năpustea asupra lor.

Ciinele președintelui Ronald Reagan, pe nume Lucky, trecea în fiecare dimineață prin biroul șefului de cabinet al președintelui pentru a-și primi prăjitura. Președintele Franklin Delano Roosevelt ținea imens la Scottie Fala. Mai ales că ea avea obiceiul ca, ori de cîte ori auzea cîntîndu-se imnul Statelor Unite, să se așeze în poziție de drepti - adică, așezată pe picioarele din spate. Cînd prima cățelușă a țării a fost uitată undeva, prin insulele Aleutine, Roosevelt a ordonat forțelor navale americane să dea de urma ei. Costul operațiunii s-a ridicat la cincisprezece mii de dolari. Președintele Thomas Jefferson și-a spinzurat iubitul ciine ciobănesc, atunci cînd acesta din urmă a fost surprins mîncînd cu pofță dintr-o oaie.

Se spune că, după o vreme, oamenii încep să semene cu animalele de casă de care sînt foarte atașați. Se mai spune că, uneori, animalele de casă încep să semene cu stăpinul ori stăpina casei în care traiesc. Nu știu cît adevăr există în asemenea observații. Dar pot spune, cu mina pe inimă, că acest Jefferson, Thomas Jefferson, mi s-a părut dintotdeauna a fi fost un cetățean demn de încredere. Cît privește mărturisirea "*Cu cît cunosc mai bine oamenii, cu atît îmi iubesc mai mult ciinele*", nu incetez să mă întreb dacă a fost rostită ori scrisă doar din mizantropism.

Nostalgii normative

CONSTRUIREA complementului direct cu prepoziția *pe* este una dintre cele mai disputate probleme ale sintaxei românești: ea a provocat apariția a numeroase studii de specialitate, în care se confruntă mai multe ipoteze explicative. În plus (motiv de mîndrie patriotică), e una dintre particularitățile datorită cărora româna este evocată în diferite articole teoretice străine, mai ales în cele de tipologie lingvistică. Manualele noastre școlare - bazate în cea mai mare parte pe analiză gramaticală, pe interpretarea unor fraze deja date - nu-i acordă prea mare importanță; pentru străinii care învață românește, în schimb, regulile de folosire a lui *pe* sînt absolut necesare - și infinita lor complicare devine un mic coșmar. Gramaticile noastre înșiră pe multe pagini reguli, exemple, excepții; modelul cel mai rațional fixează cîteva cazuri clare (în care *pe* este fie obligatoriu, fie exclus), lăsînd o largă zonă de situații în seama variației libere și a predilecțiilor încerte pentru una din cele două construcții posibile (cu sau fără *pe*). Explicațiile propuse pînă acum se bazează, cum se știe, pe caracterul *personal* (de *ființă umană*) al referentului obiectului direct, pe gradul său de *individualizare*, pe riscurile confundării sale cu subiectul etc. În ultima vreme, tendința dominantă e de a se explica alegerea unei forme prin factori pragmatici și textuali (de pildă, prin *nevoia de reliefare*). Prin raportare la situațiile prototipice, absența lui *pe* poate produce un (foarte discret) efect de "obiectualizare", prezența sa - unul, mai puternic, de personificare. Criteriile alegerii sînt însă atît de numeroase și de puțin controlabile, încît nu e de mirare că aceeași construcție pare unora dintre vorbitori absolut normală, altora complet greșită, sau măcar marcată socio-stilistic (prea populară, prea artificială etc.). Se vorbește de mai multă vreme și de o tendință a limbii actuale de a reduce uzul lui *pe* în construcția complementului direct. În limbajul jurnalistic, de pildă, e evidentă frecvența cu care un substantiv la plural, desemnînd o mulțime relativ individualizată de persoane, apare în funcția de complement direct fără "pe". Construcția a fost admisă de Valeria Guțu Romalo (1973) în categoria largă a celor opționale, în vreme ce Mioara Avram (1986) a inclus-o în seria încălcărilor - frecvente -

ale unei reguli. Exemplele se găsesc la orice pas. În funcție de natura acțiunii desemnate de verb, de gradul de individualizare al persoanelor afectate de această acțiune, poate și de prezența unor elemente lexicale colocoliale, unele dintre formulări par mai nefirești, mai artificiale decât altele. Iată cîteva exemple în care mi se pare că ar fi fost preferabilă varianta cu *pe* (și, eventual, cu dublare pronominală - un alt fenomen pentru care regulile clare nu sînt posibile): "Ministrul B. a mințit *feroviarilor*" ("Cotidianul" 24, 1991, 1) "Cine a păcălit *țărani*?" ("România liberă" = RL 770, 1992, 1); "n-ar fi tras de urechi *seminatarii moștini*" ("Expres magazin" 11, 1993, 4); "Arabii măcelăresc *studentii români*" (RL 1169, 1994, 16); "țărani au oprit *membrii CDR*" (RL 1998, 1996, 6); "acțiunea de forță a durat doar 30 de minute, eliberînd *ostacii* și ucigînd *toți teroriștii*" (RL 2152, 1997, 4). Și mai supărătoare pare abandonarea lui *pe* în prezența unui adjectiv posesiv (situație în care, după unii autori, marca prepozițională e obligatorie): "am anunțat prin stație *colegii mei*" (RL 2013, 1996, 16); "SC Competrol SA anunța *acționarii săi* că..." (RL 2072, 1997, 7) - sau a unui demonstrativ antepus - "pentru a nu deranja *ceilalți locatari*" (RL 15.07.1989, 5). Evitarea lui *pe* nu poate fi considerată totuși o marcă de stil scris, "elevat", opus oralității - pentru că o găsim cu ușurință și în înregistrări fidele de texte orale, populare: "ajuta *sărării, văduvele de la 1916*"; "de asta am urît io *comuniști*" (*Povestea Elisabetei Rizea*, p. 17); "a luat zmeii *fetele*" (*Texte dialectale - Muntenia*, I, 1) etc. Partea proastă e că, oricît ai simți că nu îți plac aceste construcții, e foarte greu să găsești argumente pentru a le nega dreptul la apariție. În absența unor criterii simple și neechivoce, sau măcar a unor decizii normative (chiar arbitrare) care să fi impus un singur mod de expresie, ele nu pot fi considerate greșeli sau abateri. Cel mult se poate constata că extinderea lor reprezintă pierderea unui mijloc simplu și caracteristic de diferențiere și de reliefare (ca în exemplul următor de coordonare asimetrică: "spiritul de echipă a catalizat *energii și profesioniștii din domeniu*" - "Ziua turistică", 3, 1997, 1).

PĂCATELE LIMBI

de Rodica
Zafiu

“Un complot între Balcanici”

“SUSPENDAT în Occident la sfârșitul anului 1973, m-am răsplîdit în pagini frenetice de *Jurnal* - solitudine exprimată, și întrucîtva depășită, prin scris. În 1978, la ieșirea dintr-o a doua căsnicie, reparcurea în diagonală a celor două mii de pagini acumulate (primele 300-400 fiind redactate în românește, restul în franceză) mi-a făcut mult bine... pe măsură ce le rupeam! În anii ce au urmat, m-am putut fi vorba de jurnal, m-am mulțumit deci cu pagini de agendă format mare. Și acestea au fost sfîșiate, de fiecare dată.

Prin acest gest straniu de asigurător, proclamam pentru mine însumi că scriem în timp și pentru un timp. Binefacător, adesea, în anul redactării, scrisul e încă mai bogat în consolări existențiale atunci cînd îl sacrificăm: el ne eliberează de trecutul imediat (de detaliile acestuia - ca și de date a căror absență va putea fi cîndva regretată...), ne împinge să aderăm la viața pe cale de a fi trăită.

Considerațiile ce preced nu vor putea scuza imperfecțiunile amintirii; așadar, nu scrisorile lui Cioran vor fi inserate în stupul bine rînduit al memoriei celui ce le-a primit - dimpotrivă, ele pot provoca unele incerte rememorări. Bunăoară, pentru a-mi aduce aminte de data primei (și de fapt unice!) întîlniri cu E. M. Cioran nu posed alt reper scris decît dedicația pe care gazda i-a dat-o vizitatorului pe *De l'inconvénient d'être né*, apărută în 1973, datînd-o “Paris, le 10 février 1974”... Dedicația e minimală, Cioran uită chiar să-mi menționeze prenumele: “Pour Constantin, cordialement” - tipul de marcă rapidă lăsată pe exemplarele semnate în vreo librărie unui șir de cititori în așteptare. El a scris însă aceste cuvinte la capătul a vreo două ore de dialog în studioul său din 21, rue de l'Odéon.

Alții vor fi descris deja locul cu pricina, și vor fi făcut portretul fascinantului gînditor, la acea epocă. Fie-mi permis să vorbesc mai ales despre trecătorul său interlocutor din acea seară - despre mine însumi. Aveam 35 de ani (urma să-i împlinesc într-o săptămîna); sosisem la Paris pe 31 decembrie, cerusem azilul politic pe 9 sau 10 ianuarie; eram *asurzit* de ce mi se întîmpla. Vizita la Cioran îmi fusese obținută și organizată de cuplul Monica Lovinescu-Virgil Ierunca. De la micul “Plaisant Hôtel” din rue des Ecoles pînă la Odéon era mai aproape, să zicem, ca de la vechiul sediu al revistelor literare (15, Bd. Ana Ipătescu) la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei - două puncte ale orașului meu natal unde mă duceam aproape zilnic cu doar cîteva luni mai înainte.

Seara petrecută de mine înaintea lui

Desen de Laurent Blachier

Cioran nu-i va fi lăsat acestuia vreo impresie deosebită: în săptămînile acelea, eram un ins frenetic și mototolit... Întimidat, deși gazda mă trata cu bunăvoință, am acceptat bucuros un pahar-două de whisky. Resursele mele restrinse, din ajutoare și împrumuturi, îmi permiteau prințuri abia suficiente: alcoolul scoțian m-a pus în largul meu mai mult decît mă așteptasem...

Discutam în franceză. Abia sosit din Italia, a cărei limbă îmi era mult mai familiară, debitul meu galic era încă aproximativ, construcția frazelor “barbară” - și toate acestea mă inhibau. Ca să mă prezint gazdei, i-am recitat în românește - la cererea sa - un număr de poeme. La plecare, Cioran mi-a dăruit cîteva cărți proprii, precum și un volum bilingv din Wallace Stevens.

SCRISORILE încep în ianuarie 1975. În toamna lui '74, îi trimisese un ciclu de poeme în românește și în franceză - vreo șapte. Iată întîiul său mesaj - redat aici, ca și celelalte trei, în traducerea mea.

Paris, 21 ianuarie 1975

Dragă Domnule,

Vă mulțumesc că mi-ați trimis poemele Dvs. Aproape întotdeauna, din rațiuni evidente, ele sunt mai bine în românește decît în franceză. Cînd spuneți:

Ce suferință, vai, să fii alcătuit, acest alcătuit, atît de expresiv, atît de bogat în conținut nu poate fi redat prin *formé*, lamentabil și plat. Citez doar acest exemplu, dar aș putea cita multe altele. Acestea fiind zise, nu e exclus să ajungeți a mîinii foarte bine franceza, cum o dovedește această tentativă, în parte reușită, “Le scribe accroupi”. Chiar și acolo, totuși, se simte că gîndiți încă în limba noastră... Ceea ce e de altfel inevitabil.

Practicați ceva mai mult poezia contemporană (începînd cu suprarealiștii), e unicul sfat pe care vi-l pot da. Trebuie

să deveniți mai “s sofisticat”, deci mai... “artificial” - așa o cere epoca, și ea nu se înșeală în întregime. Oricum, găsesc interesant și chiar profund sentimentul din care emană poemele D-vstră. Mă gîndesc în mod special la cel dintîi; ar trebui să mai lucrați încă la această “Cosmogonie”.

Cu multă cordialitate,
al D-vstră E. Cioran

L-AM MAI întrezărit pe atît de cordialul “mizantrop” la sfârșitul anilor '70, la o serată în casa cineastului Paul Barbăneagră. Printre cei vreo 12-14 invitați, mă uluia faptul că gînditorul se încapătîna a-i vorbi aproape în șoaptă, pasionat, lui Lavastine care era dacă nu total surd, în mod sigur “malentendant”...

A doua scrisoare e datată 2 iulie 1981. Cu cîteva săptămîni mai înainte, făcusem un efort financiar pentru a mă “autoedita”: cu un salariu lunar (de paznic într-un garaj subteran), plătisem unui mic tipograf multiplicarea în 60 exemplare a unei culegeri de 336 pagini, purtînd titlul obsedat *Desprinderea de țărîm*. Nu era chiar o carte, ci fotocopii puse în volum. Ele aveau însă meritul de a putea fi difuzate în mod onorabil și satisfăcător în lumea exilului intelectual românesc unde eram prea puțin cunoscut... În 1979, Virgil Ierunca se văzuse obligat să ia atitudine (în “Limite”, nr. 28/29) față de aserțiunile rău-voitoare ale unui Român trăit în Spania - sau cel puțin publicînd în revista “Carpații” de la Madrid; acest N.S.G. citise un comentariu despre Jurnalul lui Ierunca, apărut în “Revista Scriitorilor români” de la München, în nr. 14: “recenzie care se întinde pe 10 pagini, de literă măruntă. Semnează... Ilie Constantin. Avem toate motivele să credem că acest Ilie Constantin nu este altcineva decît... Monica Lovinescu, adică soția lui Virgil care, nemulțumită cu laudele care i se aduc de alții s-a hotărît să pună punctul pe I.”

Autorul Jurnalului riposta cu vigoare și proclama că Ilie Constantin exista aievea... Cît de anevoios era să admiti pe atunci o asemenea scornire o dovedește o nouă intervenție a lui Ierunca, cinci ani mai tîrziu, în “Limite” nr. 42/43, unde insistă că I. C. nu e un pseudonim: “ci un scriitor în carne și oase, autor a 19 cărți publicate în România și al unui volum de poezie de cînd trăiește în exil, la Paris.” Unul din cele 60 de exemplare ale acestei similitantologii a fost, printre primele, trimis lui E.M. Cioran. Răspunzîndu-mi, el

îmi adresa cuvîntul în românește: “Dragă Domnule Constantin”, revenind imediat după aceea la franceză.

Paris, 2 iulie 1981

Dragă Domnule Constantin,

Viața idioată pe care o duc e de vină că n-am putut să vă citesc poemele decît în mod discontinuu. Dar le-am simțit coerența lăuntrică, subterană, și foarte reala vibrație. Nimic, începînd cu titlul, nu trece în franceză. Cum să traduci, într-adevăr:

Fără pieirea unei desprinderi (p. 274)?

Citez un vers, aș putea cita nemărate altele. Nefericirea vrea să fiți condamnat la singurătatea limbii noastre. Dar e aceasta cu adevărat o nefericire? Nu e oare, mai degrabă, o invitație la orgoliu? Tocmai la orgoliul solitudinii.

Cu multă cordialitate al Dvs.,
E. Cioran

ÎNȚÎIA mea culegere de poeme în limba franceză, *L'Aileps* (“În-altă-parțile”), a apărut în 1983, la Silex-éditions - și nici măcar în cont de autor, mulțumită entuziasmului unui poet-editor. Ei îi datorez cea de a treia scrisoare.

Paris, 22 decembrie 1983

Dragă Ilie Constantin,

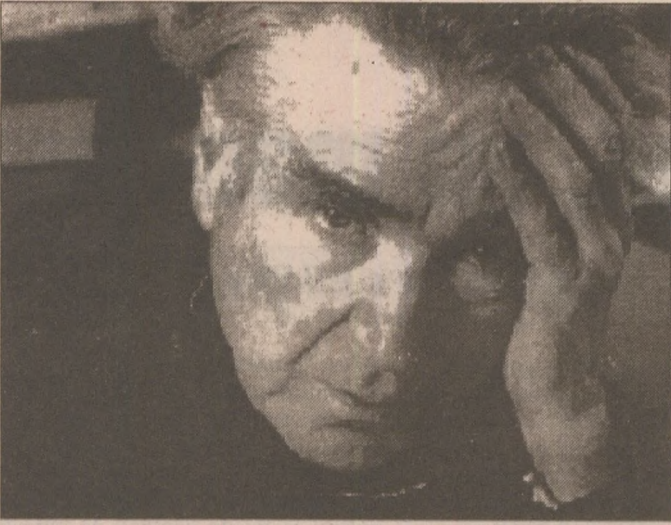
Lovit de abulie, am lăsat cărțile să s adune de-a lungul acestei toamne, fără le practica cu adevărat. Chiar și far această surpare în sine, îmi repugnă s plonjez într-o lucrare abia apărută.

Tocmai am citit-o pe a D-vstră începînd cu ultimul poem pentru a urc spre cel dintîi unde o mare surpriză m aștepta, un NU violent, cu totul pe gustul meu, și care dă tonul întreg culegerii, al cărei merit, după părerea mea, este tensiunea lăuntrică, amestec de vigoare disperată și de indicibili senzație de abandon, triumf și sfîșiere “scribului” subteran.

Cu toate mulțumirile și urările mele de bine, E. Cioran

Două precizări se impun. Marea su priză la care face aluzie gînditorul es

un poem (scris în 1968) care-i era dedicat - profit de o oportunitate și îl retranscriu aici:

Din infinit, poate de sus

lui E.M. Cioran

Din infinit, poate de sus, o mină mă crea
și mă greșea sau mă-ntocmea în multe chipuri,
eu începeam să fiu, deși nici înainte nu cred că eram lipsă.

Ce suferință, vai, să fii alcătuit!

Și toată starea mea era durere,
și mină mă crea de undeva, poate de sus,

iar eu urlam neconținut
din spaima și durerea magmei mele:
"NU!

Nu face asta!"

Poemul intitulat în românește "Scrierile subterane" este primul meu text poetic important în limba franceză, scris în august 1974. Cioran l-a pomenit deja în titlul scrisoare sub titlul francez original "Le scribe accroupi" - numele este "și statuete egiptene la Luvru.

A PATRA, și ultima, scrisoare este din martie 1986. Bineînțeles, ea e prilejuită de o nouă culegere de poeme, în pregătire. Nu am păstrat copii ale nici uneia din nesemnatele mele epistole; știu doar că, mișcându-i manuscrisul dactilografiat, cerusem permisiunea de a reproduce chip de prefață scrisoarea sa precentă (a treia). Refuzul său mi-a părut totul explicabil - plin de umor și de audență totodată. Am urmat fără titulare sugestia schimbării titlului în *Rivage antérieur* ("Țărm anterior") - în consonanță cu obsesiile dintotdeauna ale poeziei mele.

București, 17 martie 1986

Dragă Ilie Constantin,

Am terminat de citit "Fuseau et blier", titlu discutabil, ba chiar neetic. De ce nu "Rivage antérieur" sau "Les miroirs du vide"?

Ar fi trebuit să încercați a face să arădă o parte din poemele Dvs. în diferite, singura manieră de a te impune în această țară refractară la poezie. Să dea de a vă servi de scrisoarea mea din 22 decembrie 1983 comportă inconveniențe pentru amândoi. Faptul că sunt omân joacă împotriva Dvs. Se va spune: un complot între Balcanici. Întru mine, e și mai inconfortabil: aceasta ar crea un precedent, cu toate consecințele inerente. Trebuie deci abandonat acest proiect.

Cu toată cordialitatea al Dvs.,
Emil Cioran

LA PARIS, mai mult poate ca în alte locuri, poți trăi aproape-depart de oameni ce-ți sunt dragi și pe care îi prețuiești, ca pe niște paralele... Constați că relațiile

cu unul sau altul s-au destins ori chiar s-au rupt și că nu doar o lună s-a scurs de când nu v-ați mai văzut, ci un an, un deceniu... Fără vreun motiv de răceală, efortul de a-l regăsi pe celălalt sau al lui de a te reîntâlni se destramă cu gândul unei simple amânări. Din capul locului, nu eu puteam să-l solicit pe Eugène Ionesco - pe care l-am văzut de aproape, fără a îndrăzni să-i adresez vreun cuvânt, la biserica românească din Paris, și la un colocvii de poezie, la Liège; nici lui Mircea Eliade - deși mă promisese în apartamentul său parizian în iulie 1974.

Cu Emil Cioran, la fel, contactul - în afară de scrisorile de mai sus - n-a mai fost restabilit. Prin 1987, cred, l-am văzut la o conferință la Collège de France, alături de Borges și, de nu mă înșel, de Henri Michaux. Ultima oară, în primăvara lui 1988, am coborât din același autobuz PC, la Porte de Versailles și am înaintat împreună spre Salon du livre. Doamna de care era însoțit purta (ziua fiind însoțită) o splendidă bluză românească. Cioran descoperea Salonul cărții mutat de la Grand Palais; nu avea invitație dar, la intrare, doi atașați de presă de la Gallimard s-au pus imediat la dispoziția sa.

CU GÎNDUL la scriitorii români care veneau, o generație după alta, să se piardă în lumina Parisului pe totdeauna, Cioran a murmurat (în atenția doamnei sale sau a unei alte persoane): "Nous sommes arrivés trop tard..." Dar constatarea aceasta îngloba nu doar umanitatea de pe malurile Senei, ci planeta întreagă: "calători pe pământ", cum spune Cartea, ni se mai și întâmplă să ajungem prea târziu!

Ilie Constantin

Emil Cioran, Eugène Ionesco și Mircea Eliade

Viața lui Emil Cioran povestită de Gabriel Liiceanu

IN GAZETA LITERARĂ de acum patruzeci de ani, Emil Cioran era un frecvent invocat personaj negativ. Nu numai negativist, ci și negativ! Într-un pamflet cu un titlu sarcastic - *Un nietzscheean bogomil* -, publicat în numărul din 14 mai 1959, Șerban Cioculescu îl prezenta ca pe un fals filosof și ca pe un autor ridicol. Iar Mihail Petroveanu în numărul din 27 august 1959, îl așeza în rând cu George Uscătescu, din... economie, glonte publicistic destinată acestuia urmând să-l străbătă și pe Emil Cioran:

"Cobă diletantă, pretențioasă și năucă, oare crezi că ești mai pătrunzătoare și mai originală numai fiindcă ești mai confuză?"

"România și-a alungat de mult, odată cu stăpânii, toate cobele, adăpostite azi în cuiburile mucedale ale Apusului burghez. Plină de viață și optimism socialist, ea răspunde croncănitului tău jalnic cu vorba corbului lui Edgar Poe: NEVERMORE (Niciodată)."

(Înduioșătoare grija autorului-procuror de a traduce pentru publicul din România cuvântul "nevermore"!)

Refuzată astfel, cu îndărăjire, amintirea lui Emil Cioran s-a estompat până la dispariție în viața publică românească. În 1967, când am reușit să-mi procur un exemplar din *Pe culmile disperării*, în afară de faptul că am avut, citindu-l, o revelație, mi s-a părut că autorul aparținea altui timp. Și, de fapt, chiar aparținea altui timp, însă unuia *paralel* cu al nostru. Oricum, nu mi-aș fi putut închîpui pentru nimic în lume că, în timp ce-i citeam cartea de debut, el avea numai 56 de ani și se plimba printr-un mare oraș la mai puțin de trei mii de kilometri de București.

Din cauza acestei drastice expulzări a lui Emil Cioran din memoria culturală a mai multor generații, scrierea unei "vieți" a lui este deopotrivă necesară și dificilă. Biograful său ideal (ca să nu spun, tranșant, singurul său biograf posibil) este, fără îndoială, Gabriel Liiceanu, care are și competența, și talentul literar, și dramatizmul pretenș de o asemenea lucrare.

Recitesc paginile consacrate de Gabriel Liiceanu lui Emil Cioran, în volumul de eseuri *Cearta cu filozofia*, reeditat de curând. Gabriel Liiceanu face, de fapt, ceea ce se numește o *biografie spirituală*. El evocă, întâi, fapte petrecute cu sute de ani înainte de nașterea la Rășinari a fiului preotului Emilian Cioran, reușind să vadă o legătură între acele fapte și atitudinea existențială a filosofului:

"Către jumătatea secolului al XVII-lea, prin legi promulgate de consiliul municipal sibian, răsănării își pierduseră deja pădurile, apele și câmpiile și deveniseră coloni pe pământurile municipale, fără drept de strămutare.

În 1735 răsănării deschid împotriva «scaunului Sibiului», mai întâi în fața guvernului, apoi direct către curtea de la Viena, faimosul proces care a durat cincizeci și unu de ani - el mai stăruie și astăzi în memoria sateților - și în urma căruia, prin «rescriptul împărătesc» din 6 noiembrie 1786 al lui

Franz Joseph al II-lea, Rășinariul este scos «de sub orice stăpânire a orașului Sibiu și declarat sat liber regesc».

Astfel schițată, istoria satului nu poate desigur să dea imaginea lungului drum pe care l-au străbătut răsănării până la inima împăratului și a consilierilor lui; un drum care, la fiecare nouă plângere, trecea prin temnițele Sibiului, unde cei douăzeci de bătrâni din Sfatul sătesc erau aduși legați unul de altul și «bătuți după voie».

De ce metabolism subtil a fost nevoie pentru ca un asemenea scenariu să-și piardă contururile locale și să participe la genealogia abstractă a unui suspin imemorial?"

În același mod pătrunzător analizează Gabriel Liiceanu semnificația copilariei fericite a lui Emil Cioran, a gestului lui de a refuza premii literare, în Franța, a sărăciei în care a trăit filosoful. Într-un pasaj antologic, este făcută vizibilă, ca la lumina unui blitz psihologic, drama lingvistică a lui Emil Cioran. "Speriat - povestește Gabriel Liiceanu - de perspectiva de a vorbi în franceză cu unul dintre cei mai mari stilisti ai ei (știam că română fusese ascunsă în străfundurile ființei lui, într-o regiune mai profundă chiar și decât lumea visului), l-am rugat pe Cioran - îi scriam din Heidelberg și urma să vin curând la Paris - ca în întrevederile noastre să folosim un idiom neutru: germana." Emil Cioran acceptă această convenție. După câteva zile în care cei doi joacă perfect comedia comunicării în germană, Gabriel Liiceanu obosește: "Cum se întâmplă cu orice limbă învățată târziu, vorbeam germana fără grăție, fără voluptate, marcat de grija aplicării corecte a unor structuri deprinse cu pedanterie și chin. Pe neașteptate, am început să vorbesc în română, rugându-l ca măcar o vreme să renunțăm la travestiul nostru verbal." În acel moment, cu Emil Cioran se întâmplă ceva ieșit din comun:

"S-a oprit, m-a privit o vreme descumpănit și apoi, izbucnind dintr-odată în râs, a început să injure. Înjura răzând, injura cu un aer sugubă, injura verificând parcă un repertoriu, cu grija celui ce se apleacă, acordându-l, asupra unui instrument îndelung cunoscut; injura aproape în extaz, injura patetic. Tășnind din miezul unei limbi autocenzurate cu înfrigurare, injurătura lui Cioran devenise *esențială*: lapidaritate a amenințării fără resurse, grandilocvență a neputinței, formă tragi-comică a exasperării, tentativă de înstăpânire a subiectivității asupra indiferenței realității. Dar, pentru Cioran, această paradă a inonconvenției însemna mai degrabă feroarea unei acceptări, intrarea timid-intempestivă pe teritoriul unei iubiri, recăștigare violentă a unui drept niciodată pierdut; dar, mai ales, scurtă părăsire a «cârnășii de forță» și ficțiune a revenirii din exil."

Cine ar putea povesti, mai bine decât Gabriel Liiceanu, viața lui Emil Cioran? Poate nici Emil Cioran însuși n-ar fi putut s-o facă. (Nu mărturisea Eminescu că, ori de câte ori se gândea la "viața-i", i se părea "că ea cură încet repovestită de o străină gură"?)

Oricum, înălțimea intelectuală (și literară) la care se ridică Gabriel Liiceanu mai prezintă un avantaj. Ne însuflă certitudinea că denigrarea primitivă a lui Emil Cioran nu se va mai produce, în cultura noastră, NICIODATĂ (Nevermore).

Alex. Ștefănescu

1998; fotografie de Cornel Iftode

Vasile BAGHIU

Himerismul, un manifest

postfață la o trilogie

terul pe care, ca să dau un exemplu, romanticii îl cultivau frenetic. De aceea mă declar împotriva dorinței unora de a vedea titlul de scriitor înscris în registrul de meserii, în pofida avantajelor pe care această înscriere le-ar presupune. Eu cred că a fi scriitor este la fel de nobil și de important cu a fi conte sau baron. A transforma rangul de scriitor într-o meserie oarecare înseamnă pur și simplu să vulgarizăm viața. Oare chiar trebuie să cântărim totul cu acel ochi obișnuit să vadă în orice o sursă de profit? La urma urmei ce impor-

tanță are lipsa de interes a societății și a statului față de cultură? Își vor reveni curînd cu toții, căci nu vor avea încotro. Să nu ne facem griji pentru asta. Pentru mine cel puțin, tot faptul dacă scriu sau nu scriu, astăzi și nu mine, contează cel mai mult. Și tot numai dacă voi reuși sau nu să transform într-o carte de memorii, într-un roman autobiografic cele treizeci de caiete de jurnal care s-au adunat pînă acum devine izvorul unei tensiuni esențiale pentru tot ceea ce sînt. Mă consider oricum norocos că am putut să cunosc, chiar de la intrarea în adolescență, viața spitalelor, ca elev al unei școli sanitare din orașul dezolant al lui Bacovia, iar mai tîrziu să muncesc și să locuiesc într-un sanatoriu de tuberculoză exact un număr de șapte ani, adică tot atît timp cît îi trebuise lui Nans Castorp pentru "inițiere". Toate cărțile mele au în vedere acest topos marcat de bacilul lui Koch și așa fi ingrat să nu consider asta o șansă. Cîm se întîmplă de obicei, din invidie poate sau dintr-un alt sentiment, al cărui înțeles îmi rămîne încă necunoscut, oamenii, dar mai ales scriitorii, sînt foarte puțin dispuși să recunoască evidențele, însă trebuie să spun că am reușit să impun *tema sanatoriului* în poezia română. E tocmai consolarea de care poți avea parte totuși, lăsîndu-te prins în jocul periculos și chinuitor al literaturii. Știu că nu e foarte plăcut, cititorule, scriitorule, mon *séparable*, mon frère, să vezi cum cineva lasă atît de nonșalant la o parte modestia, dar te previn că povestea cu *sanatoriul* nu e totul, că în obstinația de a scrie am descoperit ceva și mai important decît o temă (prezentă, de altfel, în proza universală, iar la noi în cărțile lui Max Blecher), am descoperit că personajul care vorbește în *Gustul înstrăinării*, *Rătăcirile doamnei Bovary* și în *Febra*, personaj care are și un nume, *Himerus Alter*, dezvăluit abia în cartea de poeme, încă inedită, *Maniera*, ar putea fi centrul unei texturi literale din care să poartească victorioasă în lume o nouă poetică, un manifest literar. **HIMERISM** este numele direcției mele poetice, copilul rezultat din mariajul bovarismului cu literatura. Există, firește, ca în cazul tuturor descoperirilor importante, și o mică povestelă legendă în spatele acestui cuvînt la care am ajuns ascultînd o voce străină care se insinuase în vocea mea, o voce care se folosea de laringele meu și de corzile mele vocale ca să vorbească despre lucruri netrăite de mine. De altfel, pentru că am mai spus toate astea în cartea autobio-

grafică *Memorii la treizeci de ani*, la care încă lucrez, voi încerca să fiu cît mai succint. Totul a început în ziua de 21 august 1988, cînd mă aflam în casa uneia dintre surorile mele, fumînd, savurînd ceaiuri chinezești, citînd *Jurnalele de călătorie* ale lui Flaubert și ascultînd la radio comentariile unei crainice de pe un post italian. Brusc, pe la orele 16,30, m-am gîndit că în loc să trăiesc la sanatoriu, printre muribunzi și extrem de izolat, aș fi putut fi *altcineva*, un om care trăiește la Palermo sau în oricare alt oraș al Italiei, aș fi scris atunci din perspectiva celui cetățean universal (*Himerus Alter* de mai tîrziu) pentru care granițele (geografice, dar și temporale) nici nu există. Și am scris. Eram deja *altcineva* și fusesem cuprins de un fel de febră ataractică, dacă pot să spun astfel, pentru că nu mai știam de nimic și de nimeni din jur. Grevat pe bovarismul lui Jules de Gaultier, *himerismul* se născuse așadar cam pe la orele 16,30, în ziua de 21 august 1988. În vara aceea am scris aproape întreg volumul *Rătăcirile doamnei Bovary*, care, după lungi peripeții editoriale, avea să apară abia în februarie 1996, după ce în 1994 apăruse ca debut a doua carte, *Gustul înstrăinării*. Trimițîndu-i în toamnă vreo zece poeme din cele pe care le scrisesem atunci, la rubrica de corespondențe pe care-o ținea la *Familia*, Ana Blandiana a scris că îmi creasem o "realitate paralelă", ceea ce m-a încurajat mult, firește. Lumea literară, la care ajungi fără greș practicînd viciul literaturii, cel puțin așa cum se arăta ea în provincia mea, nu mă atrăgea prea mult. Singurul scriitor adevărat, veșnic revoltat, în conflict permanent cu lumea din jur, pe care îl vizitam poate prea des față de cît putea să suporte, a fost Aurel Dumitracu, dar el a plecat din lumea aceasta cu o grabă care și ea îl exprima. Luînd cunoștință de evaziunile mele a spus că "poate înspre acest cosmopolitism se îndreaptă poezia europeană". La *Universitas*, primit mai întîi cu o curiozitate pe care le-o stîrnește prezentarea favorabilă pe care mi-o

facuse Laurențiu Ulici, am putut să-i aud întrebîndu-se dacă am fost sau nu în orașele pomenite în poeme. Pentru prima oară am știut că trăind în provincie "acceptarea" mea se va face mai greu, că nu voi fi poate niciodată considerat la fel de talentat, de inteligent, de cult și de isteț ca ei. Inaderența mea la spiritul generației nouăzeci are însă explicații etice și politice pe care am încercat să le expun cît mai clar într-un subsol al *Febrei*, ceea ce mă scutește de a mai vorbi aici despre niște lucruri care mi-au adus destulă amărăciune. Revenind la *himerism*, despre care, mai înainte de a-i enumera trăsăturile, trebuie să spun că este în fond o particularizare a bovarismului, nu-mi pot reprimă gîndul că ieșirea din impasul postmodernist ar putea să treacă tocmai prin el. Un lucru cert este că poezii au fost prea puțin atenți la ceea ce bătrînul Gaultier (mai mult decît autorul dramei din orașelul Yonville) propunea: posibilitatea de a simula fără riscul de a intra pe teritoriul a ceea ce teoreticienii numesc ficțiune, fără a adăuga, deci, alte elemente la poetica imaginarului; *himerismul* nu inventează "povești", ci "realități paralele". *Himerismul*, așa cum transpare în *Rătăcirile doamnei Bovary*, *Gustul înstrăinării* și *Febra*, este tentația heteronimică a lui Pessoa sau a lui Machado fără diluarea personalității ortonimice, este deci șansa autorului de a ieși în față, pentru că personajul în care se travestește are nevoie de un reper, pentru cititor, a cărui curiozitate va fi stimulată de aspectul intrigant al "minciunii". Autorul va fi obligat să-și publice jurnalul sau memoriile foarte devreme, demersul *himeristic* împotrivindu-se celor care ar vrea să despartă opera de autor, rezultatul fiind impunerea individualității, în dauna spiritului gregar care animă sau, mai bine zis, mortifică viața literară. E important să repet că totul a pornit de la vocea crainice gureșe din 21 august 1988, o zi în care am trăit un sentiment foarte special, ceva asemănător senzației pe care presupun că o resimt toți cei

POLIROM

NOUTĂȚI
Februarie '98

Guy Scarpetta
Elogiu cosmopolitismului

Jean Delumeau
Păcatul și frica

Paul Cornea
Introducere în teoria lecturii

Anamaria Beligan
Încă un minut cu Monica Vitti

Gail Kligman
Nunta mortului
Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania

În pregătire:

Carl E. Schorske Viena *fin-de-siècle*. Politică și cultură
Vladimir Jankélévitch Iertarea

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111; (032)-217.440
București, Bd. I.C.Brătianu, Nr. 6, et. 7 - Tel: (01)-6138978
Brașov, str. Toamnei, Nr. 7, bl. 4 -Tel & Fax: (068)-150318
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

poetic

care s-au reîncarnat, dacă e posibil așa ceva. *Himerismul* propune, pentru poezie, în primul rând un tip de personaj apatrid și nu este pecetea unui stil pentru că se referă la stratul semnificativului, preferind ironiei compasiunea, rămânând astfel fidel personajului (tragic, himeric), fidel unui eu supratemporal incapabil de a ride. Himerus Alter din trilogia mea himeristă călătorește în toată lumea și în diferite epoci istorice, ubicuitatea sa transformându-l într-un fel de fantomă ("fantomă sanatoriului" din *Gustul înstrăinării*), fapt care atestă că *himerismul* redă omului iluzia (furată de postmodernism) și magia ironizată și batjocorită în poezia ultimei jumătăți de secol). *Himerism* înseamnă antiprovincialism, pentru că, din perspectiva cosmopolitismului pe care-l implică personajul (Himerus Alter), permite unui discurs poetic ceea ce îmi place să numesc aroganță mediativă, o șansă de a ne înfringe complexele de scriitori ai Estului. *Himerismul* reabilitează personajul prin redescoperirea poemului unitar și coerent. *Himerismul* face irelevantă, în sfârșit, după atâtea discuții privind "realismul", "verosimilitatea", "caracterul autobiografic" al unei opere literare, noțiunea de ficțiune. În volumul *Maniera*, încă inedit, Himerus Alter spune că viața din sanatoriu a lui Baghiu este ficțiune. Nu văd motivul pentru care ar trebui să credităm un autor înaintea unui personaj și, în fond, se va ajunge și în situația de a nu se putea ști care e autorul și care e personajul. Evaziunea istorică și spațială caracteristică *himerismului* permite o privire a trecutului asupra prezentului, spre deosebire de postmodernism care încearcă recuperarea numai din perspectiva actuală, parodiind, pastişind, ironizând. Tocmai împotriva ironiei (care, orice s-ar spune, este plăcerea de a exersa gratuit inteligența și poate un semn de frivolitate) am încercat să inventez o realitate paralelă la fel de concretă ca realitatea sanatoriului în care trăiam. Nevoia de utopie, pe care textualiștii o sfidează, și-a găsit în *himerism* o împlinire. Congenerii mei, "nouăzeciști", au simțit că ironia (transformată de opzeciști în stindard) ar trebui să fie îndreptată dinspre realitatea social-culturală înspre autor, ceea ce a fost un pas important pe calea unei resurecții a tragicului, însă nu și un pas esențial, pentru că autoironia devine până la urmă deriziune. Scriindu-mi cărțile, problema mea a fost cum să fac să ies din acest joc al parodiei și al ironiei (instrumente fundamentale ale gândirii postmoderniste) pe care îl consider și acum păgubos. Am avut noroc, repet, să cunosc de timpuriu boala și moartea, chinul ființei biologice, umilințele pe care le aduce bătrânețea, dezastrul decrepitudinii, dar înțeleg că nu sună prea bine să mă laud cu faptul că s-a întâmplat să urmez o școală sanitară și să lucrez într-un sanatoriu. Totuși, adevarul este că viața petrecută printre bolnavi m-a făcut să privesc întotdeauna cu rezerve ușurința oamenilor de a găsi în orice un prilej de ris și cu atât mai mult ușurința unor scriitori de a trata totul în registru ironic. Nu cred că literatura e o distracție, un divertisment. Nu pot nici pretinde că știu ce este. Ceea ce pot să afirm fără teama de a greși este că scrisul, pentru mine, a devenit un stil de viață, așa cum, să zicem, dandysmul este un stil de viață. Literatura este cel mai frumos fel de a trăi pe pământ.

Pe linia moartă

Eu am văzut moartea fluturând ca o invazie de
cormorani
Pe insulele Ballestas, iar țipetele acestei păsări,
Pe care peruanii o alintă *El Niño*, erau strigătul
meu
Reprimat de un fel de cenzură interioară
Care nu depășea niciodată treizeci și opt de
grade,
Un fel de a mă păstra căldicel,
Un fel de plimbare răvășită, cu părul în vînt, cu
bastonul,
Pe coastele albite de *guano*,
Amintindu-mi de intrarea la Bahia a prințului
regent lusitan João,
Fugărit de Napoleon,
Căscînd gura la culegătorii de excremente
Care-și umpleau sacii în vuietul mării
Și, pare-mi-se, rîdeau de unul ca mine
Care rătăcea pe acolo.
Eu nu știu dacă o sincopă a inimii e un impas,
Un moment de reflecție
Sau un avertisment discret ca o pală de vînt
Ce-ți face să tremure ușor cîteva fire rebele de la
ceafă,
Înainte tornadei.
Moartea e poate și-acest continuu zăngănit al
obloanelor,
Întunericul din casă în plină zi,
Pivnița în care o criză de astm, de la umezeală
Sau poate de la frică,
M-a lămurit că nu era cazul să conversăm.
Trecutul e-o fantomă pe care și azi o zăresc
Ridicîndu-mi privirea cînd trec pe șoseaua de la
Vaduri,
Uitîndu-mă la zidurile albe ale sanatoriului din
pădure,
E un fel de moarte mai mică,
O fantomă de metal cu numele Mustafa Kemal,
Amintind mereu celor din Chabiukarahizar o
groază obscură,
Eu sînt trecutul, cu hainele astea
Luete de la *second hand*,
Și poate și viitorul, văzut de aici, de foarte
departe,
Ca biserica Aghtamar pe malul unui mohorît lac
Van,
Viitor cu marja lui de incertitudine
Care-i îmbogățește pe cititorii în stele,
Un cîntec chinezesc zburînd prin văi
primăvăratice,
Pe care ai vrea și tu să-l cînti,
Dar nu-i înțelegi cuvintele.
Nu mi-e teamă, un pat refăcut cu mușama sub
cearceaf
E totuși o dovadă că asta-i cea mai bună dintre
lumi,
Pentru că nu-i la îndemîna oricui
Să benchetuiască în boală ca-ntr-un carnaval,
Făcîndu-și de cap cu tamburinele, ca unic reper
Într-o mulțime de culori și piei lucitoare,
Sub Cristul de pe Corcovado.
Eu văd niște morti fericiți cu ochii în lacrimi,

Pe cînd mă simt unul de-al lor,
Chiar dacă sînt puțin cam frivol
Fie și numai pentru că mă plimb cu mîinile
la spate
Prin Piața Universității, la București firește,
Unde totul e-aftit de amestecat și are un farmec
nebun.
Dar farurile de poziție s-au stins,
Am intrat pe linia moartă și nu scriu, ci respir
Cu dragoste și căldură, mai mult pentru efectul
artistic
De pliere și expansiune a aparatului
ce-nlocuiește plămîinii
Cînd ezit, din timiditate sau din neîncredere,
Travestit pe scările morgii, cu pălăria în mîini,
Travestit în cel care-am vrut să fiu, care sînt,
Himerus alter,
De la care-am împrumutat paltonul
Și-acest joben caraghios ce face deliciul
Copiilor din zona Norte, coborît din taxi
După ce-am lansat *Les égarement de*
Madame Bovary,
Coborît pentru o clipă împotriva avertismentelor
șoferului
Care știa franțuzește: "C'est très dangereuse,
monsieur Alter!".
Îl aud ca prin vis între două respirații ale
armonice,
Lăsîndu-mi pradă mîna în mîinile tale nervoase,
La marginea mesei cu rotile
Cu care se jucau ieri copiii internați cu mici
fracturi,
Hurvind-o pe holuri spre seară,
Cînd toți se retrăgeau la bîrfa din jurul cafelei.
Nu mor și nu am de gînd să pozez în victimă,
Adun numai material pentru o teză
Pe care mi-au impus-o unii care mai cred în
mine,
Și e trist că uit mereu
Cine era cel mai aproape de notele false,
Cînd exersam la patru mîini
Bucăți pe care le poți auzi prin sălile de repetiții,
Mai ales cînd elevii uită cîte-o fereastră
deschisă,
Iar eu, întors din Sidney, după o escală
obositoare
La Bangkok, rămîn sub geam și plîng încetișor,
Lăsîndu-mă în jos pe lîngă zidul murdar.
Nu-i încă toamnă și pot să mă consider scăpat
De tot felul de replici burdușite de nostalgie,
E doar un fel de praf pe malul rîului,
Iar străzile își fac de cap odată cu mine,
Care alunec splendid pe rotile,
Cocoțat pe masa de la chirurgie,
Copil cu piciorul în gips
Și cu viitorul în texte prin care *fondul* încearcă
Să domine *forma*, ca-n viață desigur,
Luînd-o la vale, fără regrete și fără melancolie,
cu drag.

(Din volumul în pregătire *Maniera*)

**CRONICA
PLASTICĂ**

de Pavel
Șușară

De la Academus la academism (o simplă schiță)

ÎN CELE CE URMEAZĂ n-o să fie vorba nici despre pictură, nici despre sculptură și nici despre artă, în general, ci despre aventura (sau avatarurile) unui cuvânt care s-a născut în anumite circumstanțe culturale și spirituale, a trăit succesive momente de glorie și s-a stins odată cu perimarea contextului care l-a creat, așezându-se în memoria culturală ca un element de referință. Dar după o odihnă de peste o mie de ani el s-a retrezit la viață, s-a reîncarnat literalmente și a intrat într-un alt ciclu al existenței sale. Este vorba despre *Academie* și despre cimpul său semantic ale cărui extensii pe verticala istoriei și pe orizontala conceptelor culturale oferă un întreg spectacol de paradoxuri și continuități. Nici un alt concept, fie el istoric sau tipologic, nu poate oferi argumentele unei asemenea vitalități și ale unei similare vechimi care coboară până în timpurile mitice. Dacă noțiuni precum Goticul, Renașterea, Clasicismul, Barocul sau Romantismul sînt date relativ recent prin comparație, uneori proiectându-se retrospectiv asupra unor fenomene încheiate istoric, conceptele care țin de sfera semantică a Academiei, cum ar fi *academicul* sau *academismul*, perpetuează memoria vîrstei de aur a culturii europene, comportîndu-se ca veritabile forme mentale sau arhetipuri culturale. Aceste observații preliminare au însă o strictă relevanță fenomenală și nu trebuie înțelese ca tentative de departajare axiologică. Pentru că oricum vitalitatea și importanța unui fenomen cultural sau

ale unui curent de gândire nu se stabilesc comparativ, ci în funcție de motivațiile lor profunde și de formele lor concrete de manifestare. Dar, pentru o mai exactă înțelegere a faptelor, este nevoie de o succintă rememorare.

De la Academus la platonism

TERMENUL de *Academie* este, inițial, un simplu toponim. El se leagă de numele proprietarului, un oarecare *Academus* sau *Ekedemus* a cărui existență este consemnată în contemporaneitatea lui Teseu. Parcela de teren pe care acesta o stăpînea se găsea în vecinătatea Athenei, la o distanță de cca 1 km. După mai multe amenajări și schimbări ale statutului său juridic, ea devine un loc de refugiu, reculegere și plimbare pentru tinerii atenieni. Transformîndu-se ulterior într-un adevărat parc, acest spațiu ajunge un loc predilect de întâlnire pentru poeții și filosofi din Atena, unde se poartă discuții și se declamă versuri. Înființarea unui gimnaziu, popularea grădinii cu altare și statui (altarul Muzelor, al lui Prometeu, al lui Hercule și Mercur, statuia lui Eros) conferă locului însuși fizionomia unui cadru al sincretismelor artistice și al confluențelor culturale și religioase în care se regăsesc poezia, artele, dezbaterea filosofică și ceremonialurile sacre. Poeții dramatici includ în versurile lor diverse referințe la acest spațiu

care se preschimbă din simplu element peisagistic într-un autoritar motiv spiritual; în piesa sa *Ambuscații*, Eupolis amintește de “umbroasele alei ale Hecademului sacru”. Întors la Athena, după lunga sa ședere în Egipt, Platon va veni să-și țină prelegerile și chiar să locuiască aici. Dar *Academia* platonice în accepțiunea sa consacrată, de școală filosofică bine definită, va lua ființă mai târziu, în jurul anului 387 î.C., după ce Platon se înapoiază din prima sa călătorie în Sicilia, după ce fusese vîndut ca sclav și mai apoi răscumpărat. *Academia* lui Platon este prima dintre cele zece școli filosofice de filiație socratică și de orientare etică, înscriindu-se în descendența lui Thales. Fără a încerca identificarea, inevitabil hazardată, a vreunui determinism mecanic, înscrierea academiei platonice în latura etică a cercetării filosofice poate să nu fie chiar lipsită de consecințe pentru cariera tîrzie a noțiunii de *Academie*. Identificat cu școala filosofică pe care o întemeiază, prelungind în denumirea sa întreaga lui autoritate, Platon îndepărtează *Academia* de sursa ei anecdotică și îi rezumă semnificația la un anumit mod de gândire și la o anume formă de organizare, să-i zicem, pedagogică. Dar de fapt se petrece un fel de contaminare reciprocă: Platon relansează numele mitic al locului, iar locul îl absoarbe pe Platon conferindu-i aura stihială a naturii înseși. Referindu-se la statutul său printre *academicieni*, un anume Timon, poet, scrie următoarele:

“Șef lor Platon era, voinicul, dar

blind vorbitorul/ Versul duios el avînd ca și greierii din Hecademus”.

Că Platon și *Academia* deveniseră două modalități diferite de a spune același lucru, în fond ei alcătuiind o unică substanță spirituală și morală, o dovedește și felul în care i-au perceput succesorii: pentru a reda peisajului efigia lui Platon, pentru a marca și în felul acesta perpetuarea prezenței sale, un succesor la conducerea Academiei, Speusip, va așeza în incintă o statuie a filosofului realizată de sculptorul Silanion. Însmormintarea în *Academie*, acolo unde și-a petrecut cea mai lungă perioadă din viață, nu este decît o consecință previzibilă și firească. Moartea lui Platon nu perturbă, însă, nici viața imediată și nici destinul istoric al Academiei. Ea se prelungește încă multă vreme ca spațiu fizic și se redefineste, ca formă de organizare și ca școală de gândire, în mai multe etape: după unele surse, în trei, după altele, în patru sau chiar în cinci. Dar în mod sigur *Academia* platonice sau *prima Academie*, a fost urmată de *Academia medie*, fondată de către Arcesilaos care a fost continuată de către *noua Academie*, întemeiată de către Lacydos sau, după alte surse, de către Carneade. Apoi informațiile se pierd și *Academia* pare a rămîne un concept clasat istoric a cărui sferă de referință se identifică undeva între toponimul mitologic și cristalizarea, iar mai pe urmă înflorirea, gîndirii platonice.

Premiile Criticii de teatru – 1997

LUNI, 23 februarie, la Teatrul Odeon, Sala Majestic, au fost decernate Premiile Criticii de teatru unor actori, regizori, creatori de spectacole de teatru. Juriul a fost format din: Ileana Berlogea, Alice Georgescu, Natalia Stancu, Ștefan Oprea, Victor Parhon. Gala, organizată de Tele 7abc în colaborare cu Asociația Criticilor de Teatru, a fost prezentată de Maia Morgenstern și Victor Parhon.

Distincția “In memoriam” a fost acordată pentru *George Constantin*, un actor “intrat în istoria teatrului românesc” • Premiul pentru cel mai bun spectacol al anului: *1794*, după Camil Petrescu, Georg Büchner, Peter Weiss, regia Alexandru Dărie, la “Bulandra” • Premiul pentru cel mai bun regizor al anului i s-a decernat lui Ion Cojar, pentru spectacolul *O batistă în Dunăre*, de D.R. Popescu, la Teatrul Național București • Premiul pentru cea mai bună actriță a anului: Olga Tudorache, pentru rolul titular din *Regina Mamă* de Manlio Santanelli, la T.N.B. • Premiul special al juriului: Coca Bloos, pentru rolul “Doamna Hardcastle” din *Noaptea incurcăturilor* de Oliver Goldsmith la Teatrul Mic și Mihaela Arsenescu Werner, pentru rolul “Beatrice” din *Efectul razelor gamma asupra anemonelor* de Paul Zindel, la Teatrul Național din Iași • Premiul pentru cel mai bun actor al anului: lui Cornel Scripcaru, pentru rolul “Robespierre” din *1794* și Florin Zamfirescu, pentru rolurile “Foquier Tinville” din *1794* și

“Glagoliev” din *Don Juan à la russe* de Gogol la Teatrul Odeon • Premiul pentru cel mai bun scenograf al anului: Maria Miu, pentru *1794* și *O batistă în Dunăre* • Premiul pentru cea mai bună muzică de scenă: Adrian Enescu, pentru spectacolul *1794* • Premiul pentru cel mai bun debut al anului: Vlad Massaci, pentru *Trei femei înalte* de Edward Albee la Teatrul de Comedie și Petronela Grigorescu, pentru rolul “Tillie” din *Efectul razelor gamma asupra anemonelor* la T.N. Iași • Premiul pentru cel mai bun spectacol de teatru TV: *Don Juan sau dragostea pentru geometrie* de Max Frisch, regia Eugen Todoran, în rolul principal: Adrian Pintea, redactor: Ioana Prodan; Teatrul Național de Televiziune – TVR • Premiul pentru cel mai bun spectacol de teatru radiofonic: *Dumnezeu să binecuvînteze America* de Petre Barbu, Teatrul Național Radiofonic, Radio România, redactor Doina Papp, regia Attila Vizauer • Premiul pentru forme teatrale alternative: Gelu Colceag, autorul spectacolului *Cazul Gavrilescu* după Mircea Eliade, la Nottara • Premiul pentru teatru de pantomimă: Dan Puric, autor al spectacolului *Toujours l’amour* la T.N.B. • Premiul pentru plastica expresiei corporale: Răzvan Mazilu, interpretul spectacolului *Jocul de-a Shakespeare*, la T.N.B. • Premiul pentru cel mai bun proiect cultural al anului: Cristian Theodor Popescu, autorul spectacolului *Copiii unui Dumnezeu mai mic* de Mark Medoff, la “Compania 777” •

Premiul pentru carte de teatru: Ludmila Patlanjogu, pentru *La vie en rose* cu Clody Bertola, Humanitas • Premiul pentru management și învățămînt artistic: Mihaela Tonitza-Iordache, profesor la Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică “I.L. Caragiale”, catedra de Teatrologie, director Teatrul Țandărică • Premiul pentru cel mai bun director de festival al anului: Constantin Chiriac, directorul Festivalului Internațional de Teatru – Sibiu • Premiul pentru păstrarea memoriei teatrului românesc: Virgil Petrovici, autorul volumului *Macbeth cu măști – Caietul unui spectacol* de Ion Sava, Editura Tehnică • Premiul pentru afirmarea teatrului românesc în lume: Teatrul Național Craiova • Premiul pentru mecenat artistic: Ingrid Wlezek, director general al Tuingdor-Mitsubishi, sponsor al ultimelor trei ediții ale “Premiilor Criticii” • Premiul de excelență: Liviu Ciulei, ctitor al perioadei moderne a Teatrului Bulandra, la împlinirea a 50 de ani de la înființare • Premii pentru întreaga activitate: Ninetta Gusti, Carmen Stănescu, Ion Lascăr, Colea Răutu.

Alți sponsori, în afara celui premiat, sînt: “România liberă”, “Evenimentul zilei”, “Curierul național”, Primera, IMSAT Muntenia, Zal(ic) SA, SC Panificație Dolj, Hotel Majestic, NANE SA, PRUNDEVILCHIM – Vâlcea, ONACVA, Scala Galaxy. După cum se vede, concurență mare la premiul pentru mecenat artistic de anul viitor.

Premiile de creație ale Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor pe anul 1997

Marele Premiu: Aurel Stroe - Pentru întreaga activitate.

Premiul pentru muzică simfonică: Doina Rotaru - *Florillegium* - Concert nr. 4 pentru flaut și orchestră de flaute ♦ Premiul pentru muzică de cameră: Anatol Vieru - Cvartet de coarde nr. 8 ♦ Premiul pentru lucrare corală amplă: Felicia Donceanu - *Clopote la soroc* - 4 clamări pentru cor mixt și percuție, pe texte de Edgar Allan Poe ♦ Premiul pentru miniatură corală: Christian Al. Petrescu - *Le pont Mirabeau* - cor mixt a cappella, versuri: G. Apollinaire ♦ Premiul pentru lucrare didactică: Dan Buciu - *Inquiétudes* - pentru 2 flauti ♦ Premiul pentru muzică instrumentală: Anton Șuteu - Pentru albumele de autor *Capricorn* și *Taur* din ciclul *Muzica zodiilor* ♦ Premiul pentru muzică ușoară: Ionel Tudor - *Să nu ne spunem adio* - Versuri: Andreea Andrei ♦ Premiul pentru monografie: Cristina Maria Sârbu - *Hans Werner Henze și creația sa lirică*; Grigore Constantinescu - *Oglinzile unei vieți*, Tudor Ciortea ♦ Premiul pentru istoriografie: Vasile Iliuț - *O carte a stilurilor muzicale - De la Wagner la contemporani* (III) ♦ Premiul pentru critică muzicală: Iosif Sava.

Soluții de supraviețuire

ÎNTOCMAI ca eroii peliculei *Gol pușcă* în scena finală, interpreții au trecut și ei prin nemăsurate emoții filmând un autentic număr de striptease în care rămân... goi pușcă. Robert Carlyle, actorul din rolul principal, mărturisește: "A fost al dracului de îngrozitor. În fața noastră erau trei sute de femei care urlau, iar momentul în care am rămas dezbrăcați va rămâne viu în memoria mea încă multă vreme de-acum încolo". Figuranții, în majoritate femei, care participă alături de actori la scena cu pricina, au venit la filmare după un anunț în oraș, anunț prin care erau invitați să vadă gratuit un spectacol de striptease. Astfel încât ceea ce s-a filmat a fost în fapt un show live, pe care actorii l-au trăit ca atare, mai mult decât l-au jucat. "Scena s-a turnat pe parcursul a două zile și jumătate, dar în cea mai mare parte a timpului am avut hainele pe noi, iar publicul se cam plictisise. În sfârșit camera a trecut în spatele nostru și am făcut întreaga scenă de striptease ce s-a încheiat cu 10 secunde de frisoane pentru noi", mai povestește același Robert Carlyle.

Depășind anecdotele legate de filmări, vom spune că la numai 33 de ani, regizorul britanic Peter Cattaneo debutează cu o peliculă absolut în contra curentului. Cu o lipsă a prejudecăților demnă de invidiat, înlocuiește rețetele arhicunoscute, garanția indiscutabilă a succesului, cu o poveste puternică, simplă și numai aparent lipsită de

Gol pușcă/The Full Monty (producție 1997, distribuit de Guild Film România). Regia: Peter Cattaneo; scenariu: Simon Beaufoy; cu: Robert Carlyle, Tom Wilkinson, Mark Addy, Lesley Sharp.

miză. O poveste abil condusă către un final puțin așteptat și inteligent pregătit de-a lungul celor 90 de minute de proiecție.

Realizatorii au renunțat la întregul arsenal ce transformă astăzi un film mediocru într-o lovitură de box-office. Nu există în acest film compromisuri numai pentru a avea un nume la modă pe afiș; actorii sînt aleși exclusiv în funcție de calitățile și disponibilitățile lor legate de personajele scenariului. Simon Beaufoy, scenaristul, și-a asumat riscul de a înlocui super-eroii, ce excelează în bine ori în rău grație unor calități/defecte cituși de puțin credibile, cu personaje umane, naturale. S-a optat pentru personaje - victime ale șomajului, nu ale unor criminali în serie ori ale unor catastrofe unele mai spectaculoase decât altele. S-a recurs la relații firești între oameni, în detrimentul convenționalelor povești de dragoste al căror happy-end este previzibil încă din pregeneric. În sfârșit, au fost ignorate cu nonșalanță efectele speciale, computerizate au bă, tocmai atunci cînd aproape nu mai există peliculă care să nu le suprasolicite.

Aceste premise sînt dublate de talentul actorilor, de inteligența regizorală, de umorul și finețea scenariului. Povestea celor șase personaje, toți șomeri, fiecare cu drama sa (o mamă paralizată, un copil preluat de nevastă după divorț ș.a.m.d.), fiecare cu singurătatea sa (v. scena celui salvat de la sinucidere și nu numai), fiecare cu spaimile sale, imbină un dramatism real cu comicul de situație într-o succesiune echilibrată care conferă peliculei un al doilea nivel de "lectură" ce depășește simpla destindere prin hohote de ris. *Gol pușcă* este mai mult decât un story de-

spre șomeri și mai mult decât un simplu divertisment ce-ți asigură o efemeră bună-dispoziție. Este un film despre prietenie, despre optimism atunci cînd pămîntul îți fuge de sub picioare, despre solidaritate și despre bucuria de a face ceva. Chiar dacă acest ceva este o trăznaie. Personajele rezistă și rămîn credibile în situații ce nu li se potrivesc fizic, căci ele însele încep să nu se mai ia în serios de la un moment dat încolo. Scena spectacolului final este și ea ferită de vulgaritate sau eșec de vreme ce totul se transformă într-un joc-pariu: o facem sau nu o facem. "Dacă o facem, măcar să ne distrăm" pare a fi motto-ul celor șase curajoși, care inițial numai de distracție nu aveau chef.

Discursul cinematografic dezvoltă ideile de mai sus cu căldură uneori, cu ironie alteori, dar întotdeauna într-o manieră ce evită subtil tezismul sau orice nuanță moralizatoare. Secretul și succesul filmului *Gol pușcă* rezidă în dualitatea mesajului transmis. Pelicula oferă două soluții de supraviețuire - prima este cea a eroilor săi (și nu ne gîndim la supraviețuirea prin banii cîștigați prin spectacol, ci la cea obținută prin experiențele acumulate de-a lungul pregătirii show-ului); cea de-a doua soluție se referă la filmul european și la a sa supraviețuire. Regizorul Peter Cattaneo, alături de echipa sa, propune, într-un context supra-saturat de monștri, orori, explozii și nenorociri artificiale, un discurs sincer despre indivizi comuni și întâmplări "adevărate". Într-un timp în

Trupa de șoc din *Gol pușcă*

care bugetele filmelor depășesc orice imaginație, *Gol pușcă* demonstrează că se pot obține încasări remarcabile și cu un film realizat cu costuri reduse. Astfel, *Gol pușcă* ar putea marca începutul unui nou stil european de a gîndi filmul și de a face film. Fără farafasticuri intelectualisto-artificiale, cu naturalețe, originalitate, talent și fără a eluda latura umană a poveștii și a personajelor.

Să m'ri amintim și că *Gol pușcă* a adăugat la palmaresul său patru nominalizări la premiile Oscar: pentru cel mai bun film, cea mai bună regie, cel mai bun scenariu original, cea mai bună muzică. Importante nu sînt atît nominalizările în sine, cît mai ales faptul că un astfel de film, deși înconjurat de coloși (în materie de buget și efort tehnic) precum *Titanic* (și el nominalizat la Oscar la 14 categorii), a ajuns printre cele cinci pelicule desemnate fiecare în parte drept posibil "cel mai bun film" al anului 1997. Să sperăm că după ce a fost declarat cel mai bun film european al anului 1997, *Gol pușcă* va înregistra pe lista distincțiilor sale și, cel puțin, un Oscar. Deși, în cetatea industriei filmului, surprizele sînt atît de rare. Pe cît de rar un costum *haute-couture* iese pe banda unei fabrici de confecții. Oricum ar fi, noi îi dorim succes.

Miruna Barbu

La Operă în Germania și Franța

SĂ O RECUNOAȘTEM, pentru mulți dintre noi o călătorie poate constitui un pretext pentru un eventual periplu spiritual; iar muzica însăși poate deveni o motivație a drumeției de la o instituție muzicală la alta, între zone culturale și spirituale diferite. O facem cu încercarea firească de a discerne diferențieri specifice, de a reține semnificații ale actelor de cultură, concepții, mentalități, tradiții. Cu puțin timp în urmă am avut prilejul și bucuria de a audia mai multe spectacole de operă la Stuttgart, la Nisa, de a audia concerte camerale susținute, unele dintre acestea, cu participarea muzicienilor originari din România.

Actualmente, marile scene germane se constituie în adevărate uzine în care se fabrică producții de operă unele dintre acestea cu totul impresionante. Profesionalismul este incontestabil iar perfecționismul - chiar atunci cînd nu sunt atinse cote supreme - se află la el acasă. Unele teatre sunt dominate de regizori, altele de personalitatea dirijorului. Super-vedetele artei lirice vocale sunt invitate cu prudență. Cu ani buni în urmă, la Opera Comică din Berlin, dominantă era personalitatea regizorului Walter Felsenstein; montarea sa la "Otello" de Verdi, realizată la celălalt teatru berliniez, cel de pe "Unten den Linden", era copleșitoare prin tenta sa wagnerianizată, în tonuri închise, brun-cenușii. În zilele noastre, la același teatru, dominantă este personalitatea dirijorului Daniel Barenboim. La teatru din partea de vest a orașului, la Opera Germană, puternică se profilează a fi astăzi personalitatea regizorului Götz Friedrich, cel care a montat coproducția berline-

zo-vieneză a "Oedip"-ului enescian, în stagiunea trecută. În rolul titular a apărut și va reapare la București, în toamna viitoare, în cadrul Festivalului Internațional "George Enescu", basul Monta Pederson. La Berlin, spectacolele au fost dirijate de Lawrence Foster, actualul director al festivalului bucureștean. Lui îi datorăm prima imprimare în variantă CD a operei "Oedip" cu o prestigioasă echipă "all stars"; lui îi datorăm reluarea în concert a capodoperei enesciene la Paris, în ianuarie trecut, la Théâtre des Champs-Élysées. Regizor de largă circulație în spațiul german, Götz Friedrich stabilește în montările sale un bun echilibru între îndrăzneala viziunii scenic-regizorale și natura însăși a muzicii. În viziunea sa, la Opera de Stat din Stuttgart, am urmărit "Cavalerul Rozelor" de Richard Strauss, o montare cuminte, chiar prea cuminte, aservită total geniului dramatic al lui Hugo von Hofmannsthal. Tot aici, în actuala stagiune, poți urmări o altă colaborare - aș numi-o - fantastică între muzică și textul dramatic, între Mozart și Emanuel Schikaneder, în "Flautul fermecat". Regia suedezului Peter Oskarson urmărește într-o desfășurare largă, chiar fastuoasă, momentele ritualului masonic de investitură dar cedează în fața tentației amănuntului pitoresc parazitând acțiunea cu personaje fictive, mute, deloc funcționale în contextul dramei. (Mozart însuși urmărit de spectrul morții).

Trec peste faptul că o feerie muzicală cum este "Hänsel și Gretel" este montată la Stuttgart în culori terne cu o imaginație regizorală în adevăr pedestra, deloc adecvată lumii de vis a copilariei; cei care au șansa de a urmări ac-

tuala stagiune pariziană a operei de la Teatrul Châtelet, au bucuria, în schimb, de a urmări aceeași partitură, un spectacol fascinant, de un seducător colorit ce definește lumea basmului prin imaginația scenografului Yannis Kokkos, fost apropiat colaborator al lui Andrei Șerban, actualmente el însuși regizor. În adevăr, se poate spune că marile talente au tentații mari și riscuri pe măsură. Trebuie să menționez că tot la Stuttgart am fost martorul unui debut, poate important, în teatrul de operă. Și nu oricare! Cel al regizoarei berlineze de film, cunoscută și atât de mediatizată Margarethe von Trotta. "Lulu", de Alban Berg, după textul lui Frank Wedekind, este - realmente vorbind - un spectacol mare. La propriu și la figurat. Se prezintă în versiune completă, definitivă în actul final. Durează peste patru ore. Partitura însăși este extrem de dificilă, de pretențioasă, atât în orchestră cât și pentru soliști. În pregătirea spectacolului, dirijorul Lothar Zagrosek, director general muzical al teatrului, din toamna trecută, a cerut și a obținut un număr record de peste treizeci de repetiții! Este o montare ce se înscrie pe linia teatrului epic german dintre cele două războaie, și uzând de detașarea critică, perfect angajată profesional, a actorului cântăreț. Iar tenta expresionistă a spectacolului până spre limitele grotescului, nu rezultă numai din muzică ci, în egală măsură, din detaliile explicitate regizorale ale stărilor de spirit, ale relațiilor dintre caractere. Un spectacol mare dar, prin natura muzicii și a libretului, un spectacol greoi, un spectacol pe care îl percepi pe toată durata sa dacă te cufunzi în muzică, dacă

ești dispus să o faci. Căci, publicul german, răbdător, dornic de a cunoaște noi partituri, acest minunat public de operă, își cam rărește rîndurile spre sfârșitul spectacolului. Este în adevăr lung și obositor pentru o percepție obișnuită. Ce se mai poate viziona la Opera din Stuttgart? "Boris Godunov", spre exemplu, cu celebrul bas gruzin Paata Burchuladze, "Regele Arthur", de Henry Purcell, de asemenea un spectacol extins, mare, cu muzică, cu text vorbit. Partituri ale secolului XX, spectacolele cu "Regele Roger" de Karol Szymanowski, o premieră recentă, dar și, în reluare, "Lady Macbeth din Mzensk" de Șostakovici. Opele verdiane, "Falstaff" și "Simon Boccanegra", acesta din urmă utilizând costume somptuoase drept decor, pe eșafodaje simple, lineare. Teatrul verist al lui Puccini este reprezentat de opera "Boema"; în iulie este așteptată o nouă producție cu "Tosca". "Fidelio" de Beethoven va fi montat începând cu luna martie, sub bagheta celebrului dirijor Michael Gien. "Salomea", de Richard Strauss beneficiază de o regie ce adaptează subiectul la contemporaneitate, iar regizorul Gian-Carlo del Monaco, directorul general al teatrului de operă din Nisa, este prezent la Stuttgart, cu "Paiate" și "Cavaleria rustică", o regie obediță față de text și de muzică. Și tot la Stuttgart au fost deja stabiliți regizorii și dirijorii, de asemenea unii dintre protagoniști, care vor relua aici, într-o nouă montare, Tetralogia wagneriană "Inelul Niebelungilor"... în stagiunile - nota bene! - 1999-2000! Așa-i la nemți.

Dumitru Avakian

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

FILE RĂTĂCITE

21 IAN. 1969 ...Literatura ca spectatorii agitați și nervoși ai unei mari game de box urmărind lupta de pe ring și repetind mișcările, gesturile, acțiunile luptătorilor, *oglundind*, în mod grotesc sau comic confruntarea combatanților.

Nu poți să le zici *umbre*, acestora; întrucât umbrele imită în mod fidel originalul, deși negativ, *pe negativ*, ca umbrele din Peștera lui Platon. Nu. În literatură nu poate fi vorba de aceste proiectări, pe zidul din față (ca și pinza unui cinematograf) ale indivizilor în-lanțuiți, bătuți puternic din spate de Soarele ideilor prime, transcendente.

Arta, sau proza mare, adevărată, nu imită, ci ea surprinde, în plină mișcare, reacțiile pasionale ale personajelor ordinare, sangvinare, furioase, ordinare, cel mai adesea, strînse în jurul unui fascinant ring de box. Domnii de acolo, calmi, parcă nici nu există.

Literatura majoră, oricât de condiționată de politică, sau de constrînsă de ea, sau chiar aservită în mod brutal de ea, nu poate, - în cazul talentelor excepționale, - să repete salturile bezmetice de bestii ori de jivine rănite ale politicii, dominatoare totuși.

Marile personalități trăiesc de două ori. Întîi prin viața lor prezentă, (de pildă, Tiberius), iar a doua oară, istoric, prin viziunea cite unui istoric de geniu - vezi în acest caz *Tacitus*. Însă important,... sau, și mai bine,... sau *chiar necesar*... este ca modelul zugrăvit să dispară o dată cu puterea lui absolută. Au fost și cazuri în care istorici de duzină, trăind o dată cu Împăratul, l-au lingusit în modul cel mai revoltător, *în mod obiectiv*, pentru ca apoi, după moartea Șefului, să-l ponegrească urît de tot, și asta cu atît mai mult, sau exagerat, cu cît umilirea istoricului a fost, la începuturi, mai mare; sau de neiertat. În general, excesele înseamnă, sigur, și lipsuri. De caracter, de toate felurile...

Obsesia madonelor de la galeria națională din Praga. Ele seamănă cu fetele de pe stradă pe care le întîlnesc în minijup, blonde, carnație slavă, atît de albe și de feminine, (genul, îmi suflă la ureche un misogin, care după treizeci de ani se ingrașă, se lătesc, devin imposibile după nașteri și multe gâlulști naționale înghițite)... La Varșovia văzusem prin biserici mulți Cristoși înalți de lemn tăiați, despicați drept în două. Ceea ce însemna, poate, după polonezii mereu șterși de pe harta Europei, mai mult decît o răstignire, - vezi împărțirile repetate ale țării lui Chopin. Mă uitam atent la acești Cristoși despicați în două de sus și pînă jos ca de un fulger fatal; mă uitam, pînă am înțeles că orice popor plin de caracter are o obsesie a lui națională, sau istorică, sau și mai mult, *genetică*... Așa cum de pildă, în Spania, la Madrid, țara soarelui ce nu apunea niciodată dată fiind întinderea maximă a imperiului cu cele două oceane împreună, ce m-a izbit mai mult și ce nu am văzut în nici o altă metropolă mare a lumii, e că pe fațadele edificiilor cele mai înalte și mai mdoerne, pe sticla și aluminiul acestor fațade transparente, impunătoare, curgeau perdele enorme de apă șiroid, ce se prelingeau în jos. Treceai pe sub ele, prin-un tunel, iar

ele, cîzînd, pînă la pămînt se ridicau din nou prin sistemul lor tehnic recuperator, ajungeau din nou sus, și iar se prelingeau în jos, ca și cum cei dinăuntru ar fi locuit într-un imens paralelipiped de apă. Aceasta era, la Spania navigatoare, semnul ei sigur al obsesiei naționale, *Oceanul* străbătut de atîtea ori în epocile lor de glorie.

Chiar și cînd nu mai ești ce-ai fost, arta redescoperă totul, refăcînd totul din ideea latentă a seminției. Noi, cu obsesia Meșterului Manole: nimic nu iese, oricît te-ai munci; deși aceasta apare la suprafață, în primul rînd. Liber oricine să facă orice referire la noi cei de azi, - politică.

...Cu madonele ce mă obsedează la Praga umanistă mutilată de tancuri mai constat un lucru, ...după asemănarea lor cu fermecătoarele fete întîlnite pe străzi; ...faptul că unele țin în brațe Cristul coborît după cruce, în brațe sau în poală; un Crist, care, față de cel polonez, are mîinile *retezate*. Detaliu nemaivăzut. Ca realism. Deși e ceva crud și cinic: un piron mare bătu în palma răstignită se scoate, poate, mai greu, așa încît soldatul roman, cine știe, sau localnicul fanatic, dînd să coboare trupul, și întîlnind dificultatea, retează pur și simplu mîinile de la înăuntru cu paloșul,... cuțitul... sabia. Dar ele. aceste madone îndurerate cu Omul mîntuirii în brațe, ținîndu-l în brațe ca pe un prunc abia născut, ele au sub maramele lor cernite și care seamănă cu cele din centrul Europei un chip, o față fosforescentă, albă sau albicioasă, ca sub efectul unei îndelungi eroziuni. Cum se roade, cu timpul, vopseaua oricărei opere de artă. Aici însă eroziunea nu era decît a originalului, sau a stării originale produsă de însăși intensitatea sentimentului trăit (care poate, cel puțin, să egaleze, într-o secundă, milenara acțiune a timpului asupra lucrării meșterite).

Pe urmă, la Cracovia... Neuitata scenă din *Catedrala* străveche. Fata de nici 18 ani care se ruga în genunchi cu mîinile împreunate, cu capul plecat. Încă nu puteam să-i văd bine trăsăturile, din cauza semi-întunericului din grandiosul lăcaș și din cauza smeririi care maschează orice exceptînd dăruierea. Stăteam și-o priveam cu toată admirația; și pentru că, fiind doar o fată, simplă, dădea dovadă de atîta înfierbîntată credință... Nu am uitat-o nici pînă azi; iar ea nu știe, și nu va ști niciodată că, prin felul ei atît de supus *Cerului*, devenise o eroină... Pe urmă, s-a ridicat. S-a închinat. Invers decît noi. Lucru care totdeauna parcă îmi dă un fel de amețală. Pe urmă s-a întors, și, pe covorul orbitor de lumină pe care soarele Cracoviei îl arunca înăuntru venerabilei Catedrale, prin porticul ei larg, greu de istorie, am urmărit-o pînă am ajuns afară în piața feudală.

Aici, fata s-a oprit, un pic. S-a uitat la lume. Apoi a întins brațele ei gracile și a început să valseze fericită în mijlocul mulțimii care nici măcar nu o lua în seamă. Atunci i-am văzut bine fața. Era, tot ca a unei madone, poloneză aceasta, și care nu adusese încă pe lume propria noastră idee de mintuire sau ispășire...

DIASPORA LA PLURAL

de Paul Miron

Scrisoarea XV

Milano-Brennero
vineri...

Domnișoarei Aglaia Lupan
Rotopânești

Dragă Aglaie,

TATA ȘI MAMA m-au trimis în Germania să învăț limba și moravurile nemțești, iar eu, ca un fiu netrebnic, rătăcesc printre italieni, în acest nemărginit Milano, după capriciile bătrînelui Schuller; el, nestingherit, își plimbă toată ziua prin *giardino* tinerețea nou născută în compania acelei înșelătoare femei. Duminică am ieșit și eu în grădina însoțită să ascult fanfara militară. I-am descoperit pe amîndoi ținîndu-se de mîna sub un copac semeț. Nu știu dacă m-au văzut, dar s-au grăbit să plece spre *Arco della Pace*, monumentul construit de Napoleon la capătul șoselei spre Simplon. Le-am dat și eu pace și am admirat în liniște *arena*, un stadion uriaș, construit tot de Napoleon, cu 30.000 de locuri. Aici se dau spectacole, au loc alergări de cai și tot felul de întreceri sportive.

Doamne, ce minuni am mai apucat să trăiesc! Ca un vis mi-a părut baletul de la Scala unde m-am dus seara. Cîte femei frumoase pe scenă și în sală! Baletul este un fel de teatru cu jocuri și cîntece în care dansatorii se mișcă în virful picioarelor, sar, se învîrtesc, parcă ar merge pe jăratec. Un lacheu îmbrăcat în fir de aur mi-a vîndut un program cu multe poze și scrieri folosite. Așa am aflat că această comedie provine din dansul cu măști din antichitate, ceea ce se întîmplă și la noi de Sf. Vasile. Ludovic al XIV-lea, mare pehlivan și iubitor de panorame, a adus la el la curte mulți artiști care au alcătuit asemenea cîntări și jocuri, dar părintele baletului rămîne Baldassarino Belgioso, un italian care a condus o reprezentatie, în 1581, la curtea regală din Paris. În forma în care apare astăzi la Milano ca și în capitalele Europei, baletul poartă pecetea unei familii de dansatori străluciți, Taglione: Maria și Paolo continuă tradiția tatălui lor, Philippe, un moșneag de 80 de ani, care a asistat și el într-o lojă, duminică, precum și fiica lui Paolo, tot Maria, o copilă de nici 20 de ani. Aceasta a avut rolul principal în piesa "Poștalionul din Lonjumeau", pe muzică de

Adolphe Charles Adam, un compozitor francez, mort, dacă am înțeles eu bine, luna trecută, la Paris.

Luni seara n-am mai putut răbda. M-am dus peste ei în *giardino*. Canonicul a căpătat obraji rumeni și mi-a prezentat-o: "Amica mea, contesa de Landsberg". Eu de colo: "Salute, Franca! Come sta?" - "Va cunoașteți?", se neliștiți liubovățul. "O cunoști pe contesa Lola?" - "Pe contesa Lola, nu, dar pe cameriera domniei sale, Francesca Colani, o știe tot orașul." Francesca îl apucă pe Sculler de reverul surtucului: "Carletto, amore mio, partiamo!", adică: hai, Carole, să fugim! Dar Carletto-Karl voia să afle ce se întîmplă. I-am spus tot. Rezultatul m-a surprins în așa hal, încît am crezut că înnebunesc: "Chiar dacă această *dolce* persoană nu este Lola ci Francesca, eu o iubesc și nu mă mai despart de ea. Du-te tu singur la nemții tăi (uită-te, mi-am zis, cum sînt acum ai mei!), eu rămîn aici cu Francesca." M-a tras energic într-un tufiș și mi se spovedi la ureche: "Nu mai am nici un crețar." Îi dădeau lacrimile. Am scos punga și am împărțit conținutul în două părți egale. Jumătate i-am dat-o lui. Fie primit. "Mulțumesc, prietene!", mă îmbrățișă el. "Am să-ți restitui totul după nunta."

M-am întors la Albergo, am comandat două sticle de Val d'Elsa, le-am băut, dar ciuda tot nu mi-a trecut. Am coborît, m-am plimbat prin oraș și am intrat în Trattoria Isola Bella. La o masă rotundă se veseleau niște tineri simpatici din Napoli. M-am așezat și eu și am comandat: "Bere pentru toți!" S-a cîntat și s-a băut toată noaptea. Am numărat douăzeci de canzoni napolitani; cite pahare am sorbit - nu mai știu.

Mi-am făcut bagajele, am plătit și am pornit-o înapoi spre Brennero. La munte ninge bogat, cailor le ajungea zăpada la burtă. După trei zile am ajuns la München și după multă vreme am avut simțămîntul că sînt acasă. Am intrat în curte la Kaulbach, pe fereastră am zărit-o pe Josefa. Lucra la gherghet. După o lună de rătăciră am fost iarăși fericit.

Cu multă iubire și dor
de la Enache călător.

Universitatea în România...

(Urmare din pag. 3)

IN AL patrulea rînd se cere de la învățămînt să fie multiform și multifuncțional, să califice pentru mai multe meserii, să ofere societății oameni calificați într-un timp redus. În acest sens se vorbește despre un învățămînt superior modular, cu programe de studii mai reduse ca timp, dar care se pot asambla în pachete mai mari, urmărind sporirea unor competențe, dar oferind la fiecare cezură o calificare. La al cincilea punct este vorba despre necesitatea de a exploata cu mai mare responsabilitate această valoroasă resursă care este timpul: perioada de calificare pentru diferite profesii trebuie să fie rațional calculată, așa încît societatea să poată profita cît mai repede și mai eficace de competențele în care a investit și evident fără hiat-usurile costisitoare între "teorie" și "practică", între școală și meserie. Al șaselea criteriu este cel al competiției. Ca să existe competiție între școli,

ca și între universități, e nevoie de două lucruri: de *suprimarea statutului de funcționar* al profesorului, ceea ce înseamnă că el nu poate profesa și nu-și poate menține un post pe viață, dacă nu îndeplinește condiții stricte de competitivitate (activitate profesională, publicații, prezență la manifestări de specialitate, aptitudine didactică) și de *largirea sferei de decizie* în administrația unităților de învățămînt: este absurd ca un director de școală sau un decan să aibă mai puțină putere de decizie administrativă și financiară decît un maestru într-o fabrică de șuruburi. Roman Herzog și-a propus să urmeze exemplul președintelui Clinton și să introducă și în Germania un *national scholastic achievement test*, așa încît părinții, elevii și studenții din toată țara să știe care instituții de învățămînt sînt bune și care mai puțin bune. Nu cred că altele sînt dezideratele pe care învățămîntul românesc trebuie să le aibă în vedere.

CĂRȚI STRĂINE

prezentate de
**Andreea
Deciu**

● Actualitatea editorială ●

Un volum senzațional

MĂ TEM că puțini poeți români realizează de ce privilegiu imens se bucură, ca poeți, în România; mai ales înainte de 1989 statutul lor social era categoric amplificat de acest prestigiu de artiști (uneori chiar și în cazul unor poeți mediocri), relativ lesne de dobândit într-o societate lipsită de eroi și de idoli, și tocmai de aceea dispusă să se refugieze în literatură și artă. Mulți dintre acești scriitori care au gustat elixirul dulce al gloriei și al admirației unui public mai mult sau mai puțin avizat se obișnuiesc greu cu "scăpătarea" de acum. Sigur, lamento-ul lor poate lua multe forme, se poate transforma într-un bocet de generație, sau chiar în funestă prognoză a decesiului cultural. Ideea de bază este, însă, că scriitorul, poetul mai ales, nu mai domnește, ca pe vremuri, în cetate. Dar cu toate acestea poziția socială a literaturii în România, și în alte țări est-europene bănuiesc, este încă una clar privilegiată față de cea a colegului său din Occident. La noi încă apar cărți de poezie mediocre și proaste chiar cu duimul, în vreme ce pe alte meleaguri investiția în genul liric se face rar și cu multă precauție. Mai mult, există încă emisiuni de televiziune dedicate poeziei, deci apariția volumelor nu trece neobservată; există reviste literare care publică pagini întregi de poezie, chiar dacă se știe că mai nimeni nu le citește cu adevărat. În fine, cert este că în România, poezia, bună sau rea, există în mod incontestabil.

Nu același lucru l-aș putea spune despre Statele Unite. Sint suficienți citivi pași în orice mare librărie pentru a observa uriașă discrepanță dintre pereții întregi cu rafturile dedicate prozei (FICȚION) și colțișorul modest al poeziei, îndeobște ascuns undeva între secțiunea de eseuri și cea de critică literară. Iar pe standurile de noi apariții rar am descoperit un volum de poezii. Nu mă îndoiesc că se scrie și se publică poezie în America, dar nu sint deloc sigură că mai există mulți interesați de această sferă a literaturii atât de privilegiată în tradiția artistică a Vestului.

De curînd însă a apărut o carte de versuri în Statele Unite a cărei recepție foarte controversată și intens mediatizată contrazice toate afirmațiile mele de mai sus. *Birthday Letters*, o colecție de poezii semnate de Ted Hughes, poetul laureat al Marii Britanii, a agitat timp de câteva bune săptămîni (și de fapt continuă să o facă) principalele reviste literare

dar și de orientare generală, ca „Time Magazine”, posturile culturale de televiziune și radio, grupurile de discuție de pe Internet, mai toate forumurile de conversație intelectuală din această țară. Contestată de unii ca valoare intrinsec literară, primită cu fervent entuziasm de alții, scormonită pătimaș de feministe, citită cu scepticism de anti-femiști, admirată și detestată aproape în egală măsură, din pricini nemărturisite prea clar, cartea lui Ted Hughes s-ar putea foarte bine să devină cel mai senzațional eveniment literar al ultimului deceniu. Chiar dacă, ironic, nu e un eveniment literar în sensul ortodox al cuvîntului...

Poezie sau poveste adevărată?

BIRTHDAY LETTERS nu este un volum de poezii conceput să fie luat la împlinare și citit de un lector accidental aflat în posesia sa. În spatele cărții stă o poveste foarte importantă, și ea este cea care a dat atît de multă forță versurilor propriu-zise. Este povestea unui mariaj ratat, isprăvit în adulter și sinucidere, între doi artiști celebri, Sylvia Plath și Ted Hughes. Cu douăzeci și cinci de ani în urmă, Sylvia Plath s-a sinucis gazîndu-se în locuința sa și a lui Hughes, la scurt timp după ce acesta o părăsise pentru o altă femeie (care, în treacăt fie spus, s-a sinucis și ea, într-o manieră identică, mai tirziu). Intriga e prea convențională ca să merite multe comentarii: Ea e abandonată și moare, El e infidel și supraviețuiește. În plus, Hughes și-a amplificat enorm grabnic presupusa "vinovăție" păstrînd o tăcere înversunată timp de un sfert de secol. Pentru cei convinși deja că Bărbatul lipsit de inimă din el a ucis-o pe tinăra și nevrotica Plath, această tăcere a fost cea mai bună recunoaștere a culpabilității. Pentru cei nu atît de impresionați de talentele literare ale poetei, sinuciderea nu a fost o surpriză (Plath era în mod clar instabilă psihic, în urma unei traume suferite în copilărie datorită morții premature a tatălui ei, și avusese și o altă tentativă nereușită de sinucidere), iar tăcerea lui Hughes un semn de decență și doliu. În răstimpul celor douăzeci și cinci de ani însă, Ted Hughes a făcut mult mai mult decît să tacă vinovat sau să sufere: el a devenit principalul editor al operelor soției sale, pe care le-a strîns, îngrijit și publicat în cîteva volume, recunoscute a fi cele mai valoroase semnate de Sylvia Plath, dar a și distrus o parte din jurnalul poetei, pentru a-și menaja copiii de șocul pe care

anumite însemnări ale mamei l-ar fi putut provoca.

Actuala colecție de poezii reflectă, cumva, această ambiguitate esențială a lui Hughes: este o apologie extinsă, un soi de disculpăre, dar și o acuză surdă, o răbufnire de resentimente împotriva unei femei care l-a chinuit cînd era în viață și l-a condamnat prin moartea ei la rolul de perpetuu vinovat. Titlul, *Birthday Letters*, se referă la anualele memento-uri dedicate ei de către Hughes; fiecare poezie este o scrisoare de dragoste adresată ei, un fel de căutare a Sylviei Plath; o încercare de a nara și de a explica pentru ceilalți viața alături de ea, dar, mai presus de asta, o încercare de a-și justifica sieși un imens eșec, cel al relației dintre ei. Într-o anumită măsură, *Birthday Letters* are chiar o structură epică, pentru că reface destinația femeii și al cuplului în ordine cronologică, din momentul întîlnirii lor, descris ca un adevărat fenomen cosmic. Este evident efortul intens al autorului de a găsi o explicație rațională a sinuciderii Sylviei Plath, dar în același timp teama de a raționaliza ceea ce e preferabil să rămînă misterios și mistic.

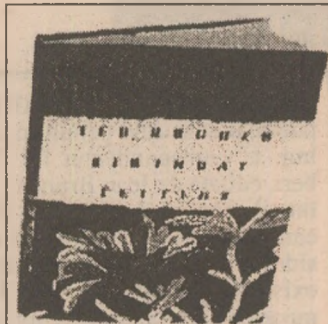
Mai multe voci se întînesc în acest disperat efort justificator: cea a soțului vinovat, a iubitului dezamăgit, a artistului intrigat, a editorului și criticului dornic să înțeleagă cît mai intim persoana a cărei operă practic o apropiază. În fiecare dintre poezii una dintre aceste voci devine predominantă, și m-aș hazarda chiar să afirm că valoarea versurilor, reușita lor estetică depinde într-o anumită măsură tocmai de vocea aleasă. De pildă, una dintre cele mai slabe poezii este cea în care Hughes descrie întîlnirea dintre el și Plath în termenii astrologiei. Voi cita fragmentul în limba engleză, refuzînd însă să îl traduc. Misiia de traducător face obiectul unei întreprinderi intelectuale separate, pe care nu mi-o pot asuma aici: "I left it/ For serious astrologers to worry/ That conjunction, conjunct my/ Sun, conjunct/ With your natural ruling Mars. And Chaucer/ Would have pointed to that day's/ Sun in the Fish/ Conjunct your Ascendant exactly/ Opposite my Neptune and fixed/ In my tenth House of good and evil fame".

Mai ales pentru feministe moartea Sylviei Plath a fost întîmpinată cu furie antimasculină, Hughes acuzat de-a dreptul de crimă indirectă. Katharine Viner declară, în ziarul londonez „The Guardian”, că Plath ar fi putut deveni o "eroină feministă" care să întruchipeze patima și intensitatea care definesc experiența feminină; moartea ei prematură a văduvit, cumva,

ca să folosesc un cuvînt cu adînci conotații pentru feministe, mișcarea culturală a femeilor de o reprezentată fundamentală, care ar fi avut multe de spus despre dragoste, moarte, maternitate, suferință și pasiune. Într-un fel, remarcă o altă feministă, ceva mai temperată, Diane Wood Middlebrook, refuzul lui Hughes de a vorbi despre soția sa atît de mulți ani le-a iritat pe feministe cam în aceeași măsură în care rezerva reginei Elizabeth i-a iritat pe admiratorii prințesei Diana la moartea acesteia. Anumite poezii din *Birthday Letters* le vor consola pe neîmpăcatele feministe; în cele mai frumoase dintre versurile incluse în volum vocea lirică este cea a unui Tristan neputincios, silit să asiste cu disperare la prăbușirea Isoldei lui. Hughes este un cavaler inocent, sedus nu de Plath, la rîndul său pură și candidă, ci de un drog fatal al atracției pentru o femeie puternică intelectual și uman. Departe de a fi vinovatul, el este victima, un simplu actor în drama unei vieți complicate al cărei declin începuse cu mult înainte de apariția sa (într-una din poezii Hughes își aminteste începutul relației lor, autocompătîmîndu-se: "I did not know I was being auditioned for the male role in your drama"). Treptat, victima capătă curajul de a-și acuză călăul, și în versurile de dragoste se strecoară resentimentul, reproșul, îndoiala. Poate cea mai frumoasă poezie din întreaga colecție este cea intitulată "Fever", în care el îngrijește o ea isterică și febrilă, compătîmînd-o pentru suferința ei, dar în același timp întrebîndu-se în ce măsură consumanta ei isterie e autentică. Între două linguri de supă pe care el, devenit astfel spre stupefarea feministelor, polul matern și afectuos, i le oferă bolnavei, bărbatul e sfîșiat între milă, remușcare și dispreț. Ființa pe care o îngrijește îi e în același timp superioară, prin consumul intens căruia i se oferă în întregime, și inferioară prin abandonul pe care nu îl poate controla.

Hughes jonglează în acest volum cu clișee și răsturnări de clișee ale masculinului și femininului: el este nu viril și dominator (cum de fapt îl descrie Plath în propriile ei poeme), ci vulnerabil, empatic și neputincios, în vreme ce ea este nebună, imprevizibilă, periculoasă, ininteligibilă. Deconstruindu-și propria ipostază, Hughes se definește ca victimă a unei femei-simbolice, foarte asemănătoare ce personajul nimfoman din visele descrise de Strindberg în Jurnalul său ocult. Și totuși, tocmai aceste poezii, al căror mecanism tipic apologetic e foarte ușor de depistat, mi se par cele mai reușite

din tot volumul. Ipoteza masculină pe care o elaborează Hughes în *Birthday Letters* e, fără îndoială, neconvingătoare pentru o feministă; în schimb e puternică emoțional și liric, pentru că prin ea e conceput un discurs poetic transparent subiectiv, personal pînă la limita nesincerității. Nici nu cred că Ted Hughes spera sau dorea cu

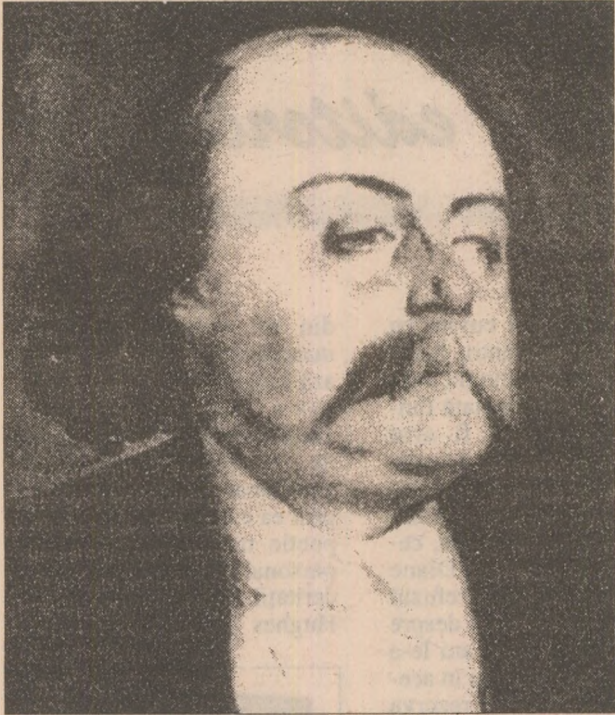

Ted Hughes – *Birthday Letters*, Farrar, Straus and Giroux, 1998, 198 pagini.

adevărat ca această carte să-i aducă un soi de achitare publică; pledoariile morale nu pot fi construite în versuri, în schimb tensiunea unui cuplu în care fiecare încă cere socoteală celuilalt, chiar după două decenii de la moartea unuia din parteneri, este o sursă de poeticitate foarte valoroasă.

Ajung astfel, în final, la cea mai importantă întrebare legată de acest volum, pe care intenționat am evitat-o pînă acum: este *Birthday Letters* un text poetic valoros? Greu de răspuns. Unora dintre criticii americani nu le-a plăcut deloc, mai ales pentru că i-a deranjat faptul că tot tam-tam-ul făcut în jurul cărții este atît de extra-literar, la urma urmelor. Pentru acei puțini dar vajnici urmași ai New Criticism-ului, cartea lui Ted Hughes are prea multe reziduuri de realitate, e prea încărcată cu biografii autentice și problematice în plus, pentru a putea fi analizată cu seriozitate. Alți critici însă nu numai că nu au fost deranjați de subtextul "non-fictional" al cărții, ba chiar l-au speculat și reconvertit în pură estetică, descoperind în versurile lui Hughes nu atît o răfuială personală cu Sylvia Plath, cît un pariu între doi artiști, un soi de confruntare de școli și curente poetice. Pentru acești din urmă exegeți unele dintre poeziile cuprinse în volum refac, într-o paralelă subtilă și intenționată, universul liric al lui Plath. Mie cartea mi-a plăcut mult, nu doar pentru că povestea pe care e clădită îi dă, după părerea mea, o intensă energie poetică pe care numai un nebun nu ar fi speculat-o, ci și pentru că miza ei esențială este de a demonstra că nu există decît adevăruri personale, și asta nu numai în poezie.

Către George Sand

Îmi vorbești de critică în ultima dumitale scrisoare...

Croisset, marți,
2 februarie 1869

Ma Chère Maître,*

/.../ Îmi vorbești de critică în ultima dumitale scrisoare, spunându-mi că va dispărea în curând. Eu cred, din

contră, că abia s-a născut. Se opune celei dinainte. Dar nimic mai mult. (Pe vremea lui La Harpe, lumea se ocupa de gramatică. Pe vremea lui Sainte-Beuve și Taine, se ocupă de istorie.) Când vom fi artiști, numai artiști, dar cu-adevărat artiști? Unde ai întâlnit un tip de critică preocupată intens de opera în sine? Se analizează cu mare finețe mediul în care a fost produsă și cauzele care au determinat-o. Dar poetica inconștientă de unde vine? Compoziția, stilul? Punctul de vedere al autorului? Niciodată!

Pentru un asemenea tip de critică ar fi nevoie de multă imaginație și de o mare bunătate, vreau să spun de capacitatea de a te entuziasma mereu gata să funcționeze. Apoi e nevoie de gust, calitate rară chiar și la cei mai buni, așa că nici să nu mai vorbim de el!

Ceea ce mă revoltă zi de zi e că văd punându-se pe aceeași treaptă și o capodoperă și o porcărie. Sunt urcați în slăvi cei mărunți și e micșorat meritul celor mari. Nimic mai prostesc, nici mai imoral.[...]

Te sărut cu drag pe amândoi obraji.

Al dumitale bătrîn,
Gustave Flaubert

...sper să mă obișnuiesc cu golul din jurul meu

Croisset, 21 mai 1869

Chère Maître,

[...] Nu mai simt nevoia (** să scriu, deoarece scriam mai ales pentru o singură ființă [Louis Bouihlet] care acum nu mai este. Iată adevărul! Și totuși voi continua să scriu. Dar îmi lipsește cheful și de asemenea antrenamentul. Sunt atît de puține persoane cărora le place ce îmi place mie, că rora le pasă de preocupările mele! Știi, în tot Parisul, care e atît de mare, o singură casă unde să se vorbească de literatură? Iar dacă întîmplător se vorbește, se au în vedere numai aspectele ei secundare și exterioare, problema succesului, a moralității, a utilității, o oportunității etc. Mi se pare că devin o fosilă, cineva fără legătură cu creaturile înconjurătoare.

Nu mi-aș dori altceva decît să mă arunc asupra unei noi preocupări. Dar cum? Aproape toți prietenii mei sînt căsătoriți, oficiali, se gîndesc tot anul numai la mica lor afacere, în vacanță la vînătoare, iar după cină la whist. Nu știu pe nici unul în stare să stea cu mine o după-amiază ca să citim poezie. Au treburile lor; eu nu mai am nici o treabă. Nu uita că poziția mea socială e aceeași de acum optsprezece ani. Nepoata mea, pe care o iubesc ca pe o fiică, nu stă cu mine. Iar draga mea mamă a îmbătrînit așa de tare încît orice conversație cu ea (în afară de sănătate) a devenit imposibilă. Un trai ca ăsta e prea puțin amuzant.

Flaubert, persoana I

Cît despre Doamne, "mica mea localitate" nu-mi pune la dispoziție, și apoi, totuși!... Nu am putut niciodată s-o amestec pe Venus cu Apollo. Trebuie să aleg, pentru că sînt un om al excesului, un domn dăruit cu totul lucrului pe care-l face.

Îmi repet vorbele lui Goethe: "De dincolo de mormînt, înainte!" și sper să mă obișnuiesc cu golul din jurul meu. Dar nimic mai mult.[...]

Bătrînul dumitale trubadur,
Gustave

Păgînism, Creștinism, Mitocănism

Dieppe, 11 martie 1871

Chère Maître,

Cînd ne vom revedea? De ce nu mi se pare amuzant Parisul? Vai! În ce lume intrăm! Păgînism, Creștinism, Mitocănism: iată cele trei mari etape ale evoluției omenirii. E trist că ne aflăm la începutul celei de-a treia.[...]

Nu mă credeam totuși progresist și umanitar. Oricum, îmi făceam iluzii! Ce barbarie! Ce regres! Mi-e ciudă pe contemporanii mei care mă fac să mă simt ca o brută din secolul al XII-lea! Mă sufocă indignarea! Toți ofițerii ăștia cu mânuși, care sparg oglinzi, care știu sanscrită, dar se înghesuie la șampanie, care îți fură ceasul iar apoi îți trimit cartea de vizită, războiul ăsta pentru bani, toți civilizații ăștia sălbatici mă îngrozesc mai mult decît canibalii. Și toată lumea o să se ia după ei, fă-te soldat! Rusia are acum patru milioane. Întreaga Europă va fi în uniformă. Dacă ne vom lua revanșa, va fi ultraferoce, și nu uita că numai la asta ne vom gîndi, să ne răz bunăm pe Germania! Guvernul, oricare ar fi, nu se va putea menține decît speculînd această patimă. Uciderea pe scară mare va fi singurul scop al tuturor eforturilor noastre, idealul Franței.

Mă amăgesc cu următorul vis: să merg să trăiesc la soare, într-o țară liniștită.

Să ne așteptăm la noi și noi ipocrizii: declamații despre virtute, diatribe despre corupție, austeritate în privința îmbrăcămînții etc. Ridicol desăvîrșit!

Bătrînul dumitale trubadur
prea puțin vesel, Gve

Către Ivan Turgheniev

Din 1870 am devenit patriot

Croisset,
miercuri, 13 noiembrie 1872

Teamă mi-e că răul meu e incurabil. În afara cauzelor personale de mîhnire (moartea, în trei ani, aproape a tuturor celor dragi), situația socială mă copleșește. Da! așa este. Poate că e o prostie, dar așa e.

Mă sufocă Prostia publică. Din 1870 am devenit patriot. Văzînd cum îmi piere țara am simțit că o iubesc. Prusia n-are decît să-și demonteze puștile. Nu e nevoie de ea ca să fim trimiși la moarte. Burghezia e așa de amețită încît și-a pierdut pînă și instinctul de apărare. Iar ceea ce îi va urma va fi și mai rău! M-a cuprins tristețea patricienilor romani din secolul IV. Simt cum urcă din fundul pămîntului o iremediabilă Barbarie.

Sper să crăp înainte să apuce să mature totul. Dar deocamdată nu e prea amuzant. Niciodată interesele spirituale nu au contat mai puțin. Niciodată ura față de tot ceea ce e maret,

disprețuirea Frumosului, detestarea literaturii nu au fost atît de evidente.

Am încercat întotdeauna să trăiesc într-un turn de fildeș. Dar valuri de rahat îi macină zidurile, gata să-l doboare. Nu e vorba de politică, ci de "starea mentală" a Franței. Ai citit circulara lui Simon, care conține o reformă a instrucțiunii publice? Paragraful referitor la exercițiile fizice e mai lung decît cel care privește literatura franceză. Iată un mic simptom semnificativ.[...]

Nu mai pot să vorbesc cu nimeni fără să mă înfurii. Iar orice producție contemporană pe care o citeșc mă face să explodez. Bună stare de spirit! Ceea ce nu mă împiedică să pregătesc o carte [Bouvard și Pécuchet] în care să-mi vîrș tot amarul.[...] Dacă n-aș lucra nu mi-ar rămîne decît să-mi leg o piatră de gît și să mă arunc în rîu. 1870 pe mulți i-a făcut nebuni, sau imbecili, sau turbați. Eu fac parte din ultima categorie. E adevărat ce spun [...]

Al dumitale, Gustave

...prea mari pentru a fi folositori

Joi, 2 iulie 1874
Kaltbad, Righi, Elveția

Alpii [...] se află în contradicție cu persoana noastră. Sînt prea mari pentru a fi folositori. E pentru a treia oară că îmi produc o impresie dezagrebilă. Sper să fie și ultima. Apoi tovarășii mei, dragul meu prieten, domnii străini care stau în hotel! Toți nemți sau englezi înarmați cu bastoane și binocluri. Ieri mi-a venit să îmbrățîșez trei viței care mi-au ieșit în cale pe o păjiste, din umanism și din nevoia de a-mi da frîu liber inimii.

Ca să-mi ocup timpul voi încerca să clarific două probleme foarte încălcite. Dar mă știu prea bine, aici n-am să fac nimic. Pentru locurile astea ar trebui să ai douăzeci de ani și să te plimbi cu iubita. Castelașele care se oglindesc în apă sînt cuiburi pentru îndrăgostiți. Cum ai mai strînge-o în brațe pe marginea prăpastiei! Ce desfătare, culcați pe iarbă, cu melancolia în suflet și cu albastrul deasupra capului! Dar asta nu mai e de noi, bătrîne, iar de mine n-a prea fost niciodată.

Repet că este îngrozitor de cald; munții, cu virfurile acoperite de zăpadă, sînt scinteietori.[...] Domnii călători, închiși în camerele lor, transpiră și beau. E înspăimîntător cît se poate bea și mîncă în Elveția. La tot pasul, circiumioare și restaurante! Servitorii de la Kaltbad au o ținută ireproșabilă: costum negru, de la șapte dimineața; și cum sînt foarte numeroși, ai impresia că ești servit de un întreg popor de notari sau de o mulțime de invitați la o înmormîntare: te gîndești la a ta, e vesel.

Al dumitale, Gustave

Către Edmond Laporte

Interdicția fumatului mi se pare o imbecilitate

[Paris], sîmbătă seara,
11 decembrie [1875]

Bătrîne prietene, nu-mi place ce-mi spui de sănătatea dumitale. Anemie? Imposibil! Cuvîntul e la modă, nu-l lua prea tare în serios! Totuși îngrijește-te și, deîndată ce vei putea, vino să stai la Paris cît mai mult posibil.[...]

singular

Interdicția fumatului mi se pare o imbecilitate, orice s-ar spune. Dacă e să te iei după esculapii noștri moderni, omenirea nu cunoștea nici o boală înainte de apariția alcoolului și a tutunului. Și toate neajunsurile provin de la aceste două surse de mîngiere.

Cit despre femei... în privința asta întreabă-ți șalele. Am să încerc și eu să visez.[...]

Nepoata, nepotul și servitorul meu Emile au fost îndurerăți aflând că domnul Laporte nu se simte bine.

Pe curînd, dragă prietene.

Te îmbrățișez.

Al dumitale, Gustave Flaubert

Către George Sand

Omul nu e nimic...

Paris, sfîrșitul lui decembrie 1875

[...] Fac tot ce îmi stă în putință ca să-mi largesc mintea și lucrez cu toată inima. Restul nu depinde de mine. [...] Cred [...] că artistul nu trebuie să fie prezent în opera lui așa cum nici Dumnezeu nu e în natură. Omul nu este nimic, opera este totul!

[...] M-am străduit întotdeauna să pătrund în miezul lucrurilor și să mă opresc asupra celor mai mari generalități.[...] Mi se pare de-a dreptul nesemnificativ orice detaliu tehnic, orice informație locală, în fine, latura istorică și precisă a lucrurilor. Mai presus de orice caut *Frumusețea*, pe care tovarășii mei o urmăresc în chip mediocru.[...]

Încerc să gîndesc bine ca să scriu bine. Dar țelul meu este acela de a scrie bine, și nu ascund acest lucru. Îmi lipsește "o perspectivă foarte fermă și vastă asupra vieții". Ai de mii de ori dreptate! Dar te întreb care e soluția. Nu vei risipi întinericul cu ajutorul Metafizicii, nici pe cel din jurul meu, nici pe cel din jurul altora. Cuvintele Religie, Catolicism, pe de o parte, Progres, Fraternitate, Democrație pe de alta, nu mai răspund exigențelor spirituale ale momentului. Dogma cea nouă a Egalității, susținută acum de Radicalism, e dezmințită experimental și de Fiziologie și de Istorie. Nu văd mijlocul de a stabili acum un Principiu nou, după cum nu-l văd nici pe acela de a le respecta pe cele vechi. Caut așadar fără să o găsesc luea de care să depindă tot restul.

Pînă atunci îmi repet cuvintele pe care mi le-a spus într-o zi bătrînul Littré: "Vai prietene, Omul este un compus instabil, iar Pămîntul o planetă inferioară".

Nimic nu mă mai susține în afara speranței de a o părăsi în curînd și de a nu ajunge pe alta care ar putea fi și mai rea. "Aș prefera să nu mor" cum spunea Marat. Vai! Nu! Destul! Destulă oboseală!

Te îmbrățișez cu dioșie, chère bon maître adorable.

Al dumitale CRUCHARD din ce în ce mai recalcitrant.

Prezentare și traducere
Marina Vazaca

(* În cazul scrisorilor adresate lui George Sand am păstrat în original formula de adresare *Ma chère Maître* (femininul *draga mea* combinat cu masculinul *maestre*) pentru că redă tandrețea complice precum și prețuirea lui Flaubert față de bătrîna scriitoare, care avea să moară în 1876.

(** Toate sublinierile aparțin autorului.

Londra

Festivalul Internațional de Mimă

UNA dintre manifestările cele mai reprezentative ale mișcării avangardiste contemporane din teatrul britanic a constituit-o Festivalul Internațional de Mimă de la Londra, care, transformând, timp de două săptămîni (10-25 ianuarie 1998) marginalitatea în centralitate, a adus cu sine o instituționalizare - fie și temporară - a unui interes pentru mișcarea scenică, teatrul fizic, mască și expresivitate non-verbală pe care le putem detecta nu numai la nivelul de "theatre on the fringe" (termen preluat din manifestarea ce precede Festivalul de la Edinburgh - The Edinburgh Fringe, unde s-au lansat de-a lungul anilor nenumărate companii inovative în teatrul britanic, și nu numai), ci chiar în teatrul *mainstream*. În acest din urmă sens, mi se pare extrem de relevant, în *Hamlet*-ul lui Matthew Warchus cu Royal Shakespeare Company, la Barbican Theatre din Londra, jocul personajului titular (remarcabil interpretat de Alex Jennings) în scena piesei în piesă, în care Hamlet - deghizat într-un fel de Chaplin și arogându-și prin machiajul de clown, dreptul la comentariul caustic - dublează pantomima actorilor, mărindu-i semnificația și îmbogățind-o cu conotații contextualizante, adresate de fapt publicului contemporan.

Despre clownul tragic și despre condiția ambiguă a identității umane, într-o contemporaneitate a multiplicității camavalești și a confuziei generalizate "vorbea" și spectacolul șocant, dar de maximă forță, *The Red Zone* al companiei De-revo din St. Petersburg, în care spectatorii erau invitați să participe nu numai ca interpreți ai unor sensuri codificate ce pendulau între violență și haz, ci să facă parte efectiv din jocul mim al celor cinci actori, spre marea uluire a publicului londonez relativ conservator din Purcell Room (Royal Festival Hall).

Cît de importantă este masca în mimă, o știm din semnificația originară a acesteia: în mima ritualică, trupul întreg devenea o mască ce ascundea identitatea individului, conferindu-i în schimb aparența spiritului care-l posedă. În acest sens, compania internațională Peepolykus, cu spectacolul său *I Am A Coffee*, proclama extazul bufonic al transformării în obiect, meditație extrem de sugestivă asupra condiției umane. Trupul uman ca obiect - o negare de maximă forță a identității individului contemporan - a fost și tema celor două spectacole ale dansatoarei La Ribot din Spania, care, într-o evoluție plină de accente suprarealiste și dadaiste, proclama protestatar obiectualitatea nudului uman, de gâtul căruia atârna provocator o pancartă pe care scria "Se vende".

Că granița relativă dintre om și obiect, dintre clown și marionetă, poate fi cu ușurință încălcată - un mod de a spune că în afara scenei n-ar trebui, de fapt, să fie tot așa -,

au demonstrat-o spectacole precum ar fi *Lunch with Mr Punch* (cu The Punch and Judy College of Professors, reiterând tradiția lui Mr Punch, marioneta britanică națională) sau *Dust... A Clown Adventure*, cu Brenda Waite și Sue Arnold din Australia, prezentând clowni terorizați de mobilele din jur, care nu dau voie prezentului să scape de obsesiile trecutului, sau Circus Ronaldo din Belgia, reinviind *commedia dell'arte* într-un spațiu de circ, al jocului ridicat la rang de regulă. Tot despre joc și condiția aparent ludică a clownului, care ascunde, dincolo de masca sa, un sens tragic (etimologia cuvîntului "mască" trimite de fapt la sensul său inițial de giulgiu, mască mortuară sau chiar mortul însuși, revenit printre cei vii ca spirit malefic) au fost și spectacolele britanice *Average White Girl* (în care Kirsty Little caută modalități de exprimare a identității feminine în spațiul de circ, printre trapeze și picioroange) sau *The Singularity*, în care Paka, unicul actor din trupa Black Hole, întruchipa pe scenă, prin mijloace de vaudeville și clownerie macabră, condiția tragicomică a uitării căreia omul îi e inevitabil sortit.

mul spectacolului *Don't Laugh It's My Life*, pe care compania l-a oferit de astă dată publicului tînar de la BAC Theatre din Londra. Femecești de căldura, ospitalitatea și entuziasmul debordant al publicului român, membrii companiei au intenția de a reveni în România în septembrie viitor, cu spectacolul acesta sau poate cu următorul (ale cărui secrete, nematerializate scenic, nu putem încă să le divulgăm) și cu o serie de workshop-uri prin care regizorul John Wright își propune să inițieze cît mai mulți dintre actorii și regizorii tineri din România - așa cum a făcut-o la Londra în seria de workshop-uri intitulate *Art of Anarchy* - în misterele interpretative ale teatrului fizic, cu conotații anarhice și de farsă, în funcțiile măștii sau jumătății de mască balineze în teatrul contemporan și în felul în care relația dintre personajele mascate și cele nemascate poate îmbogăți semnificațiile jocului scenic.

Spectacolul *Don't Laugh It's My Life*, inspirat din *Tartuffe*, comedia lui Molière, explorează subtil riscurile fanatismului religios care, într-o contemporaneitate a lipsei de sensuri morale, poate duce la sfărîmarea legăturilor din in-

Actorii companiei *Told by an Idiot*

Și nu în ultimul rînd, desigur, despre clown ca reprezentare fidelă a situației omului în societate, despre obsesie și universalitatea ei atemporală, despre joc și mimica adesea mai elocventă decît replicile verbale - simplificate, de altfel, la maximum, ca și în spectacolele mai vechi - au avut multe de spus actorii companiei *Told by an Idiot*, de care publicul român fără îndoială că își amintește de la București: British season, în mai 1995 (cu spectacolul *On the Verge of Exploding*, inspirat după *Un veac de singurătate* de Gabriel García Márquez, la Teatrul Bulandra - Grădina Icoanei) și în martie 1997 (cu spectacolul *You Haven't Embraced Me Yet*, la Teatrul de Comedie). Turneele din România, într-adevăr, figurează la loc de cîinste în progra-

teriorul familiei și, în ultimă instanță, la escrocherie și anihilare. Interacțiunea celor șase personaje este subtil nuanțată de faptul că trei dintre ele poartă măști ce le acoperează jumătatea de sus a feței - imobilizînd-o într-o expresie unică ce sugerează acceptarea necondiționată a posedării de către spirit (ca în mima rituală, studiată de Mike Chase, creatorul măștilor, chiar în Bali) -, în timp ce celelalte trei nu sunt mascate, avînd astfel acces la o paletă mai largă de expresii prin mimica facială. Iată o adevărată artă a atitudinii, cu clare trimiteri către societatea britanică (și nu numai) a vremurilor noastre. Poate vom afla mai multe la București, în septembrie.

Maria-Sabina Draga

Lupta dintre poezie și ființă

UNUL dintre semnele certe ale maturității unui critic este intensitatea și persistența neliniștilor sale, care îi articulează produsele într-un proiect de amplă deschidere. Ultima carte a lui Vasile Popovici, de pildă, le înseriază simptomatice pe cele precedente, revelându-le etimonul spiritual. Prin disocieri, asocieri, aproximări succesive autorul trădează un neastimpăr al gândului, o interogație permanentă vizînd teatrul literaturii și pe cel al lumii, tensiunile întemeietoare ale comunicării în viață și în carte sau raportul dintre personaj și persoană. Pe scurt: *relația dintre ființare și artă*, stea fixă a constelației sale de scrieri de pînă acum.

Intitulat simplu *Rimbaud* (Cluj, Ed. Echinox, 1997), volumul crește din această *Arhitemă* a scrisului său. Titlul cultivă și stimulează echivocul. Care dintre numeroșii omonimi este protagonistul ei - cel de hirtie, sau cel în carne și oase, vizionarul, revoltatul, fiul iubitor, negustorul, peregrinul? Criticul caută răspunsul întrebărilor sale în viscerele operei, pornește de la ea către om, nu invers. Dacă de regula autorii se lasă zidiți în propria creație, devenind neinteresanti ca indivizi pur și simplu, Rimbaud - demonstrează convingător Vasile Popovici - s-a ridicat deasupra artei, s-a pus mai presus decît ea.

Epistema modernă a descoperit că, într-un anume fel, Eul este străbătut de limbaj, în mare parte tranzitat de el, mînuit de normele literaturii și ale scrisului. Rimbaud a asumat acest adevăr, l-a ținut lapidar într-o butadă faimoasă (*Je est un autre*), l-a intrupat și l-a biruit. Dacă pe de o parte confirmă lepădarea totală a eului de sine în artă și îi denunță nimicnicia în metafore pregnante ("arama care se pomenește trompetă", "lemnul care se pomenește vioară" sînt doar cîteva dintre ele), pe de alta Rimbaud întărește regula prin propria excepție. Sub condeiul lui Vasile Popovici, scriitorul ilustrează lupta dintre poezie și ființă, înclăstarea pe viață și pe moarte, dintre creație și făptura vie.

Rimbaud reprezintă o deviere de la tiparele curente ale vieții, trădată de timpuriu în *Les poètes de sept ans* - poem de adolescență care îi dezvăluie *omonimia multiplă*. Conform demonstrației lui Vasile Popovici, poetul duce o luptă cutremurătoare contra acestei alcătuirii. El o asumă

tot atît cît o respinge, în final ieșind victorios asupra ei prin supliciu: "Rimbaud - explică interpretul - se ridică amenințător împotriva lui Rimbaud și decide să suprimă o parte din el însuși. Nu se va mai opri din această operațiune de automutilare pînă în ultima zi de suferință. Poezie, proză, fericire, tihnă, sănătate, integritate fizică sînt rînd pe rînd abandonate, distruse, anulate, cu un fel de voluptate a morții, înadins vinate, împotriva extraordinarului arsenal vital ce-i stătea de la bun început la îndemînă(...) S-a ridicat împotriva tuturor darurilor cu care fusese copleșit, și nu a cedat pînă nu le-a învins pe rînd."

În *Les poètes de sept ans*, criticul identifică în germene eurile care l-au locuit pe Rimbaud de la început și care aveau să-i țesea textele, pornind dinăuntru ca viermele care se învelește în gogoasă. Textul scris - în care scormonește cu înversunare și cu perplexitate metodică - este busola care îl ghidează în interpretarea scenariului existenței-creație. Criticul descifrează în filigran, gravat de la început în poezia lui Rimbaud, scenariul imaginii și destinului său, transpus după aceea - *ad litteram!* - în viață. Ceea ce vrea să spună, mai clar, că Rimbaud a trăit *literalizînd, pur și simplu, metaforele proprii poeziei*.

În scenariul critic al lui Vasile Popovici, drama artistică și cea existențială a lui Rimbaud au drept *Prolog* *Les poètes de sept ans* și ca *punct culminant* *Une saison en enfer*. După aceea, textul tace, iar viața îl înmează, supusă, într-un *Epilog* aventuros și dramatic. În poemul de adolescență, *cele trei Euri* diferite au fost numite deja. Destinul poetului nu face altceva decît să le redimensioneze, să scoată în prim plan cînd pe unul cînd pe altul, construindu-și eșafodajul vremelnic pe pivotul lui: "În mod paradoxal - remarcă Vasile Popovici, cu privire la turnantele operei - vremea copilului diurn-pentru-Mamă, nu este cea a adolescenței. Bătălia operei se poartă împotriva lui, cu armele celui umbros și ale celui vizionar. Rimbaud vagabondul, cinicul, vizionarul, revoluționarul, deviantul iese învingător, *pentru moment doar*."

Precizarea criticului e esențială. Iscusit punctate de regia sa speculativă, *Momentele* acestea sînt actele esențiale, punctele nodale decupate

de autor în carte. În final, *Une saison en enfer* prefigurează muțenia definitivă a poetului, anunțînd victoria copilului îndelung și brutal refulat. Prezentarea pe care criticul o face acestui deznodămînt creator merita citată în extenso: "*Une saison en enfer* operează marea schimbare în configurația personalităților sale și produce răsturnarea întregului eșafodaj, ridicînd la suprafața pedepsitoare, statura ființei ascultătoare și împingînd în subterana ei insalubră ființa stercorală. Tot acum se anunță și tacerea copilului vizionar. *Une saison en enfer* este cartea pocăinței, scuza pe care Rimbaud o adresează Mamei, promisiunea de îndreptare."

Oprindu-se asupra lui Rimbaud, Vasile Popovici și-a ales o temă dintre cele mai provocatoare. Ea a alimentat constant exegeze mutual-exclusive, pe cît de numeroase pe atît de vulnerabile. Motiv pentru care criticul își asumă orgolios o sarcină umilă: nu să-l explice, cît să-l *înțeleagă scriînd despre el*: "Nu voi încerca așadar să rezolv contradicțiile lui Rimbaud de dragul unei unități iluzorii, ci mă voi mulțumi să le irasc acolo unde le înțiles, străduindu-mă mai ales să le înțeleg."

Autorul lucrează cu cărțile pe față, forțînd intrarea în laboratorul poetului și în labirintul biografiei sale. Cîutînd un capăt de fir, etalînd și impasurile. În volumul de *Poezii* din 1870, de pildă, el urmărește înfrigorat transmutațiile existențialului în retortele alchimiei poetice, pînă la opacizarea progresivă. În chiar termenii săi: "citînd marile mișcări interioare în muțenia detaliilor pline de concretețe." După Vasile Popovici, procesul rafinat de conversiune prin care caricatura devine feerie și invers, mizează pe un joc pronominal în patru colțuri - între *moi* și *je*, în anumite texte, *on* și *vous* în altele.

Interpretarea *Iluminărilor* este unul dintre punctele în care criticul își contemplă și își evaluează limitele. Nu e vorba, cum s-ar crede, de Vasile Popovici ca un caz în speță, ci de *comentatorul generic al lui Rimbaud*. Evitînd oscilațiile precursorilor săi între temeritate și naivitate, autorul renunță să mai caute o cheie hermeneutică anume, îndoiindu-se că ea a existat vreodată. Asumîndu-și frustrațiile de rigoare, interpretul optează pentru ipoteza că, de această dată, Rimbaud și-a derutat cititorii în mod lucid și fin calculat.

Alt obstacol redutabil pentru comentariul întreprins de critic pe textele originale este talmăcirea românească a acestora. În anumite cazuri, ele *perversesc de-a dreptul litera și spiritul poetului*, forțîndu-l pe Vasile Popovici la o anatomie paralelă minuțioasă a originalului și a traducerii. *Integrala poetică* Rimbaud a lui Petre Solomon este tristul exemplu de școală în materie. Iată de pildă un vers decisiv din *Les Poètes de sept ans*, referitor la relația dintre Mamă și Fiul: "*Elle avait le bleu regard - qui ment*." Versiunea românească din integrală: "*Ea-i arunca privirea albastră care minte*" **e și inexactă și absurdă**. Privirea - albastră - aparține poetului mincinos și reprezintă, evident singura *concesie* făcută mamei decepționate. Versul - conchide Vasile Popovici - trebuie înțeles în felul următor: *Ei îi rămînea (ea se alegea doar cu) privirea albastră - care minte!* Am insistat asupra detaliului fiindcă el ilustrează - metonimic - truda benedictină la care s-a înhamat Vasile Popovici amorsînd exegeza lui Rimbaud.

Critic înzestrat cu organ teoretic, autorul cărții știe că, în cazul de față, raportul de confruntare dintre poet și convenția artistică nu este cel convențional, fiindcă Rimbaud reface orice pe cont propriu. Ca urmare, comentatorul trebuie la rîndul său, să redefiniească - dacă nu să reinventeze - noțiuni ca cele de stil, de convenție, de proză, de poezie, de gen, de logică poetică: instrumente speculative de unică folosință, care se aruncă după întrebuințare.

Scenariul speculativ al lui Vasile Popovici nu este, și nici nu-și propune să fie, altceva decît una dintre numeroasele narațiuni critice, care se pot proiecta cu pornire de la o dramă existențial-creatoare ieșită din comun. Alte interpretări - virtual infinite ca număr - o pot contrazice. Dar ele nu pot anula și suprasensul care se conturează dincolo de evenimentul concret al interpretării. Cartea lui Vasile Popovici ne convinge că miza ultimă a semnificațiilor legate de Rimbaud se află în înclăstarea dintre Verb și Ființare. Mai precis în felul în care *Poezia a știut să modeleze, să anticipeze ființarea și să se lase întruchipată de ea*.

Nu știu dacă poezia europeană a izbutit să-l urmeze într-adevăr pe Rimbaud, așa cum afirmă Vasile Popovici. Mai curînd ea l-a erijat în etalon axiomatic. Căci poetul a deschis un drum pe care l-a parcurs de unul singur pînă la capăt. Dar dacă nu poezia, în mod indubitabil poetică modernă l-a urmat: pentru ea, clivajul dintre cel ce scrie și cel care trăiește devine o normă. Poet pe care poezia n-a reușit să-l cuprindă întru-totul, Rimbaud reunește practic ceea ce teoretic desparte.

Pe cit de memorabil și de radical proclamase ruptura poeziei de ființare, tot pe atît de desăvîrșit a izbutit Rimbaud să le întruchipeze (con)fuziunea.

Monica Spiridon

"Caietele Benjamin Fondane"

DUPĂ ce publicase șase numere din *Bulletin de la Société d'Etudes Benjamin Fondane* (ultimul a apărut în toamna anului 1996), societatea editoare, cu sediul în Israel, condusă de profesoara Monique Jutrin, de la Universitatea din Tel-Aviv, a scos recent de sub tipar primul număr din seria de *Cahiers Benjamin Fondane*, într-o formulă mai cuprinzătoare și o înfățișare grafică îmbunătățită. Sub genericul *Vestigii ale unui «continent fără memorie»* - pe urmele lui Fondane în Argentina, revista oferă (prefată de Monique Jutrin), o secvență de *Correspondență inedită*, în care pot fi citite scrisorile trimise celebrei "Doamne a literaturii argentinene", Victoria Ocampo, întemeietoarea revistei *Sur*, altele adresate prietenilor poeți Fredy Guthmann și Georgette Gaucher, plus o epistolă

către Paul Louis Flouquet, directorul bruxellezului *Journal des poètes*.

Un *Fondane cineast* este cercetat de Eric Freedman, Gloria Alcora și Alain Virmaux (cu date despre filmul realizat de Fundoianu în Argentina, *Tararira*, în 1936, și despre două scenarii inedite. *Notele de lectură*, care au în vedere recent apărutul "discurs nerostit la Congresul Internațional al scriitorilor de la Paris din 1935", sub titlul *L'Ecrivain devant la révolution*, și culegerea de corespondență a scriitorului cu Jacques și Raïssa Maritain, împreună cu *Bibliografia recentă* și rubrica de *Informații* privind manifestările dedicate operei lui Fondane, încheie acest număr dens al noii publicații, care promite alte incursiuni fructuoase în teritoriul biografiei, creației și exegezei fondaniene. (I.P.)

Sondaje pentru o pictură ironică

◆ Vitali Komar și Alexander Melamid formează un tandem malitios. Stabiliți în SUA în 1978, acești doi artiști disidenți sovietici s-au făcut cunoscuți mai ales prin parodiile lor usturătoare la adresa realismului socialist. Dar repertoriul lor e mult mai vast, spiritul mușcător și umorul îndreptându-se și împotriva "artei oficiale capitaliste". Pentru a ironiza gustul popular și snobismul lumii artistice, cei doi conceptualiști s-au folosit de instrumentul omniprezent al societății moderne, sondajul, întrebând prin telefon un eșantion de 1001 americani despre preferințele lor în materie de culori, dimensiuni ale tablourilor, subiecte, forme. Au aflat că 67% din americani vor tablouri mari și că 88% preferă peisajele, în special cele acvatice, dar le place să vadă în peisaj și animale sălbatice și personaje (îmbrăcate). Persoanele "sondate" s-au pronunțat în favoarea reprezentării realiste, iar cit privește culorile, pe primul loc s-a situat albastrul, urmat de verde și roșu. Cei doi și-au continuat ancheta pe Internet și în alte țări (China, Franța, Rusia, Danemarca etc.) și, plecând de la statisticile proprii fiecărei țări, au realizat "tabloul ideal" al fiecărei națiuni precum și contrariul lui, materializarea aversiunilor populare. Cartea ce conține proiectul lor, *Pictură pe baza cifrelor* (Ed. Farrar, Straus & Giroux, New York) e o veritabilă capcană atît pentru ideologi cit și pentru snobi, dovadă prăpastia ce separă arta elitistă de gustul publicului și faptul că artiștii nu trebuie să cedeze cererii pieței.

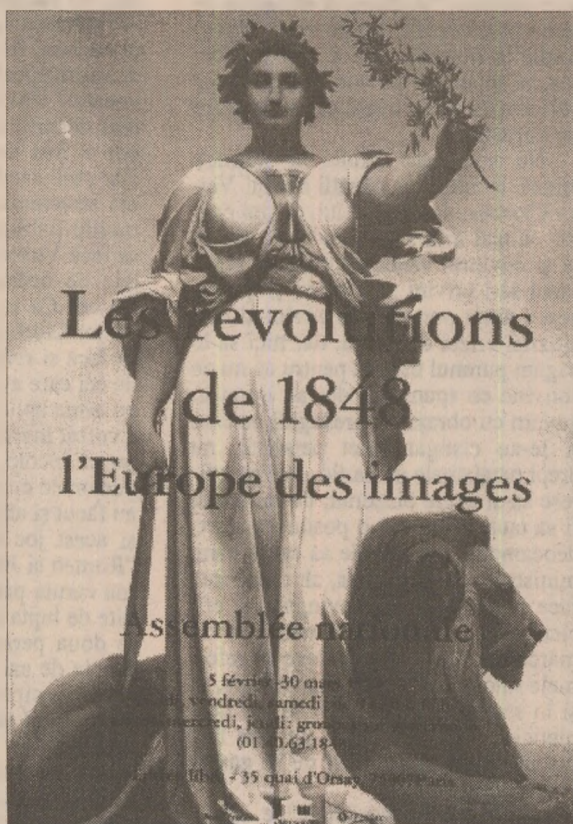
„Commentaire” nr. 80

◆ Revista condusă de Jean-Claude Casanova publică textul integral al comunicării pe care Alain Besançon a prezentat-o în toamna trecută la Institut de France sub titlul *Memoria și uitarea comunismului*, un subiect vast și pasionant, care stîrnește mereu polemici. În aceeași sferă tematică se înscrie și „corespondența” François Furet-Ernest Nolte despre „fascism, comunism și istoria secolului 20”. Dar „clou”-ul numărului este o convorbire cu Mihail Gorbaciiov a lui Bernard Lecomte, căruia i se pare că fostul președinte al URSS n-a ajuns încă la capătul analizei propriului eșec. În orice caz, Gorbaciiov spune că este cu conștiința împăcată și că întotdeauna a fost pe deplin sincer.

1848

◆ Revoluția de la 1848 a surprins o Franță inechitabil divizată: pe de o parte, 200.000 de cetățeni „luminați” (votul cenșitar), pe de alta, restul populației. Monarhia constituțională a lui Louis-Philippe s-a încă-

sale vieți, a instituit între altele sufragiul universal (fără femei) și abolirea sclaviei în colonii (decretată din 1834 în Imperiul Britanic). Revoluția de la 1848 s-a extins în toată Europa, deșteptînd ceea ce istoria va numi „Pri-

pătinat să refuze orice reformă electorală, crezînd că mișcările de nemulțumire se vor stinge de la sine. Dar, în februarie, după cîteva zile de tulburări, cîțiva oameni „sub presiunea celor mulți, în ameteala și spaima triumfului care-i depășea, au decretat Republica, fără să știe că fac un lucru atît de mare”, povestește Victor Hugo în *Choses vues*. Cea de a doua Republică (1848-1851), în ciuda scurtei

măvara popoarelor”. Aceste revolte și speranțe aduse de anul 1848 au fost surprinse de ilustratori, desenatori și pictori - adevărați reporteri ai evenimentelor, ce au înfățișat „la cald”, întreaga lor amploare. Expoziția *Revoluțiile de la 1848: Europa imaginilor*, deschisă la Galerie des Fêtes de l'Assemblée Nationale pînă la 30 martie înfățișează publicului o iconografie impresionantă.

Sfîrșitul altui secol

◆ Misterul care înconjura noul film a lui Stanley Kubrick începe să se risipească: *Eyes Wide Shut* va fi ecranizarea unei proze de Arthur Schnitzler, *Traumnovelle*, ce are ca subiect

fantasmele sexuale ale unui cuplu într-o Viena fin-de-siècle. Se pare că scenariștii au transpus acțiunea într-un New York în pragul anului 2000. Premiera filmului e prevăzută pentru la toamnă.

Gloria lui Cyrano

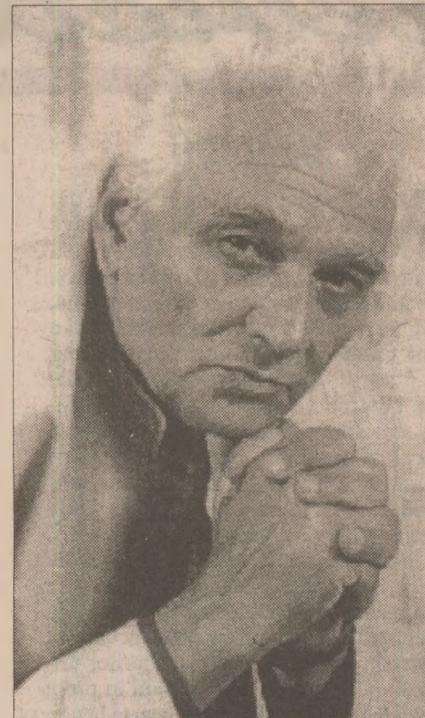
◆ La 27 decembrie 1887 a avut loc la Paris premiera piesei unui autor necunoscut, în vîrstă de 29 de ani, Edmond Rostand - *Cyrano de Bergerac*, piesă ce va cunoaște de-a lungul timpului un fabulos succes, poate cel mai mare din istoria teatrului francez, dramaturgul devenind în toată lumea mai popular decît Racine și Corneille. În cei o sută de ani, piesa a cunoscut sute de montări, de fascinația exercitată de eroul năsos nescăpînd nici regizorii de film (de n-ar fi să amintim decît versiunea hollywoodiană a lui Michael Gordon din 1950, cu José Ferrer în rolul titular, cea a lui Abel

Gance din 1963 și marele succes al lui Gerard Depardieu din filmul lui Paul Rappeneau din 1989). Ceea ce Rostand a întrupat genial în *Cyrano de Bergerac* este frumusețea interioară a omului, noblețea sentimentelor și aspirațiilor în ciuda slăbiciunilor, aspectului respingător, a ridicolului, contradicțiile coabitînd în una și aceeași persoană. Un studiu de „estetică a receptării” în cazul piesei lui Rostand de-a lungul secolului ei de existență ar releva constantele succesului popular al mitului care a devenit Cyrano, cel urît pe dinafară și frumos pe dinăuntru, emoția pe care continuă să o suscite.

Străinul în concepția lui Derrida

◆ Jacques Derrida este în atenția criticii franceze luna aceasta cu două noi volume: *Despre ospitalitate*, scris în colaborare cu Anne Dufourmantelle și apărut la Ed. Calman-Lévy, și *Dreptul la filosofie din punct de vedere cosmopolitic*, textul unei conferințe ținute la UNESCO, tipărit la Ed. Verdier. Primul abordează problema „străinului”, începînd din Grecia antică, raportul dintre ospitalitate și lege, posibilitatea comunicării (inclusiv efectele noilor tehnici, Internetul, de pildă, în definirea identității și în schimbarea raportului străin/familiar), iar cel de al doilea se ocupă de învățămîntul și practica filosofică în lumea actuală, pornind de la opusculul kantian *Ideea unei istorii universale cu punct de vedere cosmopolitic* și subliniindu-i paradoxul: această pledoarie pentru cosmopolitism rămîne obstinat eurocentrică. Derrida e de părere că trebuie făcut un efort în vederea „de-limitării de atribuirea filosofiei originii și memoriei ei greco-europene”, depășindu-se opoziția între eurocentrism și anti-eurocentrism.

Lingvistul poet

◆ Profesor la College de France, eminentul lingvist german Harald Weinrich s-a manifestat de curînd și ca poet. În volumul său de poeme *Spune Schibboleth* (Ed. Alapress, Garching) e vorba, natural, despre limbă și cuvinte, dar nu într-un mod academic uscat, ci inspirat, muzical. „Sîntem în țara poeziei pure” - se entuziasmează „Süddeutsche Zeitung”.

Scriitori și cafenele

◆ Influența cafelei și a cafenelei asupra literaturii este subiectul cărții lui Gérard-Georges Le maire *Cafenelele literare* (Ed. de la Différence), un subiect foarte vast, în timp și spațiu, de vreme ce se întinde de la Orientul secolului XVI la Argentina de azi. El însuși est et cafeinoman, autorul reflectează asupra funcției sociale a cafenelei și antologhează scriitorii lumii grupate în jurul localurilor pe care le frecventau și în care uneori chiar își scriau operele.

Cărți pentru supraviețuire

◆ Printre intelectuali din lumea arabă circula o vorbă: „Cairo scrie, Beyrutul editează și Bagdadul citește”. Dar acum în capitala irakiană e o asemenea sărăcie, încît oamenii își vînd, ca să supraviețuiască, toate lucrurile, inclusiv bibliotecile. Într-un reportaj din ziarul „Asharq al-Awsat” ce apare la Amman se spune că în anticariate,

dar și pe străzi se vînd la prețuri derizorii cărți prețioase - de la marii clasici la tratate științifice și enciclopedii, scriitorii înșiși transformîndu-se în negustori de cărți. Din lipsa de fonduri, biblioteca națională, ce conține comori inestimabile, a făcut apel la generozitatea publică pentru a-și salva de la degradare to-murile.

Anii grizzli

◆ Cînd a revenit în 1968 din Vietnam, unde fusese trimis ca medic, Doug Peacock era aproape autist, bîntuit de imagini coșmariste. Instinctul l-a minat către Vest, către Yellowstone și pădurile din Montana, unde, timp de ani, a urmărit urșii grizzli - „întrupare a înseși naturii sălbatice”. Această întoarcere la natură, pentru a se salva, este povestită în cartea *Anii mei grizzli*, o frumoasă poveste despre sălbăciea umană și armonia fiarelor pădurii, despre îmblînzirea morții și recăpătarea bucuriei de a trăi.

Mame războinice

◆ În desenele animate cu cel mai mare succes în Japonia a apărut în ultima vreme un personaj foarte iubit de public, femeia-războinic, justițiară cauzelor drepte, nu masculinizantă, ci dovînd o înțelegere și o tandrețe materne. În ultimele luni au apărut și romane avînd acest timp de personaj (*Djihadul femeilor* de

Setsuko Shinoda, care a obținut premiul Naoki pentru literatură populară). Experții vad în această preferință a publicului tînar nipon reflexul unei societăți care suferă de pierderea imaginii paterne. În ilustrație - un cadru din desenul animat *Prințesa Monstru*, care, lansat astă-vară, face săli pline în Japonia.

Revista revuistelor

Identități

De la Arad am primit nr. 10-11-12 din revista lunară (devenită forțat, din motive ușor de bănuț, trimestrială) ARCA - un volum de 200 de pagini, cu o machetare și tehnoredactare de invidiat, pe hîrtie bună, gîndit și realizat de scriitori și tehnicieni a căror pasiune și profesionalism transpar din fiecare pagină (redactor șef - Vasile Dan, redactor șef adjunct - Romulus Bucur, redactori - Dorel Dărăban, Gheorghe Mocuța, Dorel Sibii, Gheorghe Schwartz, prezentare artistică - Viorel Simulov, tehnoredactare - Calin Chendea). Pe lîngă poezie (multă), proză, eseu și traduceri, cea mai consistentă secțiune este cea de critică, semnalînd și analizînd numeroase cărți recente. O caracteristică remarcabilă a revistei este că informează succint cu privire la identitatea tuturor autorilor îmbarcați pe ea, procedeu rîspîndit în presa occidentală dar nefolosit din păcate la noi, deși e atît de util. Ponderea o au, cum e normal, scriitorii arădeni deși Arca nu e deloc o revistă provincială, ci, dimpotrivă, un model de eleganță, bun gust și consistență intelectuală. ❖ Publicația în limba română *ORIGINI. Romanian Roots* este editată în SUA de către Gabriel Stănescu și sponsorizată de "LiterArt XXI" - Asociația internațională a scriitorilor și artiștilor români. Nr. 7-8 din ianuarie-februarie '98, ilustrat cu desene de Florin Puca, include în cele 32 de pagini mai ales mărturie despre închiisorile și teroarea comunistă, recenzii la cărți cu aceeași tematică, interviuri cu victime ale aparatului represiv. Există și cîteva texte de și despre legionari, pentru care revista sau sponsorul au oarece simpatie. Cînd legionarii fanatici (scuzați pleonasmul) se numesc Radu Gyr sau Nichifor Crainic, textele acestea au interes pentru istoria literară, fie și pentru înțelegerea psihologiei acestor poeți "angajați". Astfel, mijlocul - deci centrul de greutate - al "Originilor" - cuprinde, sub titlul *Suferința, jertfa și cîntec*, memorii inedite ale lui Radu Gyr din prima detenție, cea din 1938, în lagărele de la Tismăna și Miercurea Ciuc, cu succinte portrete ale camarazilor de "sfîntă luptă legionară", scris într-o tonalitate exaltată și purtînd accentuat marca stilistică a ideologiei de extremă dreaptă, plin

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundației "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

de "aureole de martiri", "nobila biruință a legionarului", "camaraderie înălțată la gradul de unică valoare morală", cultul Capitanului etc. Iată o mostră: "În Vinerea Mare, înainte de Paște, s-a furișat în lagăr știrea condamnării Capitanului la șase luni închisoare. Vestea ne-a ars mai întîi inimile cu pucioasă fierbinte. O respingeam. Vestea nu o puteam primi. Nu puteam admite o asemenea mișelie, atîta ticăloșie sub masca justiției. Ne-a liniștit tot domnul Clime. Capitanul voise aceasta. El alesese de bună-voie răstignirea. Era linia legionară. Nu numai acceptată, dar și hotărâtă de el.[...] În epoca aceea, camaradul Mănzatu și cu mine am lucrat «Imnul Biruinței Legionare»: el muzica, iar eu cuvintele." Textul, comunicat de Claudio Mutti, nu poartă nici o indicație a anului cînd a fost scris. Alt material, un soi de proză semnată de Jean Buki, are ca temă tot dirzenia legionară, de data aceasta în cadrul "reeducării" de la Pitești. Și mai sînt și altele. ❖ Editorul își ia măsura de precauție de a sublinia de la bun început că nu toate punctele de vedere exprimate de colaboratori coincid cu ale sale. Probabil că nici acela al Mirelei Roznoveanu care, relatînd patetic experiența ei de opozantă din aprilie pînă în decembrie 1989, cînd a fost transferată de la *România liberă* la *Muncitorul sanitar*, ajunge la concluzia deplasată că « de la un punct încolo este mai ușor de îndurat o închisoare concretă decît una invizibilă. [...] Pentru cel aflat în închisoarea invizibilă nu exista "afară" ci doar sinuciderea sau colaborarea cu tortionarii.[...] Mai cred și azi că Decembrie 1989 m-a salvat viața; dacă nu s-ar fi întîmplat ceea ce cu toții numim un miracol, chiar dacă regizat de KGB și Securitate, mi-aș fi pus cu siguranță capăt vieții.» Ne-a interesat în mod special și interviul luat de Gabriel Stănescu lui Zăhu Pană, alcătuitorul antologiei de *Poezii din închisori* apărută în 1982 la Ed. Cuvîntul Românesc, și care aduce date noi în "cazul Caraion". Zăhu Pană a fost coleg de detenție cu Ion Caraion la Aiud, la începutul anilor '60: "În timpul reeducării de la Aiud, a găsit o porțiță de scăpare care l-a încântat pe colonelul Crăciun. În loc să-i acuze pe deținuți cu care împărțea suferința, a scris două caiete cu dovezi zdrobitoare împotriva scriitorilor zilei, aflați în funcții foarte mari, în care le dezvăluia întregul lor oportunism. Fac această mărturisire, pentru că - în taină - mi-a dat să citesc aceste caiete. Ele trebuie să se afle la Securitate, și cum recent s-a anunțat în țară că cei care au avut manuscrise confiscate de securitate pot să ceară restituirea lor, caietele lui Caraion vor fi un material deosebit pentru o viitoare istorie a literaturii române." ❖ Mărturie revelatoare și bine scrisă despre Canal și celebrul proces încheiat cu executarea lui Rozei, Vasilescu și Nichita scrie în acest număr Aristide Mircea iar Constantin Eretescu rememorează ședințele de demascare și exmatriculare a circa 20% din studenții facultăților cu profil ideologic din București în anii '58-'59, ședințe prezidate cu zel comunist de Ion Iliescu, cel care nu-și simte deloc conștiința încărcată cu destinele frînte ale atîtor tineri.

Refuglați și ilmițe geopolitice

Vremelnica impresie a senatorilor că dacă vor scăpa de asalturile presei vor avea de cîștigat în imagine a mai produs o criză. Scurtă, onestă și cu ecou. Dar criza cu pricina a scos la iveală un Hopa-Mitica cu totul caracteristic raporturilor dintre politicieni și presă, la noi. Presa a amenin-

LA MICROSCOP

Căderea românească

CRIZA POLITICĂ s-a banalizat, iar adversarii din coaliție se pîndesc la colț - cu asta ne-am ales în ultimele luni, ca spectatori ai telenovelei în care s-a transformat guvernarea României. Cu mica diferență că prețul acestui serial nu e inclus în abonamentul tv, ci e puțintel mai mare. Ilie Șerbanescu și Daniel Daianu vorbeau, separat, mai zilele trecute, de bulgarizarea României. Ceea ce, în autobuzul 368, dimineața, l-a făcut pe un domn să retoriizeze partinic: "A dispărut Bulgaria de pe harta Europei?" Iar pe acest Moțoc al zilelor noastre, care e Victor Ciorbea, să se supere pe vocabularul celor doi miniștri cu înclinații către metafore ale dezastrului.

Nu știu dacă Biblia se numără printre lecturile de capătii ale lui Victor Ciorbea, dar reacția lui, de om care știe că mai întîi a fost cuvîntul, ignoră că și cuvîntul venea de undeva. Nu e cazul să-i privim pe Daianu și Șerbanescu drept purtători de cuvînt ai metafizicii crizei de la noi, dar nici să le bagăm pumnul în gură pentru că nu ne convine ce spun. Cei doi au intrat în guvern cu obrazul și prestigiul pe care și le-au cîștigat strict personal, nu drept patalamale de partid. Așa că e firesc să-și apere blazonul; de mirare ar fi să tacă. Aflat într-o postură în care, deocamdată, nu trebuie să ceară bani, ministrul Andrei Marga, alt tehnocrat, face reforma rapid, convingător și eficient. Era să uit, și cu o autoritate remarcabilă. Dar ce se va alege de reformele sale în cascadă în clipa în care, ca și în sănătate, sindicaliștii se vor dezmetici și vor cere salarii pe care fără discuție le-ar merita, dar nu se găsesc bani pentru ele?

Reforma din medicină, pe care a început-o doctorul Bruckner, presupune o radicală schimbare de statut a celor care lucrează, cu sau fără vocație, în lumea asistenței medicale. Să fie oare această schimbare cea care a dus la cererea de creștere cu 100% a salariului din partea sindicaliștilor de la "Sanitas"? Fiindcă, reforma lui Bruckner ar putea provoca sistarea rapor-

turilor pacient-plocon-asistență medicală care au ajuns un adevărat cancer localizabil pe ici, pe colo, prin punctele esențiale, la noi. Să fie limpede, sînt oameni în lumea medicală de la noi care trăiesc în lipsuri mari și care privesc reforma cu speranță. Acea speranță a omului care vrea să-i fie recunoscută oficial competența, nu prin bacșișuri umilitoare. Cererea lor de creștere a salariilor e absolut justificată. Dar pînă nu se realizează reforma, nu cauzionează ei pe cei care nu vor reforma în sistemul medical din țara noastră, fiindcă reforma le-ar dovedi nepriceperea sau, mai rău, lipsa de vocație? Privit din afară, dacă ducem mai departe lucrurile, guvernul Ciorbea a fost oscilant, indecis și alte. Dar cînd acest guvern a început reforma structurală și au fost blocate drumurile publice de greviști, ce trebuia să facă Victor Ciorbea? Să trimită forțele de ordine împotriva greviștilor? De ce? Ca să aibă dreptate F.M.I.-ul? Victor Ciorbea s-a străduit, ca premier, să facă și reforma, dar să aibă grijă și de cei care aveau de suferit din plin de pe urma aplicării ei. În această calitate a vorbit îngrozitor de mult, iar de la un punct încolo, a confundat conflictele personale cu problemele țării. Ceea ce au făcut și aliații săi de la PD. De unde și acest joc de-a telenovela pe tema "Romeo și Julieta" strict politic. În urma căruia partidele în dispută sînt orbite de lupta dintre ele, ignorînd că cele două personaje principale din România de azi, reforma și poporul, sînt sortite reciproc. Criza din medicină a dovedit un lucru trist. Că un ministru independent vrea să facă reforma, punct cîștigat. Că guvernul ar vrea același lucru, dar nu are bani pentru a răspunde somațiilor sindicale. Iar că aliații Convenției supralicitează de cînd nu mai sînt la guvernare, ca să-și facă imagine, în ideea viitoarelor alegeri. Să ne ferească Dumnezeu ca această criză să ne transforme într-o țară care cade românește. Fiindcă noi, cînd am căzut, am picat prost.

Cristian Teodorescu

tat că tace, iar Senatul a devenit mai puțin secretos. Criza senatorială față de presă ține de fapt, nu de lipsa de așa-zisă măsură a ziaristilor în raport cu gimnastica Senatului, ci de faptul că diverși senatori, din diverse motive, furnizează presei informații care se bat cap în cap. E de vină presa că le preia ca atare sau vina aparține celor care le oferă? Ce e mai important, cuvîntul unui senator care minte presa, ori faptul că știrea de presă preia o minciună lansată cu bună știință de un senator? ❖ În presa autohtonă a început și războiul fotbalului, cu mișcări de culise și atacuri la persoană, după ce s-a anunțat că postul de antrenor al echipei naționale a devenit vacant prin plecarea lui Anghel Iordanescu în Grecia. De fapt, cum se știe, postul încă nu e lipsit de titular, dar o imensă murdărie de cuvînte s-a rîspîndit asupra eventualilor candidați. Murdărie de care, se pare, unii dintre candidați nu sînt străini. Ar fi trist că persoane care au diferite bube în cap să ia locul fostului selecționar, Iordanescu, omul care s-a impus la naționala de fotbal a României tocmai prin vocația sa de ins curat, de ieri și de azi. ❖ Ce legătură are o revistă literară cu o problemă din lumea fotbalului? Aprecierea valorii și a eticii acestei valori, chiar dacă, la prima vedere, acestea două se exclud. ❖ Mult mai grav e că anul trecut reforma a produs suferință multă și puține efecte pozitive, cel puțin așa afirmă ADEVĂRUL că ar fi spus fostul ministru de finanțe, Mircea Ciuraru, în Valea Jiului. Dacă Adevărul are dreptate, și se pare că are, Mircea Ciuraru ar trebui să demisioneze. Fiindcă pe vremea cînd guvernul a produs suferințe de prisos populației, Mircea Ciuraru făcea parte

din guvernul pe care îl acuza. ❖ Dacă nu e vorba de un bluff de presă, atunci se pare că în România, în numele unui Partid Muncitoresc, au apărut voluntari care să-l apere pe Saddam Hussein în timpul unui eventual conflict cu forțele ONU. ❖ Oficialitățile române au recunoscut un lucru esențial pentru problema participării noastre la disputa din Irak, faptul că foști ofițeri din armata lui Saddam Hussein au cautat, și au primit, azil politic în România, după războiul din Golf. Din cite se pare, acești oameni care au fugit din țara lor, fiind condamnați la moarte în lipsă, au unii adăpost politic în România. Potrivit normelor internaționale, asemenea persoane care cer azil politic într-o țară dată, au dreptul să își păstreze secretă identitatea și să nu-și declare oficial țara din care provin. Spre lauda oficialităților autohtone, irakienii care au cerut azil politic în România nu numai că și-au păstrat intact incognito-ul, dar reprezintă un punct de onoare al țării noastre, în pofida diverselor mișcări de exilanți mai mult sau mai puțin politici care au plecat din Irak, pentru a tranzita România. ❖ Mai de curînd, ideea vecinilor noștri unguri, că granița Uniunii Europene ar putea coincide cu cea dintre țările noastre, pare venită din mintea unui diplomat limbat rău în gîndire sau din partea unui politician care vrea să-și arunce neputințele asupra unor eventuale probleme de graniță. Tocmai pentru a nu accentua asemenea probleme, NATO ar trebui să precizeze că granițele acestei alianțe nu sînt stabilite de vreuna dintre țările care nici nu s-au văzut bine în NATO și încep să deseneze hărți geopolitice...

Cronicar

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9.30-13. Abonamente: 3 luni - 26.000 lei; 6 luni - 52.000 lei; 1 an - 104.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipărit la
„PROGRESUL ROMÂNESC” S.A.,
Calea Plevnei 114, sector 1
București

24 pag - 2.000 lei
La redacție: 1.500 lei